





La poesia de  
**Gerard Vergés**



UNIVERSITAT  
ROVIRA I VIRGILI

CAMPUS EXTENS  
ANTENA DEL CONEIXEMENT DE CAMBRILS  
AULA DE POESIA



AJUNTAMENT DE CAMBRILS

Edita: AJUNTAMENT DE CAMBRILS  
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI  
Campus Extens · Antena del Coneixement de Cambrils  
Aula de Poesia  
antena.cambrils@urv.cat — Tel. 977 307 401

Primera edició: maig 2009



Dels textos: els autors

De dibuix colofó: ex-libris per Frederic Mauri

De les característiques d'aquesta edició: Silva Editorial

Disseny i composició: NOU SILVA EQUIPS, SL  
Apartat de Correus 218 — 43080 Tarragona  
e-mail: silva2@telefonica.net  
www.silvaequips.es

Impressió: ANFIGRAF

ISBN: 978-84-92465-31-6  
Dipòsit Legal: T. 17-2009

Tots els drets reservats.

Pròleg

# *De cop comprenc que l'home és la memòria. La poesia de Gerard Vergés*

RAMÓN GARCÍA MATEOS

---

**G**erard Vergés (Tortosa, 1931) apareix, en l'àmbit de la poesia catalana contemporània, el 1982 amb un primer llibre, *L'ombra rogenca de la lloba*, guardonat amb el Premi «Carles Riba» en la seva edició de 1981; quatre anys després, el 1986, veurà la llum *Long Play per a una ànima trista*; el 1988 dóna a la impremta *Lliri entre cards*; i després d'un llarg parèntesi de silenci, el 2002 es publica *La insostenible lleugeresa del vers*, el seu últim llibre. Quatre títols que conformen, fins al dia d'avui, l'obra poètica de Gerard Vergés i que es van reunir, el 2005, sota el títol *La raíz de la mandrágora*, edició bilingüe en català i castellà (traducció i pròleg de Ramón García Mateos).

Quatre lliuraments essencialment diferents —tant en la seva construcció arquitectònica com en la seva aparença formal—, però que responen a una mateixa motivació estètica, són peces diferents d'un tot, que es cohesionen, com en el contrallum irisat dels calidoscopis, acoblant-se els diferents tons en una mateixa veu poètica: una veu personal i perfectament matisada. Quatre llibres que modelen una obra sòlida, complexa, fonamental a l'aparador de la poesia catalana moderna.

*L'ombra rogenca de la lloba* té una estructura dual: dues parts, primer l'extens poema i, després, els comentaris a tall de glossa; dues veus, Ròmul, el poeta, i Remus, el comentarista; dos mons poètics, un, intimista, i l'altre, que es projecta cap a la realitat exterior, des de la història i la cultura. Ens trobem davant d'un llarg poema, escrit en decasíl·labs blancs, en el qual Ròmul serà qui posi la seva veu per enunciar els versos de Vergés, i, paral·lelament, Remus es transformarà en comentarista de les paraules del seu germà, amb les notes, en prosa, que tanquen el text poètic. Ròmul és la veu poètica, irracional i pura,

amb un constant anar i venir en el temps, pels senders de la història i de les sensacions més profundes. Remus és la racionalitat des de la perspectiva distant de l'exegeta, que ens lliura algunes claus decisives per completar la lectura del llibre: erudició i poesia, doble ficció en perfecte acoblament. Vergés planteja una arriscada pira literària i surt brillantment airós de l'intent perquè és capaç de crear un món poètic complex, amalgamant referències múltiples i de caràcter molt diferent, per dipositar en ell els paisatges més estimats, retalls de la pròpia biografia, emocions i sentiments. Allà rau l'emoció que es desprèn del poema, en sentir íntim i propi el món poètic creat, la realitat literària que es nodreix, fonamentalment, de la història, de l'art i de la literatura, en saber conduir tot això cap al territori del sentiment personal.

*Long Play per a una ànima trista* (1986) és un llibre miscel·lani que reuneix quaranta poemes —com a *L'ombra rogenca de la lloba* usa el decasíl·lab blanc— que es distribueixen, per igual, a quatre seccions: una evocació del temps passat, viscut, des de la infantesa fins al present; poemes de caràcter amorós; texts que al·ludeixen a la pàtria profunda del poeta: la terra i els paisatges, la seva història, la seva gent i la seva llengua, però també la poesia i el desig de transcendència; i, finalment, una mirada cap al futur que, tanmateix, comença amb una reflexió sobre el passat: som el que vam ser i, freqüentment, tornem a viure el ja viscut. Potser sigui aquest el llibre que millor defineix a Gerard Vergés, on es mostren amb major evidència les grans constants que marquen tota la seva obra, on s'agrupa i condensa l'univers líric del poeta. *Long Play per a una ànima trista* és un poemari d'aparent senzillesa, i dic aparent perquè sota la transparència del llenguatge hi ha un notable esforç de sobrietat de contenció en el maneig dels recursos retòrics, i després de la claredat de contingut hi ha, així mateix, múltiples suggeriments i connotacions de caràcter culte; dit de manera diferent, és una obra marcada per aquesta difícil facilitat que caracteritza molts dels grans poetes.

El seu tercer lliurament poètic, *Lliri entre cards*, és un ram de quaranta sonets amb títol pres d'Ausiàs March —al costat de Shakespeare i T. S. Eliot, una de les grans devocions de Vergés. Hi ha un triple punt de partida per a aquests sonets: Shakespeare (de segur Vergés va compaginar l'escriptura de *Lliri entre cards* amb la traducció dels sonets de l'escriptor anglès); el barroc espanyol, Góngora i Lope sobretot; i Vicenç Garcia, poeta del barroc català per qui Vergés té una especial admiració. Aquestes referències serveixen l'escriptor tortosí per crear un retaule d'esplèndids sonets de vocació majoritàriament satírica.

Catorze anys després de *Lliri entre cards* apareix *La insostenible lleugeresa del vers*, on sintèticament s'amalgama tot el seu món literari anterior per oferir-nos, tanmateix, un resultat radicalment diferent i nou. Es tracta d'un llibre

breu en el qual Vergés opta pel vers lliure, que sol tendir cap al versicle. Com a *L'ombra rogenca de la lloba* i a *Long Play per a una ànima trista* —sobretot en la seva primera part—, l'elegia és el caràcter dominant del llibre, però ara Vergés maneja amb més facilitat els recursos elegíacs, com si desprendre's de la rigidesa de la forma facilités també el fer caure els murs del pensament. I de nou la memòria com a matèria amb què es construeixen els poemes, amb la qual es forgen els versos. Vergés utilitza els mateixos referents, els mateixos temes que en llibres anteriors, aquests que configuren la seva personalitat poètica, però es mostra als nostres ulls clarament diferent: potser per la desimboltura del llenguatge sense l'aparent cotilla formal, potser pels versos que oscil·len —ritme i mesura— com les ones, potser per la impecable fusió de diferents emocions (les pròpies i les alienes), potser perquè ens sembla que el poeta ha assolit el cim de perfecció més alt a la seva obra... Potser una mica de tot sigui el que ens ofereix aquesta impressió, la de trobar-nos davant del millor Vergés.

Com ja hem apuntat, el to elegíac és la constant que, amb major claredat, travessa la producció lírica de Vergés: la construcció i evocació del temps passat que el poeta utilitza com a referent constant, com a contrapunt per al temps present i, amb freqüència, també per a un futur que s'intueix amarg i destructor. Al costat de l'elegia, l'altra gran constant de la poesia de Gerard Vergés és la sàtira. Des de *L'ombra rogenca de la lloba*, la mirada que revela la realitat amb suau ironia o crítica acibarada repunta tota la seva obra, concentrant-se, sobretot, en *Lliri entre cards*, on endevinem la llunyana tutela de Vicenç Garcia, rector de Vallfogona, i el pròxim magisteri de Joan Oliver, Pere Quart. Hi ha, no obstant això, més ironia que sarcasme, més una mirada incisiva i acre, sempre intel·ligent, que exabruptes vestits d'humor negre; potser en aquesta concepció de la sàtira com a instrument poètic hagi de veure molt la estima de Vergés per la literatura anglesa. A més de l'elegia i la sàtira, també trobem a l'obra de Gerard Vergés, bé és cert que en un segon pla quant a presència i assiduitat, la poesia amorosa, la poesia civil o els texts metapoètics.

Totes aquestes constants se sumen per construir un món poètic compacte, perfectament definit, que s'organitza entorn de tres eixos fonamentals: home, paisatge i temps. L'home és qui s'endevina després de l'artifici del jo poètic i que, al seu torn i paradoxalment, és imatge que aquest mateix jo poètic dibuixa per al lector; dit d'una altra forma, al retrat d'aquest home que compta síl·labes i conversa amb nosaltres, els lectors, hi ha un punt de realitat —Gerard Vergés, Tortosa, 1931, farmacèutic, culte humanista, viatger i lector... — i un punt de creació il·lusiva: la deformació que aparella la memòria. Aquest home, el poeta, es perfila sobre un paisatge que sempre és

el mateix encara que sigui diferent; paisatge de la infantesa —la pàtria última de l'ésser humà— que eternitza la retina i transmet la paraula, terres riberenques del riu Ebre dibuixades amb una concepció de la naturalesa que, en la seva justificació última, és deutora de la lectura dels clàssics —Virgili, sobretot— i del seu admirat Vicent Andrés Estellés. Però Vergés escriu des d'una perspectiva temporal en la que s'uneixen temps real, tant present com passat —la dialèctica entre el que és i el que va ser es tenyeix, en ocasions, d'un to existencial—, i temps subjectiu, que es viu en la literatura i l'art i que permet el bucle del retorn al temps ja perdut, pretèrit, remot. No obstant això, aquesta ruptura de la linealitat temporal i la llicència que ens possibilita viure les realitats no viscudes parteixen sempre d'un temps present: imaginem un joc de miralls en el qual es reflecteixen i entrecreuen les imatges a partir d'una primera icona a què se superposen altres figures i retrats. La literatura i l'art permeten aquest joc. Viure altres somnis —també els de la raó que engendra monstres—, altres vides, un altre temps, que són, en puritat, eco i prolongació dels nostres somnis —també dels nostres monstres—, de la nostra vida, del nostre temps.

Gerard Vergés és, així mateix, autor de deliciosos llibres d'assaig —*El pintor tortosí Antoni Casanova (1847-1896)* (1983); *Tretze biografies imperfectes* (1986), premi «Josep Pla» 1985; *Barques i fogons* (1990), en col·laboració amb Ramón Gomis i Josep Gual; i *Eros i art* (1991), premi «Josep Vallverdú» 1990—, a més d'una esplèndida traducció de Shakespeare al català, guardonada amb el premi «Serra d'Or» de traducció en 1994: *Tots els sonets de Shakespeare* (1993).

•••

Durant el mes de juny de 2008 i convocats per l'Aula de Poesia de la URV a Cambrils, vinculada a l'Antena del Coneixement, es van reunir en aquesta vila marinera i mediterrània un grup de poetes, escriptors i crítics literaris per glossar l'obra literària de Gerard Vergés (Tortosa, 1931), valorar la seva importància i calibrar la seva repercussió i influència. El resultat d'aquelles jornades, que es van desenvolupar sota el lema d'un vers seu, *De cop comprenc que l'home és la memòria*, es recull en aquest volum miscel·lani i homònim.

Ramón García Mateos

Director de l'Antena del Coneixement  
de la URV a Cambrils i de l'Aula de Poesia



## Bibliografia de Gerard Vergés

### Poesia

*L'ombra rogenca de la lloba*, Barcelona, Proa, 1982. Premi «Carles Riba» 1981.

*Long Play per a una ànima trista*, Barcelona, Proa, 1986.

*Lliri entre cards*, València, Tres i Quatre, 1988.

*La insostenible lleugeresa del vers*, Barcelona, DVD Edicions, 2002.

*La raíz de la mandrágora*, Barcelona, La Poesía, Señor Hidalgo, 2005. [Poesia completa. Edició bilingüe en català i castellà (traducció i pròleg de Ramón García Mateos)]

### Assaig

*El pintor tortosí Antoni Casanova (1847-1896)*, Tortosa, Gèminis, 1983.

*Tretze biografies imperfectes*, Barcelona, Destino, 1986. Premi «Josep Pla» 1985.

*Barques i fogons*, Tarragona, El Mèdol, 1990. Col·laboració de Ramón Gomis i Josep Gual.

*Eros i art*, Barcelona, Edicions 62, 1991. Premi «Josep Vallverdú» 1990.

### Traducció

*Tots els sonets de Shakespeare*, Barcelona, Columna, 1993. Premi «Serra d'Or» de traducció 1994.



# Gerard Vergés, *L'ombra rogenca de la lloba* i el poema llarg de l'Alta Modernitat

D. SAM ABRAMS

---

**G**ràcies al mite del rupturisme creat pels moviments avantgardistes a l'inici del segle XX, tendim a tenir una idea una mica falsejada de la dinàmica de les relacions entre les successives generacions de la nostra tradició literària. A més, els moviments avantgardistes han tingut els seus efectes retroactius de manera que també llegim els relleus generacionals del passat en clau rupturista. En definitiva, tenim una noció massa violenta dels canvis de guàrdia que s'han anat produint entre les diferents generacions que han anat apareixent a l'horitzó.

Ens acostem més a la veritat de la qüestió del relleu generacional si parlem de reinterpretació o relectura de la tradició remota o propera en lloc de trencaments i discontinuïtat, o salts en el buit. Reinterpretació o relectura de la tradició, o encara millor, adaptació de la tradició remota i propera a les contingències i exigències de l'actualitat, i és això justament el que demanava T. S. Eliot al seu llegendari assaig *La tradició i el talent individual* (1919):

Els monuments que ja existeixen formen un ordre ideal que es modifica amb la introducció d'una obra d'art nova, si és nova de debò. L'ordre existent és complet abans que arribi l'obra d'art nova; perquè l'ordre persisteixi després de l'aparició de la novetat, «tot» l'ordre existent ha de veure's alterat, encara que només sigui mínimament, i per tant es produeix un reajustament de les relacions, proporcions i valors de cada obra d'art respecte del conjunt, i això és la conformitat entre el nou i el vell.

Aquest assaig és la justificació teòrica de base d'un grup d'escriptors dels anys posteriors a la Primera Guerra Mundial, amb T. S. Eliot i Ezra Pound al capdavant, que estava portant a terme un vast i extraordinari procés de «mo-

dificació» o actualització de la tradició literària que nosaltres ara coneixem sota el nom de l'Alta Modernitat.

Eliot mateix va fer contribucions d'un valor estètic gairebé incalculable per posar els gèneres de la poesia, el teatre i l'assaig de crítica literària al dia, incidint directament sobre la tradició, tant la remota com la propera. En aquesta ocasió, per tal d'acostar-nos a *L'ombra rogenca de la lloba* de Gerard Vergés, ens interessa sobretot la recanalització moderna que Eliot va efectuar de l'impuls èpic heretat de la poesia del segle XIX. En aquest sentit, Eliot va rebre en herència un llegat completament contradictori. Per un costat, va rebre el llegat retòric i excessiu de poemes llargs com *Endymion* (1818) de John Keats o *The Revolt of Islam* (1818) de Percy Bysshe Shelley, mentre de l'altre rebia el llegat experimentalista i innovador de *Leaves of Grass* (1855) de Walt Whitman o *The Ring and the Book* (1868-69) de Robert Browning. Ara bé, encara que Whitman i Browning, i altres autors de l'època com Alfred Tennyson, William Wordsworth Longfellow o Herman Melville, preconitzaven una certa revolució de caire modernista en el terreny del poema llarg, Eliot trobava que les seves propostes també eren excessives, ja que *Leaves of Grass* aplegava vora de 400 poemes i *The Ring and the Book* assolía els 21.000 versos.

El primer que va voler Eliot va ser assolir un format de poema llarg que s'adigués amb el món modern, un món trepidant que E. M. Forster havia qualificat d'un món de «telegrams i ira», un món accelerat del motor dièsel, de l'automòbil, del telèfon, de l'avió, dels balls ràpids, de les vides curtes. La novel·la, per la seva banda, havia fet la seva reducció d'escala respecte al segle XIX amb obres com *The Great Gatsby* (1925) de F. Scott Fitzgerald o *The Sun Also Rises* (1926) d'Ernest Hemingway. Fitzgerald i Hemingway van reduir la típica novel·lassa del XIX a la meitat, com a mínim.

D'aquesta manera, trobem que *The Waste Land* (1922) d'Eliot té una llargada més aviat reduïda de 433 versos en total. Una llargada reduïda si tenim en compte l'insòlit abast intel·lectual del text que recull, ni més ni menys, una visió general de la cultura occidental durant la difícil època de la postguerra a Europa. En definitiva, doncs, el primer tret característic del nou poema llarg de l'Alta Modernitat proposat per Eliot és la gran economia expressiva del text.

No només en qüestions d'extensió el poema llarg s'havia d'adaptar al nou segle, el segle XX, i a la nova vida de la modernitat. També s'havia d'adaptar en qüestió de continguts. Dit d'una manera ràpida, els continguts del poema llarg d'impuls èpic havien de reflectir fidelment la vida moderna, una vida caracteritzada per la seva extraordinària complexitat. Si la vida moderna era complexa, òbviament la poesia moderna havia de ser complexa també.

El poema llarg de l'Alta Modernitat, proposat per Eliot a *The Waste Land*, va representar la complexitat de la vida moderna per sis vies importants. Una,

el trencament de la monolítica identitat del poeta de la poesia més tradicional i la presentació d'una identitat més problemàtica i agònica. Dues, la fragmentació del discurs poètic amb salts de lògica discursiva per encarnar la dificultat del pensament i l'aprehensió del subjecte modern, desconcertat per tants estímuls i tant poc temps de reacció. Tres, la presència del culturalisme que es manifesta a partir de fenòmens com cites incrustades en el text, préstecs intertextuals sotmesos a la reescriptura o a l'ús de llengües alienes sense traducció, i tot a causa de l'increïble accés modern al coneixement universal. Quatre, l'ús d'un sistema de símbols, mites i grans metàfores per engruixir i aprofundir el significat del text. Cinc, la utilització d'un extens ventall de registres expressius de la llengua. I sis, una gran diversitat a l'hora de la formalització del text.

El nou concepte del poema llarg propugnat per Eliot i l'Alta Modernitat anglo-nord-americana es va estendre ràpidament per Europa i la resta del món o va quallar simultàniament en altres cultures que van trigar a tenir accés a *The Waste Land*. Fos per mitjà de la influència directa d'Eliot o fos per mitjà de la coincidència estètica amb Eliot, el cas és que en poc temps pràcticament totes les cultures del món van provar sort amb el nou format del poema llarg. En aquest sentit, només cal recordar alguns exemples: *Anabase* (1924) de St. John Perse, *Conquistador* (1932) d'Archibald MacLeish, *Espacio* (1940-1954) de Juan Ramón Jiménez, *Poema sense heroi* (1940-1966) d'Anna Akhmatova o *Piedra de sol* (1957) d'Octavio Paz, per citar alguns exemples directament atribuïbles a Eliot i el seu model.

Quan mirem de detectar l'impacte específic a la literatura catalana del poema llarg segons la versió d'Eliot, veurem que a l'exterior, és a dir, a l'exili, es dona força aviat, però a l'interior és d'aparició més aviat tardana per qüestions de la destrucció del món cultural obert i receptiu de la preguerra i el signe decididament conservador de la represa cultural de la postguerra imposat pels mateixos catalans des de dins, des de l'interior.

A l'exterior tenim el genial cas d'Agustí Bartra que des l'exili mexicà ja va començar a seguir les consignes d'Eliot en obres primícies com *Poema de l'home* (1943) i *Màrsias* (1946). Però a l'interior, per veure els primers exemples de l'arrelament del concepte d'Eliot, hauríem d'esperar fins a *Cants terrenals* (1962) de Ramon Bech, *Latituds dels cavalls* (1974) de Francesc Parcerisas o *L'espai desert* (1977) de Pere Gimferrer. Sigui com sigui, en un primer moment, ni la literatura catalana ni l'aparell crític que hi havia muntat al voltant de la literatura catalana van acollir amb massa entusiasme ni el model del poema llarg segons Eliot, ni els exemples que s'havien donat a la poesia del país.

Sortosament, però, entre les joves generacions les coses estan canviant i ho podem constatar en les produccions de poetes actualíssims com ara

Francesc Josep Vélez amb *Cant de la devastació* (2005), Ponç Pons amb *Nura* (2006) o *Última oda a Barcelona* (2008) de Lluís Calvo i Jordi Valls.

I ara ens toca aclarir on encaixa exactament Gerard Vergés en tota aquesta història que hem muntat sobre el poema llarg de l'Alta Modernitat segons T. S. Eliot. És claríssim que *L'ombra rogenca de la lloba*, és un dels exemples més perfectes que existeix en català del poema llarg de l'Alta Modernitat segons el precepte d'Eliot i els seus seguidors. Ara bé, cal dir al mateix temps que el poema va arribar en un moment tan tardà com l'any 1982 que ja palesava trets específics de l'estètica del que seria l'època successora de l'Alta Modernitat: la Postmodernitat. Per dir-ho d'una forma més precisa: *L'ombra rogenca de la lloba* és primordialment un poema llarg de l'Alta Modernitat amb certs signes definits que anuncien el que seria una mica més tard la Post-modernitat. En aquest estudi, per qüestions d'espai, només em podré dedicar a explorar els aspectes més rellevants de la filiació de *L'ombra rogenca de la lloba* a l'Alta Modernitat.

Abans de centrar-me en el text del gran poema de Vergés, però, caldria aclarir el tema de la raó principal del per què la literatura catalana ha trigat tants anys en saber de l'Alta Modernitat del nostre poeta. És el resultat natural d'un problema que es va produir en la recepció de l'obra de Vergés poc després de la seva eclosió com a autor de gran vàlua a la dècada dels anys 80. Els dos descobridors de l'extraordinari talent literari de Vergés van ser en primer lloc Pere Quart/Joan Oliver i després, en segon lloc, Xavier Bru de Sala. Els dos escriptors, Oliver i Bru, van saber apreciar l'obra de Vergés perquè compartien en molts aspectes un mateix espai estètic. Ara bé, Oliver va morir l'any 1986, i Bru de Sala, per la seva banda, va començar la seva carrera política com a Director General de Promoció Cultural l'any 1988. Això va significar que Vergés va perdre d'hora els seus valedors més genuïns i autèntics. I poc temps després, la Generació del 80, la Generació Dièsel, sobretot, Oriol Izquierdo i Jaume Subirana, van reivindicar el mestratge de Vergés per raons que no queden del tot clares perquè no compartien ideari estètic amb el nostre autor. Sia com sia, al llarg dels anys els nous valedors de Vergés no han generat una literatura crítica de nivell a l'entorn del seu autor, segurament per falta d'una formació cultural específica que els permetés entrar a fons en la seva producció poètica, memorialística i assagística, amb tota la càrrega d'Alta Modernitat.

*L'ombra rogenca de la lloba* és un exemple gairebé de manual del poema llarg de l'Alta Modernitat. Només hem de resseguir alguns dels trets característics més destacats que he ressenyat més amunt. Comencem. La intenció inicial de Vergés en emprendre el seu poema funcionava en paral·lel a la intenció d'Eliot: reconduir el poema llarg decimonònic cap als paràmetres

de la modernitat, específicament l'Alta Modernitat. I això que Vergés tenia l'extraordinari luxe de comptar amb la proximitat del precedent d'uns dels primers poetes moderns que va reconduir el poema llarg cap a les necessitats estètiques del segle XX. Naturalment, em refereixo a Joan Maragall i el seu genial *Comte Arnau*, escrit entre 1896 i 1910, segons la cronologia establerta per l'especialista Glòria Casals. És Agustí Bartra, en solitari, la figura que significa l'entrellaçament entre el precedent de Maragall i el precedent d'Eliot, un avenç estètic que va experimentar un retrocés greu a partir dels poemes llargs de Josep M. de Sagarra a l'època de la postguerra.

Pel que fa a l'extensió *L'ombra rogenca de la lloba* és un poema molt cenyit de 345 versos, i fixem-nos en la gràcia mateixa de la xifra amb la seqüència 3, 4 i 5 que sumen 12, com els dotze mesos de l'any o els dotze treballs d'Hèrcules. I després tenim el text de les 49 (quatre més nou fan tretze) notes exegetiques que acompanyen el poema a tall d'aparell explicatiu i complementari. Ara bé, la brevetat sintètica del text i les notes, com a bon exemplar de l'Alta Modernitat, no implica en absolut una simplificació dels continguts o una pèrdua de substància o ambició intel·lectual sinó justament el contrari. A *L'ombra rogenca de la lloba* Vergés utilitza tots els recursos i mecanismes i tècniques propis de l'Alta Modernitat per dotar el seu poema d'idees de gran abast. Repassem els més destacats.

La identitat problemàtica del poeta. Aquí només cal citar diversos elements del poema que funcionen a nivell transversal. Per exemple, el joc de màscares entre Ròmul, suposat autor del poema, i Remus, suposat germà del poeta i autor de l'aparell de notes. Aquest joc de màscares, per amagar i enriquir la veritable identitat del poeta, s'adiu perfectament amb la famosa teoria de la impersonalitat poètica establerta per Eliot en l'assaig de l'any 1919 que hem citat abans. Eliot, totalment en contra de la tendència romàntica de l'exaltació de la personalitat del poeta, declara amb contundència:

La poesia no consisteix pas a deixar anar l'emoció, sinó a escapar-se de l'emoció, no consisteix per en l'expressió de la personalitat, sinó a escapar-se de la personalitat. Però, és clar, només els que tenen personalitat i emocions saben què significa voler escapar-se'n. [...] Però n'hi ha molt poca gent que sàpiga quan s'expressa una emoció 'significativa', emoció que té vida al poema i no a la història del poeta. L'emoció de l'art és impersonal.

Vergés segueix aquest dictat de la impersonalitat segons Eliot al llarg del seu poema i ho fa per enriquir el poema i per augmentar clarament la universalitat del poema en no permetre que el text ens remeti exclusivament a la vida privada del seu autor en clau literal i autobiogràfic. El poema comença

amb el famós vers «Jo sóc aquell que em dic Ròmul, romà/de gest cansat i irònic, pensatiu...», on Vergés al·ludeix directament a Ausiàs March i després a Virgili i el món clàssic per aconseguir que el text arrenqui des de la multiplicitat identitària. A més, el comentarista del poema ens explica des del principi que l'aparició de Ròmul i Remus en el text és un mer «pre»text:

En realitat, de la vida i dels fets de Ròmul no se'n parlarà més que de passada a tot el llarg del poema. Evidentment, l'objectiu és un altre, i ben distint. Ròmul i Remus —diguem-ho ras i curt— són gairebé un pretext. Un pretext, això sí, sense el qual aquest llibre no seria el que és.

Com a pretext la utilització de les personalitats de Ròmul i Remus permet que el poeta disposi d'un marc històric i cronològic que va des de l'antiguitat clàssica fins a finals del segle xx, amb tot el que això significa a l'hora de representar la complexitat identitària del poeta i la complexitat temàtica del seu text. En el fons Ròmul té moltes personalitats: grecoromana, medieval, renaixentista, barroca, premoderna i moderna. I aquestes personalitats són les transmissores de la gran complexitat temàtica del nostre poema, una complexitat temàtica que abraça qüestions com ara les arts, la cultura, la natura, l'amor, la transcendència i l'espiritualitat, la política, la destructivitat humana, la violència, el pas del temps, la mort, la supervivència i la posteritat, la memòria, el pensament, la veritat, els somnis, la fragilitat, la pèrdua, la paraula, la vida privada i pública, la felicitat, la fidelitat, la tradició, el desengany i la decepció, el desconsol, el desconcert, el silenci, les emocions, l'invisible i l'ocult, el materialisme, els diners, i espero que us doneu per convençuts i no hagi de continuar la llista. En resum, el poema de Vergés ostenta clarament la complexitat de la personalitat del poeta que expressa i encarna directament la complexitat del món que envolta el poeta i el seu poema. A més, aquesta pluralitat identitària del poeta era una garantia contra la simplificació psicològica, filosòfica i ideològica.

La fragmentarietat del text. El poema està construït a partir de 40 estrofes o fragments que acaben encaixant per formar un sol text unitari. Entre els diferents fragments i estrofes es donen diversos graus de continuïtat i entrelaçament o discontinuïtat i salt discursiu. Evidentment, no cal dir que les 49 notes són fragmentàries, tot i que en el algun cas concret es dona un cert aire de continuïtat textual sobretot quan hi ha una acumulació de notes que es refereixen a un mateix passatge.

Aquí cal recordar que la fragmentació dels textos de l'Alta Modernitat corresponen directament a dues qüestions. Per un costat, hi ha la qüestió de la crisi del positivisme i les ciències a finals del segle XIX i principis del segle



xx. El positivisme, fill de la mentalitat il·lustrada del segle XVIII, havia promès, per activa i per passiva, un coneixement exhaustiu i totalment fiable de la realitat de la humanitat, de la natura i de l'univers. Al final del XIX i a l'inici del XX, la cultura occidental ja tenia dubtes més que serioses sobre les promeses del positivisme. Ja es veia que la realitat de la humanitat, la natura i l'univers superava de llarg la capacitat d'anàlisi de totes les ciències juntes. Per això van aparèixer pensadors com William James, Henri Bergson o Francis Herbert Bradley que van assegurar que el coneixement que la humanitat tenia de la realitat era, en el millor dels casos, parcial i fragmentari. I per aquesta mateixa raó la literatura de l'Alta Modernitat, en el seu afany per reflectir fidelment el món modern, va fer ressò de la crisi del positivisme i les ciències.

Per l'altra costat, tenim la qüestió de la insuficiència del llenguatge per copsar i expressar adequadament la realitat. Un altre aspecte rellevant de la crisi finisecular. El gran poeta i teòric de la poesia, Stéphane Mallarmé, en el seu assaig titulat *Crisi en la poesia*, de l'any 1886 planteja el tema de la incapacitat del llenguatge per percebre allò que l'autor anomenava «l'ànima» de la coses, «l'essència» de les coses, o simplement «la veritat». Per Mallarmé l'única manera possible de copsar la realitat és «evocant-la» indirectament a partir de llambregades i flaixos que es comunicaven per mitjà d'imatges, de sensacions i de sons.

En les dues edicions importants de l'obra, la de Proa del 1982 i 1993, i la de La Poesía, señor hidalgo del 2005, Gerard Vergés ens ha ofert tres possibles itineraris de lectura que consisteixen en llegir el poema sencer primer i després recuperar totes les notes, en les dues edicions; llegir el poema i anar-se aturant per llegir les notes al final del text a l'edició de Proa; i, llegir el poema i les notes en paral·lel perquè estan a la mateixa pàgina en l'edició de La Poesía, señor hidalgo. Els tres itineraris que ens ofereix el poeta van en valor ascendent pel que fa a augmentar la fragmentarietat del text, però triem l'itinerari que triem, el text sempre resulta fragmentat i fragmentari. I la fragmentarietat reforça la complexitat del text i enriqueix el text de manera silenciosa a partir de tot allò que no es diu i s'insinua a partir del recurs de l'el·lipsi.

A més, hem de recordar que el poema llarg modern, a partir de Walt Whitman, Robert Browning i Gerard Manley Hopkins es nega a la narrativitat dels poemes llargs tradicionals. En lloc del fil narratiu del poema llarg tradicional ens trobem davant la juxtaposició més o menys violenta de fragments o trossos, on els lectors han de treballar activament per construir-hi el sentit general del text.

El culturalisme. Dir que *L'ombra rogenca de la lloba* és un text culturalista és una obvietat que gairebé arriba a la grolleria. Només una repassada a les

referències a artistes, autors i textos diferents en el poema i les notes ho demostra clarament: la Bíblia, Homer, Píndar, Virgili, Sant Agustí, Carmina Burana, Dante, Da Vinci, March, Villon, Shakespeare, Vicenç Garcia, La Fontaine, Franz Hals, Descartes, Kant, Keats, Poe, Anatole France, Eliot, Joyce, Riba, Max Ernst, Aleixandre, Espriu, Estellés, Prévert... Del temps de la cultura judeocristiana fins a l'època moderna! Tota la nostra tradició amb tots els seus referents. Queda claríssim. En aquest aspecte culturalista altra vegada detectem la presència de les teories d'Henri Bergson, el Bergson de la creença en la inexistència del present pur, del present en estat pur, del present que no estigui condicionat pel passat.

A més, Vergés fa servir les diferents tècniques de l'Alta Modernitat per apropiari-se de textos aliens, des la cita incrustada en el text del nostre poeta fins a la reescriptura, passant per la cita directa en llengua estrangera. Anem a veure un exemple ben significatiu i il·lustratiu que precisament vincula Gerard Vergés i T. S. Eliot a partir d'un préstec de *The Waste Land*. Es tracta dels versos 127 al 131 del nostre poema, que formen un fragment aïllat:

Ara recordo Flebas, el fenici,  
que morí fa pocs dies. De cop sobte,  
quan se l'enduien els corrents marins,  
oblidà el crit de les gavines. Era  
ben fet i jove Flebas, el fenici.

Ara anem al context original del poema eliotià, que correspon als versos 312 al 321, en la versió comentada i acadèmica de Joan Ferraté que va llegir Vergés en el seu moment l'any 1977:

#### MORT PER AIGUA

Flebas el fenici, que morí fa una quinzena,  
oblidà el crit de la gavina, i la maror,  
i els profits i les pèrdues.  
Un corrent sota el mar  
collí els seus ossos amb lleu mormoleig. Mentre surava  
va reviure els seus dies de virior i juvenesa  
i s'enfonsà en el remolí.  
Gentil o jueu,  
tu tens el timó i guaites al vent,  
pensa en Flebas, que fou alt i ben fet com ara ets tu.

El passatge de Vergés és una reescriptura concentrada o condensada del cant quart de *The Waste Land*. Com a bon mestre de l'Alta Modernitat, Ver-

gés, en primera instància, s'apropia de l'irradiació del sentit original de la cita d'Eliot. Eliot narra la fi de Flebas el mariner fenici per sotraguejar la consciència dels seus lectors que viuen en una espècie d'atemporalitat letal que es fonamenta en un materialisme exacerbant. Eliot utilitza el recurs clàssic del «memento mori» que desvetlla els habitants de la temuda «Terra eixorca» o «Terra gastada». Vergés, a través d'Eliot, incorpora en el seu poema el sentit de la presa de consciència de la temporalitat i la mortalitat.

També, altre cop com a bon mestre de l'Alta Modernitat, Vergés, en treure la cita del seu context original i traslladar-la al seu nou context, la redefineix i guanya un nou sentit. En el fragment anterior a la cita d'Eliot, Vergés, seguint aquest cop François Villon, escriu en vers el seu testament, en un altre fragment aïllat entre els versos 115 i 126. Aquest fragment planteja el gran tema de la posteritat, del llegat que deixem darrere nostre com a resum o resultat final del que ha estat el nostre pas per la vida. Gràcies a la successió dels fragments, el desplegament seqüencial del discurs del poema, la cita d'Eliot queda enriquida amb el sentit arrossegat del passatge anterior i, en lectures posteriors, el fragment testamentari, a la manera de Villon, queda enriquida, retroactivament, per la cita d'Eliot. I perquè ens puguem fer una idea de l'abast del culturalisme del nostre autor hem d'agafar l'efecte individual de la cita de *The Waste Land* d'Eliot i multiplicar-lo per la trentena d'autors que estan referenciats en el decurs del poema de Vergés. Bé mereixeria una tesi doctoral el resseguiment d'aquest fenomen en *L'ombra rogenca de la lloba*.

I, finalment, ens toca abordar, ni que sigui breument, el tema dels mites, símbols i grans metàfores al poema de Vergés. Els tres elements tenen la mateixa funció que les cites culturalistes: eixamplar el sentit del poema sense afegir més text, a partir d'allò que es diu i allò que no es diu però s'insinua o se sobreentén. Com a exemple del paper que juguen els mites en el nostre poema, podem agafar el cas de Teseu que apareix als versos 101 i 102 quan el poeta afirma «No sóc Teseu. / Teseu, Teseu! On hem perdut el fil?» Només deu paraules ens diuen tantes coses a partir del nostre coneixement de la història de Teseu a partir de les diverses versions dels autors clàssics. El poeta afirma dues coses: una, que no és Teseu i, dues, que ha perdut el fil i no sap on. És a dir, el nostre poeta, l'home modern, no és cap rei, cap unificador de pobles, cap heroi, cap salvador d'infants, destructor de bandits i monstres, etc. I com a conseqüència el poeta, l'home modern, ha perdut el famós fil d'Ariadna i no sap sortir del laberint de Creta dissenyat per Dèdal. En definitiva, el poeta, l'home modern, està perdut en el laberint i no sap sortir-ne. Podem observar com s'amplia tranquil·lament el sentit del poema a partir de la introducció de la matèria mítica.

Exactament el mateix es pot dir dels símbols i les grans metàfores. Si

anem als versos 151-2 trobarem que el nostre poeta ens diu que segons una dita antiga «l'home / potser és tan sols un somni de les ombres.» La dita antiga és l'epode 5, de l'«Oda pítica» 8 de Píndar. De fet, a la seva oda, el poeta clàssic grec parlava dels alts i baixos en el destí de l'home quan s'allunya de l'esperança i la inspiració dels déus. Vergés agafa la metàfora de Píndar i el recontextualitza atribuint-li un nou significat, el de ser un símbol de la condició humana. Així augmenta el sentit de la metàfora original per convertir-se en un potent símbol de la humanitat en el món modern. Déu n'hi do!

Honradament, em sembla que no cal insistir més. Em sembla que queda demostrada l'adscripció de *L'ombra rogenca de la lloba* al concepte de poema llarg establert per l'Alta Modernitat anglo-nord-americana i escampada pel món europeu i americà a partir dels anys 20 del segle passat. Tenir aquest vincle viu entre la poesia catalana i el moviment central de renovació poètica a nivell internacional al llarg del segle XX, honora el nostre poeta i honora la seva tradició. I demostra una vegada més que no existeixen cultures grans o cultures petites, sinó que només existeixen grans escriptors o escriptors més aviat discrets.

# Unes paraules a l'amic Gerard Vergés

ZORAIDA BURGOS

---

**N**o sóc romana, però sí tinc mil anys.  
M'alegra Mozart i Mahler m'impacienta.  
I, com a tu, em commou el silenci dels astres.  
Separats els espais, tan sols, per un barranc,  
ens són comuns els primers paisatges:  
la infància ha estat, jo diria, feliç,  
amb les olors del llot i de les canyes  
a la vora del riu, mandrós i ample.  
Allargassats abrils de tarongers florits  
i estius d'antics aljubs d'aigua i de molsa,  
de blanc de calç i *préssecs vellutats*  
amb un regust fruital, ens omplen la memòria.  
Per què negar-ho? *L'ombra* em resta, respit,  
com llibre obert, i estimat, de capçalera.  
Cada vers defineix un retrat del poeta, l'amic  
sensible, irònic, erudit, nou, tendre (i ens diuen tardorals).  
M'admira el repte, cert, del diàleg amb Shakespeare,  
intrigant sempre, difícil. I tantes coses més.  
És a *l'ombra rogenca*, però, on et retrobo: essencial,  
home i poeta, evocador, forjador de bellesa.



# Gerard Vergés, memòria de lectures i trobades

TOMÀS CAMACHO

---

**E**l primer llibre que vaig llegir de Gerard Vergés va ser *Long play per a una ànima trista*. El vaig comprar a la —tristament desapareguda— llibreria El Temple, de Tortosa, l'any 1994. Ho sé perquè de vegades poso la data d'adquisició del llibre i la signatura a la pàgina de respecte. El llibre havia estat publicat el 1983. Sé que esta constatació no diu res a favor meu, és a dir, que no em movia en aquella època pel seguiment de les novetats. I també vull dir amb això que qualsevol lector té la possibilitat de trobar-se amb un escriptor en qualsevol moment.

En este context d'homenatge estes paraules tenen sentit perquè podríem aplicar a l'obra de Vergés el que Martí de Riquer va aplicar a *El Quixot*: «Felicito qui no haja llegit Vergés perquè encara li resta el plaer de llegir-lo».

Vaig trobar en este llibre de Gerard Vergés l'energia, la potència, la humanitat que havia trobat en molts dels llibres de poesia castellana, sobretot d'un bon nombre dels anomenats *novísimos*. Com molt bé defineix el prologuista Ramon Pla i Arxé: «*Long play per a una ànima trista* és una intensa, autèntica, vital, aparentment lleugera invitació a sentir la carícia del sol, la dolçor de les fruites, l'amargor de les llàgrimes, l'escalf de la companyia. Sense retòriques». Sí senyor, sense retòriques, amb un to i una manera de dir molt allunyada de la poesia catalana que jo coneixia, una poesia que buscava els termes més nostrats, el lèxic més complicat, allunyada de l'experiència quotidiana, amb la sintaxi més alambinada. En definitiva, practicant una poesia que ens allunya de la realitat i de la vivència, en ocasions perfecta, però gelada.

Cauré —com sempre— en la típica temptació que m'envaeix en escriure sobre un llibre, començaré a descriure'l, comentar les seues parts, allò que m'ha resultat més destacat, el que m'ha arribat més...

És ineludible fer una referència a «Parlo d'un riu mític i remorós» perquè si hagués de triar un poema de Gerard Vergés i només un del *Long play*... seria este perquè al poeta li serveix per a recordar el riu de la seua infantesa i a

nosaltres per a accedir a un riu que no vam viure. És l'efecte que Pedro Salinas explica en «¡Qué alegría vivir sintiéndose vivido!». I, a més a més, rescata i transporta els clàssics, i el propi poema té un ritme que és el riu i gran riquesa visual i al·literativa.

Resulta d'una gran humilitat enumerar fets diversos que succeïren el 1931 i assenyalar, al final, que va ser el seu any de naixement. Una organització del poema que ens porta, amb ironia, ingredient inequívoc de la seua intel·ligència privilegiada, des de l'estratosfera fins al país natal.

Mitjançant els seus versos revivim episodis que no vam viure. Copsem la gran importància dels records i de la memòria i la sensualitat. També la fragilitat de la memòria, de la vida, de com la memòria es pot convertir en un cabdal de vida, reviure que, en la vida, «Res no val tant com un instant d'amor».

Els seus poemes transporten una extensa cultura: viatges, lectures, referències artístiques, músiques... L'art esdevé generador de vida, d'erotisme, de bellesa, de sensacions, de goig de viure. El poema comunica els propis gustos literaris, que gran seria poder dir, com ell diu: «De tot el que hem llegit, n'hem fet substància».

Una citació de Ray Bradbury encapçala la quarta part del llibre, una part entre la reflexió sobre el present i el futur, que té un toc de ciència-ficció, sempre amb ironia, de vegades, amb dolor. És l'ànima trista, penso, que pels clàssics temes que assenyalava Monterroso: «El amor, la muerte y las moscas». Essent les mosques tot allò que fa de la vida una cosa molesta i desagradable.

Salvar d'un incendi *el darrer sospir d'Anna Bolena* és, novament, la supremacia dels records i la memòria sobre els objectes i possessions. Us asseguro que este vers m'ha servit molt, en moments personals difícils, per a recórrer a allò que és grat a la memòria, a tindre el pensament que tot passa i que... potser, res resta.

«Poema que vaig començar a escriure llavors del Vietnam i que acabo el 1984» clou el llibre *Long play per a una ànima trista*. Un poema contra la guerra, un poema amarg, un poema que, vinculat a altres del llibre en la mateixa direcció, dota el llibre d'una dimensió poètica que va més enllà de l'exaltació de les vivències individuals, que vol incidir en la part molesta del món, canviar tot allò que impedeix la vida en la bellesa. Entre les pàgines 80 i 81 d'este llibre hi ha dos ales de palometa blanca, no la vaig matar, vaig recollir-les per fer un ikebana sobre esta pàgina, recordeu: «No tot ikebana està fet de flors». Segurament moltes persones s'hauran acostat a este llibre meu, *Ikebanes d'aire*, gràcies al pròleg de Gerard Vergés. Recordo la trobada quan li ho vaig proposar al seu despatx del laboratori d'Amposta, amb una arquitectura Bauhaus que sorprèn, però no desentona amb el paisatge. Confesso que sempre que



passo per este punt de la 340 penso en Gerard, serà dins del laboratori destil·lant un poema?...

Crec que va ser el 1997 quan vaig trobar-me per primera vegada amb Gerard Vergés, era escriptor del mes i vam demanar que vingués a l'IES Sòl-de-Riu, d'Alcanar. Tots vam quedar encantats amb el que deia i com ho deia.

Més tard, el 1999, esperonat per Xavier Ulldemolins, vaig contribuir que vingués a Tarragona per la Tertúlia de poesia Mediona 15. Va ser un recital memorable el de La Vaqueria. Vaig fer unes fotos amb una càmera digital precària, un record, en alguna de les fotos la càmera va decidir fotografiar el fum i va quedar una cosa rara, però bonica. Va ser tot molt agradable i ens vam prometre una trobada gastronòmica i poètica a les Terres de l'Ebre. Es va concretar el 7 de juliol de 2001, a la Villa Carmen, d'Alcanar. El poeta va recitar versos inèdits. Recordo d'ells molt especialment, «L'Àngel». Jo duia a la carpeta els meus *Àngels a terra*, que va ser editat el novembre del 2001. Vaig llegir «Elogio del plagi», un poema del qual em sento molt satisfet. Plagiar l'obra de Vergés contribuiria a divulgar els valors humans i formals de la seua poesia, ens faria més feliços. Poc abans, el 2000, havia col·laborat en la convocatòria d'art postal Nuc 2000, amb una obra irònica.

El maig de 2002 presentava *La insostenible lleugeresa del vers*, llibre que recollia alguns poemes que ens havia llegit en la trobada de Tarragona i Alcanar. La portada d'este llibre és «La puntaire», de Vermeer, un dels meus pintors favorits, havia regalat, no feia molt, una reproducció del mateix quadre a la meua sogra. Ens dona idea que la gestació d'un llibre de poemes és llarga i laboriosa. Juan López-Carrillo va fer d'eficient llevadora d'un llibre breu, però intens. Els llibres de poemes de Gerard Vergés són orgànics, és a dir, no són una simple successió de poemes, entre ells s'estableixen relacions de coherència, tenen afinitats temàtiques i formals. Vaig fer una àmplia descripció d'este llibre a les pàgines 25 i 26 del número 20 de la revista *Recapte* del Moviment de Mestres de les Terres de l'Ebre per a la Renovació Pedagògica. A les pàgines 7 i 28 del número 17-18 d'esta publicació va aparèixer una entrevista sobre la seua percepció de l'educació. Hi ha més referències a Gerard Vergés a la dilatada història d'esta publicació perquè el món educatiu ha de traslladar l'excel·lència literària a les aules. Confesso la meua satisfacció quan vaig passejar per les classes l'exemplar de *La raíz de la mandrágora*. Tot mestre ho ha de ser de llengua i, tot mestre, si pot, ha de conèixer el màxim de llengües possible i posar-les en relació.

Són pocs, tretze, els poemes que habiten el llibre *La insostenible...*, coherents amb la seua obra, vinculat, penso jo, sobretot, a *Longplay...* Impressionant «Fa deu anys, fa deu segles». Poema que tindria sentit per ell mateix, poema riu,

com «Piedra de sol», de Paz; «Pandémica y celeste», de Gil de Biedma; «Noche más allá de la noche», de Colinas; o, com el seu propi *L'ombra rogenca de la lloba*, premi Carles Riba del 1981, l'autor comptava amb 50 anys, entre ells els anys de *Gèminis*, anys de lectures i relectures, de crear una veu poètica pròpia, de «fer substància».

*L'ombra rogenca de la lloba* el vaig llegir amb posterioritat al *Long play...* Són, en la meua opinió, llibres diferents. *L'ombra...* és un llibre total, un poema amb 345 versos i el seu contrapunt. Un llibre en el qual el poeta evoca torrencialment tot allò que vitalment l'interessava. Els comentaris i anotacions són metaliteraris i poètics. Esta obra, al meu parer, està en correspondència amb *The Waste Land*, d'Eliot, és, per tant, un monument poètic, un poema que s'ha de recórrer moltes vegades i que ens deixa impregnats de tot el que conté. És un llibre que es va construint i destruint, amb contrapunts irònics, però constitueix una cosmogonia, una reflexió humaníssima en el punt central de la vida, en la maduresa, quan ja s'ha reflexionat sobre el que és possible i el que no, però no es vol renunciar a l'impossible.

De *Lliri entre cards*, formalment indiscutible, és el que potser he recorregut menys. No es tracta més que d'una simple casualitat. La lectura és així i el lector té els seus drets, i no cal repetir el decàleg de Pennac.

El text de presentació a la traducció dels sonets de Shakespeare l'he llegit en diverses ocasions i m'encanta perquè contemplem un escriptor amb criteri, amb fonaments i arguments. Quan va aparèixer la traducció de Salvador Oliva van haver-hi unes declaracions d'Oliva que vaig considerar extemporànies. La traducció de Gerard Vergés és magnífica, la qual cosa no vol dir que l'altra no ho pugua ser, però no oblidem que, com diu el propi Gerard Vergés a «Antologia dels poetes més estimats»:

Shakespeare és l'oceà ple de tenebres  
i, ensems, el cor flamíger de la llum.  
(Tant l'he llegit i en tantes circumstàncies  
que, de tots els meus llibres, només Shakespeare  
està tan esllomat com uns esclaus.)

En un cert moment em vaig sentir impulsat a traduir la seua obra poètica al castellà i vaig dedicar a esta faena uns cinc mesos. Havia descartat traduir *Lliri entre cards* perquè si ja el fet de traduir és difícil, que es tractés de sonets feia més complicada la traducció. Traduir ens posa en contacte amb les pròpies i personals limitacions lingüístiques, però al mateix temps ens aproxima amb molta intensitat a una obra. El meu propòsit amb esta traducció era contribuir a la divulgació d'una obra que admiro i que considero que no és suficientment coneguda. També crec que és molt positiu que es facen traduccions

entre les llengües peninsulars. Bé, estos eren els meus propòsits, i jo anava fent amb la intenció de quan estés feta trobar-me amb Gerard i mostrar-li amb il·lusió la faena i fer-li les preguntes que calgués per a arrodonir-la.

El 2002 s'havia gestat el projecte de traducció a Ramón García Mateos. El llibre va ser editat per La Poesía, señor hidalgo, es titula *La raíz de la mandrágora*, el 2005, i té la traducció de tots els seus llibres de poesia. Quan Gerard em va fer arribar el llibre, vaig veure fins a quin punt va ser positiva la intervenció de Ramón García Mateos, ja que va fer una traducció realment poètica i lingüísticament superior a la que jo estava fent.

En juny de 2006 ens vam trobar a la Fira del llibre ebrenc, a Móra d'Ebre, gràcies a la fira i a ell —amb la col·laboració d'Imelda, l'enèrgica, decidida i àgil Úrsula Iguarán, de la carretera Simpàtica, un nèt i una *web cam*— tinc un preciós exemplar de *L'espill*, de Roig, amb el preciós ex-libris i dedicatòria de Gerard, amb la seua cal·ligrafia i signatura, que m'encanta. I aquí diré una cosa que pot semblar freudiana, digueu-li com vulgueu, penseu el que vulgueu. El meu pare va nàixer el 1925, tenia una escriptura molt semblant a la seua, el vaig perdre essent jo molt jove, adolescent, per motius d'estudis estava molt lluny de la família. Quan som adolescents les relacions pares-fills són molt tenses, però passada l'adolescència, quan madurem, quan tenim fills, ens sentim molt a prop dels nostres pares, volem compensar aquells distanciaments que havíem viscut a l'adolescència, el pare ja no hi era, els records que tenia d'ell eren pocs i febles, fràgil la meua memòria, no podem recordar allò que volem, ens inventem un pare, Gerard, que tantes vegades ha estat pare, esdevé per a mi un pare inventat. El pare que té unes qualitats que admirem, que voldríem que fossen les nostres, amb ell voldríem dinars, sopars i passejades i visites i converses, però que no freqüentem per obligacions, respecte i, sobretot, per no fer-nos pesats. Evocaria aquí l'única visita a la seua casa que, de fet, tinc escrita, me sentia com en un niu d'art, de plaer i goig, d'orde, d'harmonia... Somniava llargues converses, però tots som presoners del temps i de les nostres obligacions. Si tingués correu electrònic i el volgués fer servir podríem seguir el fil d'una conversa, però no són els llibres ja en si, una conversa? Els llibres són una conversa a la qual tothom estem cridats. L'escriptura és una conversa diferida, una mostra potser imperfecta d'allò que som o pretenem ser.

El maig de 2007, dins del programa «Per què llegir els clàssics?», patrocinat pel Ministeri de Cultura, Gerard Vergés va vindre a Alcanar a parlar-nos de Francesc Vicent Garcia, lo rector de Vallfogona, la seua conferència va ser molt agradable, amb comentaris perspicaços, anècdotes, acudits...

La darrera vegada que he vist Gerard va ser a la presentació del llibre de Josep Igual *Faules mamíferes*. Exercia de presentador, en este cas *d'un escriptor*

*de raça*. Podria perfectament aplegar i fer *Prólogos*, a la manera de Borges. Els seus articles als diferents mitjans de comunicació, sobretot a *l'Avui* i a *La Veu de l'Ebre* formen part d'una obra que caldria recopilar. Les participacions als llibres col·lectius. Expressions literàries d'una persona generosa, atenta, educada, humil, amb una ironia moderada, un humor que no arriba a ser càustic.

El mèrit és no en el lector sinó en qui proveeix la lectura. Done l'atzar llarga vida a l'artista per a escriure noves obres i a nosaltres temps per a llegir-les.

Limitacions de temps i d'espai m'obliguen a fer la promesa d'ampliar estes míseres notes a <http://tcamacho00.blogspot.com> i facilitar una sèrie d'imatges relacionades amb el nostre venerat amic a l'àlbum web <http://picasaweb.google.es/tcamachomol/GerardVergS>.

Per tant, heu de considerar este text un tast d'allò que tal vegada esdevindrà si el temps i la voluntat m'ho permeten. Com, potser, aquest poema puga algun dia créixer, transformar-se, i ser, realment, sextina<sup>1</sup>:

PROJECTE DE SEXTINA AMÈTRICA —DE MOMENT— PER A GERARD  
VERGÉS, URDIDA AMB LES PARAULES —DE MOMENT— ART, PASSIÓ,  
CULTURA, MEMÒRIA, SENSIBILITAT I INTEL·LIGÈNCIA

L'admiració cimenta l'art  
que creix parell a la passió.  
Tot d'una l'acte humà forma la cultura  
que no és més que la nau de la memòria.  
Allò que subtil descobreix la sensibilitat  
o desvetlla els fils de la intel·ligència.

Neó de llum brolla la intel·ligència  
que escampa plaent l'art,  
que estimula amb paraules la sensibilitat,  
que desencadena la nostra passió,  
que excita el laberint de la memòria  
amb escenes del cabdell de la cultura.

Versos que impregna la cultura  
i projecta amb el fibló de la intel·ligència,  
que s'enriqueix amb els fruits de la memòria.

<sup>1</sup> Font: <http://dlc.iec.cat>

**sextina** f. [FLL] [FL] Composició poètica formada per sis estrofes de sis versos, normalment decasíl·labs, que tenen rima i una tornada de tres versos, habitualment sense rima.

Tot el que crea porta estigma d'art  
tenyit de la humanal passió  
que provoca nostra sensibilitat.

Teixeix versos de gran sensibilitat  
i mostren el redós de la cultura  
alambinada, no exempta de passió  
ni del trellat de la intel·ligència.  
Transporten àmfores d'art  
en naus gonflades per la memòria.

Sobre el marbre o el bronze o la memòria  
esculpeix i fon sensibilitat,  
crisol la seua mà és de tot art,  
brollador inesgotable de cultura,  
castell de focs de sobirana intel·ligència,  
recer tou de mesurada passió.

Versos que habiten un riu de passió,  
Ebre, mítica aigua de la memòria,  
assut que reclou aigua i intel·ligència.  
Horts poemàtics de la sensibilitat,  
estrofes bastides amb carreus de cultura,  
temples on, diví, creix l'art.

Gerard Vergés, art i passió,  
cultura i memòria,  
intel·ligència i sensibilitat.

Però no vull acabar sense agrair tot el bé que hem rebut d'ell i el que rebrem, tant de bo siga atenent la màxima de Kropotkin: *De cadascú segons la seua capacitat, a cadasqual segons la seua necessitat.*



# L'ombra enlluernadora de Gerard Vergés

DAVID CASTILLO

---

Quan Gerard Vergés va guanyar el premi Carles Riba el 1981, tots els comentaris dels diaris anaven dirigits a què era un desconegut, destacant la seva feina de farmacèutic i altres detalls accessoris que no tenien aparentment res a veure amb l'art i amb la literatura. Per la seva professió, de seguida el vaig associar a un escriptor de múltiples registres, que em va influir en aquella època i que també admiro, Guillem Viladot. Tots dos eren perifèrics, tots dos eren farmacèutics, tots dos havien mantingut la clandestinitat de la poesia com a màxima fidelitat. Potser la diferència la podríem trobar en què, mentre Viladot havia estat un escriptor torrencial, tant en la poesia com en la narrativa o el periodisme, Vergés s'havia dosificat, creant una obra diamantina, ajustada, on no sobra res.

*L'ombra rogenca de la lloba* era un llibre que ens va entusiasmar. Cada poema esdevé una mena de poètica, des del decasíl·lab ideològic a la fascinació pels versos més teòrics. Vergés practica una poesia clàssica, perfectament adequada a la modernitat. També introdueix elements o cites encobertes, que fan del llibre una antologia prepostmoderna, sovint en la frontera de l'intertext, que tant s'exploraria en les dues dècades posteriors. En el brillant pròleg del volum, «A l'ombra de la vida», Xavier Bru de Sala augmentava una mica la informació sobre el «desconegut» poeta a partir dels propis extractes dels versos:

Quedem assabentats que ha traduït Villon i una mica de Shakespeare, ha escrit cançons i un llibre de versos intítulat amb un vers d'Ausiàs March, «Ses blanques mans los forts diamants pasten», ha llegit els clàssics, els anglesos i els moderns, Píndar i Virgili, Riba i Cavalcanti, Mateu i Agustí, el Fabra i el Dant...

M'agradava aquest component obscur de la personalitat del poeta perquè ens enviava directament als versos, on cal que ens situem sempre. El poeta és

el de menys. A la vegada, però, la societat literària és molt endogàmica. Més la nostra. No és el mateix el descobriment de nois que el d'un senyor de 50 anys assolint el premi Carles Riba, un cim per als poetes catalans. També en sobtava el fet que la informació, tal com especificava Bru de Sala, ens arribés a través dels versos, com succeeix amb alguns dels meus poetes favorits, Ovidi o Horaci, cosa que provoca tantes especulacions entre els filòlegs i els erudits. No cal recordar exemples com allò d'«abandonar l'escut», quan Horaci combatia al costat dels pompeians a la batalla de Filipos, que tantes rates de biblioteca han atribuït a un acte de covardia quan ni tan sols han sentit el soroll d'un projectil. Si un comprova, a través dels historiadors competents, el pes d'un d'aquells escuts, el cansament de la guerra i el fet que es tractava d'una retirada massiva després d'una estranya batalla, ningú que no estès sonat hauria continuat amb aquell pes innecessari.

Vergés fa el mateix. Ens dona dades biogràfiques, potser incertes o íntimes, enmig del discurs dels seus poemes sinuosos, de to elegíac, rítmics, d'una bellesa extraordinària i que han superat el pas cruel del temps que tantes i tantes pàgines glorioses de la literatura ha fet caducat. Potser en aquell moment de cruïlla entre les provatures dels setanta i el que arribaria als vuitanta, Vergés no era un poeta de moda, però el temps li ha donat la raó perquè la sensació de plenitud que transmet aquesta ombra rogenca continua congraciant-nos en el fràgil territori del vers, més pròxim a un bri d'herba que als grans monuments que s'acaben enfonsant.

Després de les dues primeres seccions del llibre, excel·lents, els poemes d'acompanyament, els de recurs, són també fruit d'un depurat i acurat procés de selecció. És la sensació d'antologia personal que la seva obra sempre té. M'encanta especialment l'adaptació villoniana de *Balada dels proverbis*, que tantes coses diu mentre la musiqueta interior deixa pas a una cançó, que podria ser òbviament de Nadal, però, així mateix, una magnífica balada pop. Vergés connecta la seva música amb la serena plenitud dels seus versos incandescents.

El recorregut de Vergés no va ser flor d'un dia. Es consolidaria amb un altre poemari esplèndid, *Long play per a una ànima trista*, que vaig tenir la sort de poder comentar el ja llunyà 1986 quan escrivia setmanalment les meves crítiques en català al diari *El País*. *Long play* és un llibre magnífic, potser no tan sinuós i concentrat com la *L'ombra*, però on la veu pròpia es dibuixa en tot el seu esplendor. *Long play* és un recull, iniciat amb un fragment de *La arboleda perdida* de Rafael Alberti. El llibre és una autèntica enciclopèdia literària de l'autor, des de l'estimat Virgili fins a Catul. Amb la cita horaciana de *l'Ut pictura poeiesis* combina quadres amb escriptors, esdeveniments històrics de primera magnitud amb «la flor rosa dels ametllers al meu país». I quan visua-



litzo el país de Vergés penso en el paradís dels ametllers, l'olor mediterrània dels pins, el salnitre, l'arròs, les olors que donen títol a un poema pressumptament de circumstàncies, que tant tenen a veure amb les nostres vides. Fins i tot quan conrea un terreny menut, Vergés es mostra com un clàssic, com un d'aquests rars espècimens que tant important fan la poesia d'aquest país: Màrius Sampere, Valentí Puig, Eudald Puig, aquesta corrua de noms que han estat clandestins, però que he gaudit tant com els Vinyoli, Blai Bonet, Espriu, Estellés, Fuster i companyia. Una joia, que en tant que secreta, n'hem apreciat encara més. «El vell rellotge de casa dels avis» pot tenir la mateixa transcendència, o més, dins el poema que el bombardeig de Gernika, una peça d'Alfaro o una tela barroca o surrealista. O un poema de Hölderlin o de Cavafis la podem trobar ben a prop d'una «claror tardoral als vitralls gòtics». Versos que et deixen KO davant la demostració de la categoria del poeta.

Un parell d'anys després apareixeria *Lliri entre cards*, el llibre que Bru de Sala havia anunciat a *L'ombra rogenca de la lloba*. Es tracta d'un magnífic recull de sonets, també un xic a contracorrent i amb algunes constants del seu imaginari: el tractament dels clàssics i dels moderns com a poetes amics, la visió cosmopolita de la literatura seguint la tradició dels grans poetes catalans desapareguts contemporanis i l'amor per la història de la cultura, exemplificat gairebé sempre a través de l'anècdota, que li va com anell al dit per la mateixa estructura del sonet on la situa.

Hi ha poemes ferotges, altres són humanistes, vitalistes tots plegats perquè si hi ha alguna cosa clara en els avatars poètics de Vergés és la seva fe en la vida, una fe cega que és la síntesi, gestació i essència del vers. El seu caràcter poderós, la fulla esmolada de la ironia i la mirada a la realitat filtrada pel vidre gens opac de la cultura conformen una imbricació entre vida i art. Potser la realitat d'una vida entesa com una obra d'art. Els personatges desfilen un rere altre: Cavalcanti, Foix, Vivaldi, Graves, Poliziano, Joanot Martorell, Góngora, Catul, Pierre Louys, Petrarca, Ovidi, Pere Quart, Perucho...

*Long play* va coincidir a les novetats de les llibreries amb *Tretze biografies imperfectes*, amb què Vergés guanyava el premi Josep Pla del 1985, una consolidació que també apareixia a la premsa com una entrada de cavall en la prosa quan simplement eren una col·lecció d'assajos poètics, des d'aquesta concepció de calaix de sastre de l'assaig, que tanta mala fama té a la península. Una mala fama de la qual no se salva ni un clàssic com Gracián. El volum tindria continuació sis anys després amb *Eros i art*, capítol posterior a un altre dels llibres de poemes importants de la seva trajectòria *Lliri entre cards*, d'ombra, en aquest cas, ausiasmarquiana. Vergés afirmava davant la publicació del nou assaig que «sense la dona, l'art i la literatura serien més pobres». A *Lliri entre cards*, el poeta tornaria a mostrar la seva solvència en l'art del sonet, quaranta

construccions d'altura, amb la sàtira i la ironia, i homenatges explícits a Petrarca, Shakespeare i T.S. Eliot. Entre altres joies ens deixa una poètica:

El mot obscur i el pensament difús,  
segur que et cavarán la sepultura  
Poeta ver no fa literatura.  
La retòrica, amic, és com un pus.

Vergés és un poeta complet, des de l'epifania de la divinitat de l'art a la veu, el to i el plantejament diferenciat en cada poema. Pot derivar de la sàtira a l'acostament a la poesia social. Algun dels seus poemes van ser símbols durant les reivindicacions contra la destrucció de l'Ebre. La perspectiva dels anys no fa altra cosa que mostrar una riquesa incomparable. Vergés és líric i és èpic, és memòria i literatura dins la literatura... Emili Rosales va dir: «No miro igual el paisatge després d'haver llegit Vergés». I aquesta constatació em recorda Palau i Fabre quan parlava de la costa empordanesa: «Aquestes albardes prodigioses són un perill. Quan encara feia poesia, m'havia de tancar dins la casa amb les persianes abaixades. Si bades, el paisatge et devora». Tot plegat ens acosta Nietzsche: «Si mires l'abisme, l'abisme et retorna la mirada».

La nostra cultura, sempre tan sobrada de talent, no crec que hagi fet prou justícia amb un poeta de la qualitat de Gerard Vergés. Alguns l'hem remarcada, però sovint t'adones que hi ha massa patriotisme de pacotilla i que la gent important resta arraconada. No l'han oblidat, però, destacats editors de poesia en castellà, com DVD, que va publicar el seu últim poemari, *La insostenible lleugeresa del vers* i La poesia señor hidalgo, que va presentar el volum de la poesia completa a *La raíz de la mandrágora*, en una brillant edició i traducció de Ramón García Mateos.

Al final, però, les coses que et canvien la vida queden pràcticament en la clandestinitat, mentre la vulgaritat és la ideologia dels nostres dies. No cal posar-se pedres al fetge, qui tingui el bon gust d'accedir a la poesia de Gerard Vergés tindrà una sorpresa. La redescoberta ha estat un gran plaer. Rellegir-lo convida a noves interpretacions. El vell amic que ens va marcar el camí continua fent via. Felicitats mestre!

# Cofre àrab

JORDI CERVERA

---

**C**om que no sóc ni estudiós ni crític, em temo que la meva aportació personal, en aquest més que merescut homenatge al poeta Gerard Vergés, una participació que m'honora i em traspasa a la vegada, haurà de tenir per força l'orientació o el punt de vista de periodista, que és el que sóc, i de lector atent, que és el que m'agradaria ser i, per damunt de tot, un component d'experiència personal que, al cap i a la fi, és l'únic que puc aportar si el que intento és ser mínimament original.

Per motius de feina i qui sap, potser també per una estructura mental que em porta a ser desgavellat i una mica caòtic, les meves lectures no són gens ordenades, no mantenen un fil lògic, dogmàtic, no segueixen el cànon dels cent llibres imprescindibles de la literatura universal. Això vol dir que, sóc conscient de tenir moltes llacunes, de no tenir guardats al pòsit cultural moltes de les obres bàsiques de la humanitat i, per contra, de tenir la porta sempre oberta a descobrir veus diferents, veus sorprenents, veus que t'enganxen, tenint en compte, a més, que quan aconseguixo que un autor m'agafi, costa que l'abandoni i s'acaba convertint en una part important i sovint recurrent del meu imaginari lector.

I abans d'entrar en matèria, una altra consideració prèvia: no sé si us ha passat alguna vegada que un autor que coneixeu, estimeu i que us agrada de cop i volta es reveli com un impacte encara més gran, impossible de defugir, com un cop que marca per sempre i que et porta a revisar tota la seva obra prèvia amb uns altres ulls i una mirada encara més atenta.

Doncs bé, això mateix em va passar amb Gerard Vergés. No cal ni dir que la figura i l'obra de Vergés tenen uns elements definitius que, vistos des de l'òrbita periodística els fan perfectament analitzables i ofereixen força material de treball. D'entrada Vergés és un mestre, un savi, dotat però, segons les seves pròpies paraules, d'una certa peresa activa que el porta a explorar tota mena de camins que, sovint l'allunyen de la suposada obligació d'escriure.

Recordo que als inicis d'internet em va confessar que dedicava moltes nits a navegar a la recerca de material sobre Shakespeare mentre aquella

famosa novel·la inacabada, o només començada que tothom espera llegir algun dia, continuava llanguint al fons del calaix.

Doncs bé, així les coses tenim una carrera literària ben atípica, una aparició tardana a les llibreries, als 51 anys i, per contra, del tot fulgurant, amb la consecució del premi Carles Riba, el somni de qualsevol poeta català amb un dit d'ambició, per *L'ombra rogenca de la lloba*. Una aparició tardana però en absolut innocent, ja que els treballs del poeta posaven de manifest que no havia perdut el temps i que arribava amb els deures fets i amb un bagatge, una cultura i una sensibilitat poc corrents.

A partir d'aquí, el cas Vergés es pot considerar del tot atípic. Ha publicat quatre llibres de poesia, dues biografies, una traducció i un estudi literari, total vuit llibres i quatre d'aquests amb premi. El Josep Pla del 1985 per *Tretze biografies imperfectes*; el Josep Vallverdú d'assaig del 80 per *Eros i art* i el Crítica Serra d'Or de traducció poètica per *Tots els sonets de Shakespeare*, quatre guardons de prestigi que, si tenim en compte que Vergés viu a Tortosa, en aquell indret apartat del centre d'un país que, de manera sistemàtica ha ignorat el sud i l'est, encara atresoren més mèrit.

Jo vaig conèixer Vergés amb el llibre *Long play per a una ànima trista*. Reconec dues coses, que, d'entrada em va enganxar el títol i que abans d'aquell moment no havia sentit parlar de Vergés. Segurament no sóc gens original però després de llegir «Parlo d'un riu mític i remorós», em vaig sentir transformat. Qui sap, potser el fet de néixer al sud, per sota d'aquesta frontera imaginària i malgrat tot d'un solidesa quasi monolítica, que separa les Catalunyaes, que podríem situar a l'alçada de Vilafranca i que, tot i les paraules fàcils i els discursos polítics segueix convertint la part meridional del país en un territori que té una consideració quasi selvàtica, allunyada, esquerpa de visitar i habitada per gent que com que no vol perdre un dia de la seva vida per assistir a un còctel no mereix cap mena de consideració i es pot relegar amb facilitat a l'oblit.

El llibre i el poema em va enganxar des del primer moment, i no només per aquesta, podríem dir, solidaritat territorial. Allí hi havia moltes més coses. Vaig sentir una manera de parlar del territori d'una forma especial, a mig camí de l'èpica i l'amor, amb un estil que convidava al coneixement, a l'exploració, a la descoberta. I aquella dolça remor d'aigua en el record del poeta representava també una realitat sòlida i contemporània en la ment del lector, una invitació impecable a deixar-se endur per la crida d'aquell paradís d'íbis, flamencs i fins i tot pits de noia entrellucats de manera quasi furtiva. Què més es pot demanar quan una lectura et regala totes les possibilitats que tens a l'abast i les fa reals, sòlides i també subtils i imaginades?

Però aquell llibre tenia i té moltes més coses. Una antologia de poetes estimats, una mena de declaració de principis, l'estructuració perfecta del que

podria ser el cànon Vergés. Per sort, i excepció feta de Jordi de Sant Jordi, Hölderlin i Sandburg, els coneixia tots. Avui, anys després ja he pal·liat aquelles mancances i, malgrat tot, segueixo tenint noms que prevalen en el cànon Vergés, però, a més, i molt ben situat al cap d'amunt de la llista hi tinc també el mateix Gerard Vergés.

Feta aquesta introducció, que em semblava necessària, voldria parlar, sempre des d'aquesta dicotomia de periodista-lector, d'un impacte d'aquells que, com apuntava al començament, defineixen la relació íntima amb un autor.

Tenint en compte que Vergés ja era el que es pot considerar un autor de capçalera, que els seus llibres eren punt de tornada habitual i que, com passa sempre amb els bons poetes i els bons poemes, cada nova lectura era un nou descobriment, per motius de feina i plaer vaig entrevistar un pintor gallec, Alfonso Costa, que era a Uldecona fent una obra inspirada en les pintures prehistòriques de l'ermita de Nostra Senyora de la Pietat, un viatge que també va aprofitar per bastir una carpeta d'artista datada l'any 1991 on hi havia gravats seus en comunió amb un poema de Gerard Vergés, «Cofre àrab».

Reconec que sempre he sentit una fascinació especial pels llibres d'artista, per les obres singulars, per les publicacions que s'allunyen de la norma, una fascinació que té a veure, d'entrada amb la forma, amb l'impacte de les coses que són diferents i, en un segon i més poderós estadi, pel fons, per aquestes obres que, més enllà de propugnar una estètica també tenen la capacitat d'explicar coses, de deixar petja. I el «Cofre àrab» ho era.

Ja se sap que parlar d'art és sempre perillós, però gosaria a dir que l'estil artístic d'Alfonso Costa es podria associar perfectament a un Francis Bacon, però amb un seguit d'elements i estructures que el converteixen en més mediterrani, més meridional, perdent la distància de la fredor i guanyant en un cert expressionisme poètic.

Es podria dir que les seves figures tenen moviment i que el seu treball s'amara dels imperatius de la dansa, quasi com una coreografia estudiada i assajada al segon.

Colors càlids i una capacitat especial per anar creant fons superposats, elements que van dotant l'obra final d'una profunditat i d'una riquesa que es manté fidel a una necessitat figurativa, però sense repudiar l'abstracció, que hi és present però com un element més, sense acabar esdevenint protagonista.

Obres que són una miqueta somni, que tenen el component oníric de la imaginació desfermada, la màgia d'imaginar mons on hi entra la mitologia, els sentiments i la vida a grapats.

Així les coses no és difícil imaginar que la poesia de Gerard Vergés podia casar perfectament amb aquesta manera de fer del pintor gallec. I el poema que Vergés va aportar a aquest tàndem creatiu va ser «Cofre àrab», una

veritable meravella, un treball que ho té tot. Potser alguns crítics infinitament més entesos i savis que jo, valoraran molt més altres escrits de l'autor i consideraran que hi ha peces que defineixen molt millor el seu estil i la seva personalitat poètica, però ja us he dit abans que us parlava com a periodista i com a lector i, des d'aquestes dues perspectives, «Cofre àrab» marca un abans i un després. Com a periodista, la possibilitat de descobrir i donar a conèixer el treball conjunt de dos creadors amb totes les capacitats per emocionar. La carpeta, el resultat dels gravats i el poema és una meravella que val la pena que intenteu com a mínim veure una vegada. Us ho recomano de manera fervent. No us decebrà.

I com a lector, un impacte ferotge, la lectura d'un poema que, per ell mateix és captivador i que, casat amb els gravats de Costa es convertia en una obra d'art, en una peça d'alta cultura. D'altra banda, val a dir, tot i que suposo que tothom ja ho sap, que el poema va aparèixer anys més tard, concretament l'any 2002 a *La insostenible lleugeresa del vers*, editat per DVD i, és clar, també és a *La raíz de la mandrágora*, el volum publicat el 2005 per La poesia, señor hidalgo i que recull la poesia completa amb la traducció castellana i un estudi de Ramón García Mateos.

Permeteu-me, abans de seguir, que us llegeixi el poema, sabent, és clar que no li faré cap justícia, que caldrien més habilitats i, qui sap, potser una ambientació sonora que ens portés a paradisos d'aigua, efebs, fruites madures i donzelles en flor, però com que no dubto gens de la vostra indulgència i, sobretot de la vostra capacitat per imaginar escenaris poètics que converteixin la lectura en un somni quasi real, doncs ho intento.

#### COFRE ÀRAB

Amb dits sensibles que podrien  
haver estat els d'un hàbil artesà,  
ressegueixo el marfil entre la fusta,  
les formes incrustades dels gossos i els falcons,  
l'alada simetria de les fulles,  
els ornaments del cofre.  
Oh Déu, quanta bellesa perduda per a sempre!  
De tot el meu Al-Andalus queden tan sols un cofre  
i un grapat de monedes de plata prima, més aviat bastarda.  
I el record d'Abu Bakr, que era muftí i filòsof  
i que ensenyà a Damasc i morí a Alexandria.  
Al cementiri d'Uala, davant la Porta Verda, reposen els seus ossos.  
Va deixar escrit un llibre: *La llanterna dels Prínceps*.  
Abu Bakr, dit també Al-Turtusí, va amar moltíssim  
aquest mateix paisatge que jo estimo:  
el riu ample i feliç,

les fondes valls on creix el magraner,  
 i l'aigua rotatòria de les sínies.  
 L'aigua, ah l'aigua en el desert!  
 Com canta l'aigua, oh Déu, com canta l'aigua als brolladors de marbre!  
 No hi ha al món so com el de l'aigua:  
 l'aigua canta millor que el rossinyol en la nit alta,  
 millor que el vent entre el tul rosa dels tamarius florits,  
 millor que els cròtals de les ballarines.  
 Dic ballarines. Dic  
 ventres mòbils com astres,  
 i dic nuques dolcíssimes,  
 i dic pits com magnòlies,  
 i dic cintures fràgils,  
 i dic llavis com pètals,  
 i dic galtes com préssecs,  
 i dic malucs com àmfores,  
 i dic peus com cristalls,  
 i pubis com jardins,  
 i cabells com onades.  
 I també dic ulls negres, germans de l'aigua obscura,  
 i també dic ulls clars, germans de l'aigua blava.  
 (Abu Bakr somreia).  
 No us deixeu emportar  
 per la lírica obscena de les fàcils metàfores.  
 La gent estima el greix,  
 però el cervell del cabritet és millor mos:  
 en ell rauen l'instint i, si de cas, la pensa.  
 La bellesa del món, oh Déu, és fugissera i vana.  
 Vosaltres canteu llavis,  
 quan hi ha boques que poden igual que una rabosa;  
 vosaltres canteu rulls que són un niu de llémenes;  
 i canteu pits que són bosses tan buides  
 com l'escrot dels eunucs del gineceu.  
 (Abu Bakr somreia).  
 Doneu-me pa sense llevat,  
 una dona fidel —no massa jove—,  
 de quan en quan un moltó tendre,  
 vi de poc grau, lectures del profeta  
 i el silenci del camp.  
 (Abu Bakr estava en el secret).  
 Tan sols un cop s'enamorà, si hem de creure els seus versos.  
 No fou de cap moret de dents blanquíssimes,  
 de cap andrògin bru, de cap adolescent dels que estimava  
 aquell poeta cordovès dit Ibn Quzmàn.  
 El Turtusí Abu Bakr, el gran muftí, el puríssim,  
 pensant en ella,  
 poma madura, cor de mel, llimona dolça,

va observar el firmament i gosà escriure:  
«Sense parar recorro el cel amb els meus ulls,  
per si de cas contemplo l'estrella que tu mires».

Permeteu-me que us desperti del somni, que us arrenqui del paradís i que anem tornant a la realitat. Aquest poema ho té tot i estic convençut que és un d'aquells poemes que poden crear escola, que poden servir per anar definint camins, obrint vies i consolidant veus.

Coneixent l'obra de Gerard Vergés, no trobo cap impediment com a lector, i tenint sempre en compte que la lectura és furor, passió i enamorament, en presentar aquest poema com el resum de tot plegat, com l'excel·lència condensada de la seva saviesa poètica, com un possible full de ruta del seu mesuratge. De ben segur que els experts i els estudiosos en trobaran d'altres que representen amb més precisió l'excel·lència de la poesia de Gerard Vergés, però a mi, com a lector, «Cofre àrab» suposa el punt d'inflexió, l'instant exacte en què, després d'acabar la lectura saps que has descobert una joia, que a partir d'aquell moment tot canviarà i que tens un altre autor per defensar, per presentar com un dels integrants del teu cànon de grans mestres que cal seguir, rellegir i, sobretot, propagar i difondre amb tots els mereixements i la seguretat que és un valor segur, un diamant, una joia que no admet discussions.

Resseguint els seus versos, com ell fa amb les formes de marfil que s'incrusten entre la fusta, trobem la nostàlgia, un sentiment que ha generat i genera grans pàgines, aquesta mirada lúcida i serena al passat per anar aixecant un present capaç de construir la memòria amb tota la delicadesa necessària, amb la capacitat intacta per generar emocions i records que es fusionin en un únic camí.

Així trobem la figura oblidada d'Abu Bakr, i l'elogi del paisatge, de la vegetació i de l'aigua com a generadora i mantenidora d'aquest paisatge i, sobretot, de la bellesa i de les sensacions plaents que provoca. L'aigua, un dels eixos vertebradors del territori, potser per això els versos de Vergés han estat sovint aprofitats per abanderar i representar la part més lírica de les reivindicacions d'aquesta terra que només es recorda per posar-la en perill. Aquell riu mític i remorós, aquella dolça i secreta remor d'aigua, aquell riu domèstic i antic, solcat encara per llaguts ha estat, és i serà un tot un símbol i com a símbol anirà per sempre del bracet amb els versos d'aquest apotecari solemne, irònic, savi i fill amatent de la seva terra.

I quan es creuen les línies que atresoren l'amor pel passat i l'amor pel territori i les seves gents, en surt un joc que dringa com els brolladors de marbre, que gira per les sínies en una dansa perenne, en un espectacle de ballarines sensuals que, amb els seus cròtals subtils i captivadors, un joc magnífic que



ens permet rastrejat els vestigis d'aquell majestuós Al-Andalus, el regne mític on les arts florien i els homes es deixaven endur per la màgia de la saviesa i per l'encant fascinator de les hurís.

«Cofre àrab» és també un cant en veu a l'alta a l'erotisme, aquesta punció humana que ens permet casar la carn i el pensament i portar-ho tot a una dimensió diferent, més subtil, més el·líptica, menys evident. Una realitat que tampoc no podia passar desapercebuda a la mirada irònica i un punt distant del poeta, un cop d'ull que ens amara d'aquesta visió sensual de la vida als marges del riu, que ens capbussa en un mar càlid i dolç com un dàtil madur on hi neden a la perfecció les percepcions definibles i contrastades de la carn, els pits com magnòlies, els llavis com pètals, les galtes com préssecs, els malucs com àmfores, els pubis com jardins, percepcions que transmeten una calidesa absoluta, un desig carregat de força i un control total de la paraula que fa que no hi sobri ni hi falti res, la dosi exacta de mots i d'intensitat com per arribar al punt precís sense quedar curt i sense sobrepassar-lo, la mesura concreta per plantejar tot el desig sense fer-lo maldestre, deixant a l'aire el vent real de la passió, la potència puntual i eterna de la crida carnal, una balança subtil que mesura l'abast real dels petits deliris de l'esperit.

I més enllà de qualsevol altra consideració, un final d'una contundència inqüestionable, d'una rotunditat aclaparadora, una declaració d'amor en majúscules, una de les més grans declaracions d'amor de tots els temps. Lliga espai i temps i fa que l'univers sigui una via lliure per als amants, un camí de brúixola amiga i rumb fidel.

Sense parar recorro el cel amb els meus ulls,  
per si de cas contemplo l'estrella que tu mires.

Us podeu imaginar una coincidència amorosa més gran, un punt de coincidència de passions més absolut, una estrella contemplada a la vegada per dos amants?

I per tot això no em resulta gens complicat establir ponts entre passat i present i traçar una línia recta i precisa entre Abu Bakr, Al-Turtusí i Gerard Vergés, aquest poeta nostre, savi, sorneguer i delicat i se'm fa senzill veure'l com aquell muftí i filòsof que reposa al cementiri d'Uala, davant la Porta Verda, dues personalitats sensibles, dotades de manera natural amb una capacitat per conrear la vida i els sentiments i transformar-los en lletra, dues maneres semblats d'arrelar-se a la terra i a la cultura i fer que tot sigui un únic ens indissoluble que amalgama passat i present, que dibuixa el futur i que permet copsar de manera diàfana que no existeix res sense el tot, que la conjunció de la realitat donada i la cultura apresada són l'únic llegat que cal preservar, que cal

mantenir, que és necessari preservar, costi el que costi i sigui com sigui.

Gerard Vergés és, doncs, un dels nostres muftins, un dels nostres filòsofs i en ell i en els seus versos hi dipositem la confiança que ens ha de conduir a ser una miqueta més savis, una miqueta més tendres, a ser capaços de recordar sense pena, a xuclar amb delit el cervell dels cabritets, aquell indret fràgil i delicat on hi rau l'instint i la pensa; a sentir cantar l'aigua i saber que la felicitat s'amaga en les coses petites; a estimar sense traves, lligams ni fronteres i a buscar en el passat algunes de les essències del nostre present.

Gràcies Gerard pel teu mestratge i la teva amistat. I potser és cert que sense versos tornen tardors i primaveres, que en l'astral llunyania esclaten les galàxies, que la borsa baixa trenta punts, que els pits d'aquelles noies, —tan tendres i tan rodons!— olien a ambre i a cirera, que res no surt de res, que tot sovint els pensaments naufraguen, que potser t'ha passat la vida sense escriure aquells versos que voldries haver escrit, però, Gerard amic, els versos que has escrit ens han fet més savis, més tendres, més sincers i ens han ensenyat a mirar la vida amb ulls delerosos i amatents a la vegada que ens mostraven la carnalitat dels camins delicats de l'amor i la passió, tasca gens banal, d'altra banda. Gràcies, doncs, per aquest regal que mai no et podrem compensar.

# *Ferit estic de mots i de silencis.*

## La traducción de la poesía de Gerard Vergés\*

RAMÓN GARCÍA MATEOS

**D**igámoslo ya, de principio y en voz alta. Gerard Vergés (Tortosa, 1931) es un poeta mayor, una de las voces más importantes en el panorama actual de la poesía en lengua catalana. Y no hay hipérbole alguna. Estamos ante el autor de una obra fundamental, sólida y compleja, la de un clásico vivo inmerso en la más absoluta modernidad. Un escritor que ha sabido amalgamar tradiciones, fundir costumbre y renovación en una voz propia que, desde lo concreto —paisajes y lugares, nombres y rostros—, busca lo universal, al arrimo de los grandes temas que surcan la historia de la poesía y, en última instancia, la historia del hombre y sus esperanzas, sus deseos y frustraciones, sus anhelos y creencias. Un poeta —«Vergés es el poeta perfecto» escribía Jaime Siles en una reseña crítica— que ha alcanzado el destino que los dioses reservan a unos pocos privilegiados: tener su propia tonalidad lírica, un tono poético en el cual la argamasa de las palabras amalgama música y color, sugerencias y significados, y que le define e individualiza, distinguiéndolo en proyección superior de la mayor parte de los escritores catalanes contemporáneos.

Durante más de un año viví sumido en la obra poética de Gerard Vergés, vertiéndola al castellano para un proyecto que nació de la inquieta sensibilidad del poeta Juan López-Carrillo y asumí Juan Ramón Ortega para su editorial La Poesía, señor hidalgo: la publicación de la poesía reunida del escritor de Tortosa en una edición bilingüe, bajo el epígrafe de *La raíz de la mandrágora*. Este tiempo ha hecho posible que conozca los libros de Vergés tal si se trataran de mis propios libros, pero también ha propiciado su cercanía como

\* Recojo en este artículo, con diferentes modificaciones, un texto que publiqué en el libro *Memoria [amarga] de mí* (Ramón García Mateos: Silva Editorial, Tarragona, 2005).

escritor y como hombre y, lo que es aun más importante, me ha permitido disfrutar de su amistad entregada y desprendida.

La publicación en 2002 del último poemario de Gerard Vergés, *La insostenible lleugeresa del vers*, fue la semilla que acabaría germinando en *La raíz de la mandrágora*. Juan López-Carrillo, que había conocido personalmente al poeta en la concentración que tuvo lugar el 15 de octubre de 2001 en el Delta del Ebro, con motivo de las movilizaciones contra el trasvase proyectado por el Partido Popular, fue quien medió ante Sergio Gaspar, también poeta —y dicen que no malo— y responsable de la editorial DVD, para que editase el libro de Vergés: DVD, abocada hasta entonces a la poesía en lengua española, acababa de inaugurar una colección, «L'illot», dedicada a poetas en lengua catalana. *La insostenible lleugeresa del vers* nos entusiasmó. Yo tenía muy lejanos algunos poemas sueltos de Gerard Vergés, leídos aquí y allá, y busqué otros títulos para acercarme con mejor perspectiva a aquel poeta que acababa de reencontrar. Así fui descubriendo *L'ombra rogenca de la lloba*, de 1982, con el que entró en el ámbito de la poesía catalana contemporánea por la puerta grande, ya que fue galardonado con el prestigioso premio «Carles Riba» en su edición de 1981; *Long Play per a una ànima trista*, de 1986; y un hermoso ramo de sonetos, cuyo título proviene del maestro Ausiàs March, *Lliri entre cards*, publicado en 1988, al que seguiría un muy largo paréntesis de silencio hasta que vio la luz su ya citada última obra. Aquel entusiasmo colectivo —López-Carrillo, Alfredo Gavín, yo mismo...— acabó con el compromiso de Juan Ramón Ortega Ugena de llevar adelante la edición de la versión española de la poesía de Vergés y de que fuese yo quien me encargase de la traducción, previa conformidad del autor. Estoy convencido de que la lectura de mi último libro, *Morfina en el corazón*, tuvo mucho que ver para que Vergés diese su beneplácito al proyecto.

A mí me desbordó la ilusión. Por muchos motivos. Porque no me había sumergido nunca en la traducción literaria e iba a hacerlo ahora frente a un poeta mayor y una obra que me atraía sobremanera. Porque en ello estábamos implicados muy buenos amigos: Juanito como motor en la sombra —tótem imprescindible, que dijera Gerard—, Alfredo como espectador animoso, Juan Ramón como gestor de un proyecto editorial ya consolidado... Además, el que fuese La Poesía, señor hidalgo quien llevase a la estampa *La raíz de la mandrágora* —entonces aún título ignoto: el rótulo definitivo sería idea de Vergés tiempo después— suponía un aliciente añadido, porque yo había intervenido de manera muy directa en la siembra de las semillas que florecerían más tarde en la editorial; me refiero a la fundación, en Cambrils y en el año 2000, de la revista homónima, dedicada exclusivamente a la expresión poética: durante algunos números compartí la dirección de la misma con Ortega Ugena, hasta que se cruzaron las distancias, físicas y estéticas, y me retiré

al segundo plano del Consejo de Redacción, donde aún permanezco. Me es imposible, a pesar de nuestras diferencias, no tener un hondo afecto hacia Juan Ramón y no sentir como algo propio, en la emoción y el sentimiento, los logros de La Poesía, señor hidalgo —ya muy importantes, pues en su nómina figuran autores de la talla de Bukowski, Strindberg, Enzensberger, Durs Grünbein, Gonzalo Rojas, Umberto Saba, Jose Viñals...

La traducción de *La raíz de la mandrágora* fue tejiéndose desde mi entusiasmo por los versos de Vergés y el ánimo compartido de sucesivos encuentros en los que fuimos hilando el trabajo, debatiendo soluciones, compartiendo ideas... Con frecuencia el punto de encuentro fue el restaurante Botavara, en L'Ampolla, pueblo natal de López-Carrillo —es menester pedir ya al Ayuntamiento que reconozca tamaño acontecimiento, que habría de conmovir el parnaso lírico, con una placa que sea testimonio para los siglos venideros— y punto intermedio entre mi Cambrils y la Tortosa de Vergés. Solíamos empezar con el café, seguir con versos; continuar con el aperitivo, y otros versos; después la comida —espléndido el arroz caldoso con bogavante— y, tras los cafés y alguna copa, nuevos versos... El núcleo de estos encuentros éramos Gerard, Juanito y yo, con la compañía frecuente de Alfredo y su compañera Neus, de Juan Ramón y Carmen, su mujer, y de algún otro espontáneo que de vez en cuando se arribaba al calor del bogavante. Sin duda, las inacabables tertulias —algunas también en Cambrils y en la casa solariega de Vergés, en la Carretera Simpática de Tortosa— posibilitaron el encuentro de pareceres y el nacimiento de una relación personal que ha ido acrecentándose con el paso del tiempo.

A mí me subyugó la personalidad de Vergés. En él se desvela el contraste entre esencia y apariencia. Aparentemente un poeta tardío, que llega al mundo de la literatura traspasada la cincuentena, mas con un bagaje inagotable de poeta oculto y una asombrosa sabiduría literaria que sólo se consiguen con el ejercicio continuado de urdir versos y la lectura atenta y frecuente. Aparentemente un burgués de la vieja y decadente ciudad de Tortosa —farmacéutico y descendiente de farmacéuticos, casado con la hija de un notario—, tras cuya envoltura se descubre, en la distancia corta, a un hombre de pensamiento humanista y transgresor, afable, cercano, marcado por la ironía de la inteligencia, profundamente culto, sensible y generoso.

En uno de esos encuentros Gerard nos obsequió con algunos libros espigados del fondo de su librería de bibliófilo pertinaz. A mí me regaló una antigua y hermosísima edición de los poemas de Juan Boscán. Yo se lo agradecí como mejor sé, con un poema donde se mezclaba el recuerdo del barcelonés, de su amigo Garcilaso, los versos de Vergés, el hálito de Ausiàs March —tan importante en la obra vergesiana— y el sentimiento de la amistad:

Embriagado de pánico terrestre, ángel y tierra, mirada que descubre el socavón invernal de los delirios, en esta tarde de invierno y mar —frente a la mar de Eneas: con el recuerdo tibio de Dido y sus muslos de miel y zafarí—, en esta tarde, con sabor a brea y calafate, recibo los versos que me entregas, como un don que arriba desde lejos, siglos y siglos esperando este instante, los versos que hibernaron guardando vida y aliento entre las sílabas para que yo los reciba entre mis manos,

versos que llegan desde más allá de las horas y tus manos, poemas, no, ya no, brasas que niegan la ceniza, ascuas para calentar el frío insolente de mi alma, pavesas que iluminan la memoria:

Granada —galope de caballo—, Navagero y Venecia y un paseo transformado en leyenda por los jardines nazaríes de la Alhambra, ah, el agua en dormidos surtidores, arrayanes por los senderos ocultos del Generalife,

y el capitán Garcilaso de la Vega camino del destierro, camino de Nápoles, ahora detenido en Avignon —en donde están del fuego las cenizas—, octubre de 1534, escribiendo endecasílabos desnudos a aquel que fue de la amistad ejemplo,

ay, favilas que alumbran los oscuros callejones del recuerdo, un recuerdo que es letra y pergamino, papel y sílabas de nieve: imposible recordar lo que destruye el aura dolorosa de la vida, sólo regresan vivas las palabras, nada más, tan sólo las palabras donde se oculta el corazón del tiempo,

el tiempo y la vida en las páginas de un libro, en esta tarde en que llueve también y un niño corre en Barcelona por las atarazanas, en esta tarde cuando resuenan los endecasílabos con eco de Petrarca y sangre de Ausias March entre sus sílabas,

oh, March, el viejo e inacabable Ausiàs March vuelve de nuevo, sí, Gerard, maestro, vuelve de nuevo y vibran sus palabras cual el sistro panida ante el sagrado templo, March en la memoria, tus palabras también en mi memoria,

March y tú en esta atardecida lenta, cuando recuerdo versos con trémula luz de madrugada, que en sueños escribisteis: endecasílabos como ríos, palomas de alborada, acentos en la cuarta y en la décima, así, centelleantes, como ciervos en remotas algabas, como fuentes fresquísimas de agua o como diosas desnudas: manchas de luz entre la sombra de los álamos blancos,

sí, tus versos, tus palabras por el tamiz de mi voz desfigurada, Gerard, amigo, tus palabras que huelen a sal y río en la crecida, con aroma de tierra y de simiente,

oh, sí, esas palabras que hablan del azulón rasgando el aire como piedra lanzada por la honda, de la anguila sutil cual la serpiente, la tenca plateada en los estanques, y de un largo silencio que anudaba agua dulce del río y mar amarga.

Cubro mi soledad con las palabras, envuelvo el frío invernal de este febrero  
con manto y salamandra de sílabas y acentos:

amigos y poemas contra el dolor, el olvido y el miedo.

El poema se lo envié a Gerard y, al cabo de unos días, me respondió con una carta, que llevo siempre conmigo como antídoto contra el desánimo y la desesperación. Con su permiso, la transcribo, no sólo para alimentar mi vanidad —probablemente uno escribe también para eso— sino porque ofrece, en su segunda parte, una buena muestra de cual fue el proceso de desarrollo de nuestro libro común, que yo intentaba describir en las líneas anteriores:

Tortosa, 25.02.04

Querido Ramón García Mateos:

Recibo tu poema, torrencial y bellissimo. Desatadas imágenes de aquella poesía que tanto me place y enamora. Lorca y Neruda de la mano. Y también los poetas de Al-Andalus. Y en el fondo, March y Kavafis y Keats. Palabras fulgurantes. Y el placer de la vida y del amor y de la amistad, ahora que ya me he hecho viejo y recuerdo aquel adolescente que fui. ¿Conmover? En todo caso no es retórica si repito para ti aquellos versos que Rubén dedicaba a J.R.J.:

Eres poeta.  
La belleza te cubra  
de luz y Dios te guarde

Es la primera vez que transcribo estas palabras, porque con los años soy cada vez más exigente y —si quieres— más escéptico. Acéptame ese honor.

Sinceras frases de admiración aparte, te ruego me envíes la traducción de mi último libro. También todo lo que tengas hecho de *Long Play*... Sé que tienes mucho trabajo y yo mucha pereza, pero deberíamos acelerar la empresa. Juan Ramón Ortega me telefonó, hace unos días, muy animado con la traducción. Parece que ha contactado con Àlex Susana, que ahora trabaja en el Institut Ramon Llull, y que en la XVIII Feria del Libro de Guadalajara (México), a finales de noviembre, Catalunya será el país invitado y quisiera —dice— llevar el libro.

Confío en ti y en tu capacidad. Avanzado el trabajo, me gustaría vinieras a Tortosa para afinar conceptos y discutir soluciones. Démonos, pues, un plazo no demasiado largo.

Pendiente de tus noticias, recibe un cordial abrazo de

Gerard Vergés

Recuerdo que Alfredo Gavín, que es hombre de una gran sensibilidad, habló de aquellos tres versos del poemita «Encabritat i tens i blanc de pànic...» Regresando de Alcover, y dándole vueltas, se me ocurrió una solución:

Encabritado y blanco de terror,  
se acercaba el caballo de Guernica.  
Y el terror era inmenso, inmenso, inmenso...

Si no existe otro remedio no debe espantarnos prescindir de algunos adjetivos que, por otra parte, quizá cumplen una función de relleno —no siempre!— en el original. Estoy leyendo estos días una magnífica traducción de Marlowe y así sucede a menudo.

Vale.

Lo apuntaba anteriormente: encuentros y soluciones compartidas, proyectos comunes —el libro, al final, no estuvo en la feria mejicana de Guadalajara, pero sí ocupó un lugar de privilegio en la de Madrid, donde lo presentó el autor—, propuestas y contrapropuestas —definitivamente, el poemita que cita Vergés en su carta, tuvo una solución bien diferente: «Venía encabritado y tenso, blanco / de pánico galopaba el caballo, / el caballo mítico de Guernica. / Y el terror era inmenso, inmenso, inmenso»—, reflexiones acerca del ejercicio estilístico de traducir...

En este tiempo he reflexionado mucho sobre el carácter y la condición de la traducción poética. He leído abundante bibliografía, con algunos títulos fundamentales por su decidida influencia, así *Traducción: literatura y literalidad* (1981) de Octavio Paz; con unas palabras del mejicano, a manera de cita inicial, abría las páginas de introducción: «Cada texto es único y, simultáneamente, es la traducción de otro texto. Ningún texto es enteramente original porque el lenguaje mismo, en su esencia, es ya una traducción: primero, del mundo no-verbal y, después, porque cada signo y cada frase es la traducción de otro signo y de otra frase. Pero ese razonamiento puede invertirse sin perder validez: todos los textos son originales porque cada traducción es distinta. Cada traducción es, hasta cierto punto, una invención y así constituye un texto único».

Algunas de esas reflexiones quedaron fijadas en el prólogo a *La raíz de la mandrágora*, que, con el título «La poesía de Gerard Vergés: el secreto rumor de la memoria», precedía al corpus del libro. Transcribo ahora, casi literalmente, algún fragmento. La traducción es siempre una aventura difícil e inesperada, una aventura que trata de alcanzar la quimera de extraer de una lengua y transmitir a otra el prodigio de la poesía, enfrentándose a aquella afirmación demoledora de Robert Frost: «Poesía es lo que se pierde con la



traducción» («*Poetry is what is lost in translation*»). Como señala Octavio Paz, la traducción es una labor análoga a la creación lírica, con la diferencia fundamental de que se despliega en sentido inverso: el poeta parte del lenguaje vivo, de las palabras en movimiento, escoge unas cuantas, o es escogido por ellas, y combinándolas crea su poema: un objeto verbal hecho de signos insustituibles e inamovibles. El punto de partida del traductor no es esa lengua palpitante, materia prima del poeta, sino el lenguaje ya fijado en el texto al que se enfrenta; su operación es inversa a la del poeta: no se trata de construir con signos móviles un texto inamovible, sino de desmontar los elementos de ese texto, poner de nuevo en circulación los signos y devolverlos al lenguaje; con otro lenguaje y con signos diferentes ha de crearse un poema análogo al original. A partir de aquí, la labor de traducción es paralela a la de creación, con una diferencia básica: el poeta desconoce el resultado final de su esfuerzo creador mientras que el traductor deberá remedar el poema que tiene ante sí. De todas formas, traducción y creación deben de ser tareas hermanas, tanto que a veces —como lo muestran los casos de Baudelaire y de Pound, o en la literatura española el de Aníbal Núñez— son indistinguibles.

Estos parámetros son los que he intentado seguir en la traducción de la obra de Gerard Vergés: interpretar, como lo haría un lector o un crítico, el lenguaje poético, atendiendo a su significación pero también a los distintos resortes y mecanismos de la creación poética, para después dar forma a un nuevo poema, consonante con el original. Sé perfectamente que no siempre son rescatables todos los registros lingüísticos y que, por lo tanto, no pueden evitarse ciertas pérdidas en la traducción; estas carencias he intentado suplirlas mediante la adecuación poética —lenguaje y forma, ritmo y música...— a la lengua receptora, buscando un poema válido en su integridad y no la simple traslación lingüística. El texto original, y parafraseamos de nuevo a Octavio Paz, jamás reaparece en la otra lengua —sería imposible—, sin embargo, está presente siempre porque la traducción, sin decirlo, lo menciona constantemente o lo convierte en un objeto verbal que, aunque distinto, lo reproduce: metonimia o metáfora.

La traducción de Vergés me ha permitido, además, otro acercamiento distinto a la lengua catalana. Me he sumergido de lleno en su riqueza y he reafirmado el profundo amor que siento por su literatura. «Diversos són els homes i diverses les parles, i han convingut molts noms a un sol amor», escribía Salvador Espriu y, evidentemente, es cierto. Desde el inagotable Ausiàs March, halconero del rey, flor de Gandía, hasta el gran Estellés, torrente de fuerza y versatilidad lírica; desde Timoneda o Jordi de Sant Jordi —qué bien suenan ambos en la voz de Raimon— hasta Gabriel Ferrater, cuya obra poética cambió el rumbo de la moderna poesía catalana; desde Carles Riba, «lo

tengo en un altar dentro del alma / con un ramo de flores siempre fiel», hasta Maria Merçè Marçal o Joan Margarit, a quienes me aproximaron las versiones de José Agustín Goytisolo... Amo esta lengua y amo a sus poetas. Y amo esta tierra donde vivo y crecen mis hijos, y donde tengo mi casa y un jardín con una parra y un cerezo. «Yo no he llamado patria más que a ti y al idioma», escribía Félix Grande. Sí creo, aunque sea un concepto abstracto, que la lengua es una de las patrias del ser humano. Y mucho más para quienes hemos hecho de la escritura una forma de vida, y no me refiero, claro, a un medio sino a una manera de vivir. Por eso amo mi idioma y por eso amo y respeto esta lengua, la del *Tirant* y Jesús Moncada, que me empapa y me rodea, sin necesidad de otras demostraciones que las que nacen del corazón.

Como siempre, el hilo de la escritura hilvana el desorden de mi pensamiento. No debemos empeñarnos en seguir las lindes del camino. No hay remedio. De *La raíz de la mandrágora* a las patrias del hombre. No está mal. Lo cierto es, volviendo al redil, que mi relación con Vergés y su poesía ha sido una experiencia enriquecedora e inolvidable, acompañada además por un resultado final del que estoy intensamente satisfecho: creo que la traducción es muy digna —así lo resaltan todas las críticas recibidas— y el libro, en la línea de *La Poesía*, señor hidalgo, muy hermoso. De él hicimos conjuntamente dos presentaciones: una, más académica y protocolaria, en Tortosa, en el marco —se me escapaba ya el adjetivo incomparable— bellísimo de los Reales Colegios, con la presencia de Jaume Subirana, poeta de mérito y atribulado director de la Institució de les Lletres Catalanes, donde durante más de una hora hablé de la obra de Gerard Vergés y, creo, que fui capaz de contagiar mi emoción a los asistentes; otra, más íntima e informal, la hicimos en Cambrils y, sobre un escenario en penumbra, dialogamos, poeta y traductor, bajo el abrigo de los versos que vibraron en el claroscuro de la sala.

De todo ello me queda un poso de gratitud. Y un tibio aroma donde se mezclan agua dulce del río y mar amarga. La amistad de Gerard me lo recuerda.

# Una reflexió biogràfica des de la perifèria

XAVIER GARCIA

---

Quan haig de parlar de Vergés —del senyor Gerard Vergés i Príncep—, com és l'ocasió que ens reuneix, la veritat és que no sé per on començar. El més fumut serà, però, que no sabré com acabar. O sigui que no sé ben bé com evolucionarà el que digui, però el que és segur és que tot el que serà dit, ho serà després d'haver llegit i escrit, escoltat i pensat una mica sobre aquell qui un dia vaig definir —crec que sense cap exageració— com un luxe de la literatura catalana.

El que podria contar, per començar, és com vaig arribar a saber del seu nom i de la seva obra. Va ser el 2 de març de 1990, als Serveis Territorials de Cultura, a Tortosa, en ocasió de l'homenatge que l'entitat «Amics de l'Ebre» va dedicar a «les Lletres de l'Ebre en les persones que més han destacat en la defensa de la nostra identitat cultural», entre les quals, al costat de Vergés, Artur Bladé Desumvila, Zoraida Burgos, Carmel Biarnés, Jesús Moncada, Hèctor Moret, Manuel Pérez Bonfill, Lluís Perpinyà, Albert Roig i Ricard Salvat. D'aquella trobada en va sortir un volumet *Lletres de Riu*, amb fragments de les obres respectives, el primer d'una sèrie de llibres dedicats pel Museu de l'Ebre —gràcies a la tenacitat dels seus fundadors, Salvador Tarragó i Manuel Bestratén— a la cultura i al territori propis.

Vaig retrobar Vergés uns mesos o potser un any més tard, a Sant Carles de la Ràpita, arran de la presentació del projecte de la revista cultural *Tresmall*, que encapçalaven Eduard Sánchez, Emili Rosales i Juanjo Rovira Climent, en el qual Vergés, amb Jesús Massip i altres escriptors del sud i de tot Catalunya, van col·laborar. En tornar-me a veure i en demanar-li una llarga conversa pel llibre *Homenots del Sud* que estava preparant, em va dir: «Xeic, estàs en totes les salses, eh», amb aquesta seva veu enrogallada —tan clàssica, com a mínim, com els seus versos.

Tot això per dir —i per constatar— que no vaig començar a tractar-lo fins ben bé deu anys després que comencés a publicar. I l'hauria pogut conèixer, a principis dels setanta, quan vaig començar a viatjar pel sud, que va ser també quan vaig acostar-me a les persones i obres d'alguns dels clàssics del

segle xx: Pla, Manyà, Bladé, Foix, Guansé, Moll, Villangómez o Blai Bonet. Amb retard o sense, la seva obra em va arribar carregada d'aquest sentit de perennitat i de present que caracteritza la creació preparada a consciència. Que és el seu cas.

Com deia Triadú de Bladé, crec que també Vergés és «autodidacte, perifèric i normatiu», i aquest terme de «perifèric», en el seu cas, no s'ha d'entendre com a «localista» i, per tant, com ha estat el cas habitual, aïllat de tot sentit universal de cultura, sinó al contrari, ben incardinat en la millor tradició europea, com va demostrar sobradament traduint tots els sonets de Shakespeare.

El seu «periferisme», purament geogràfic, no ha estat cap obstacle —en relació al centre barceloní que ha dominat la cultura catalana durant molts anys— per aixecar una gran obra literària, valuosa per si mateixa, feta i pensada des de l'àmbit natal i, per tant, allunyada de les neurosis d'estils, escoles, tendències i reconeixements que s'han projectat des dels grans centres urbans. Tanmateix, el seu «periferisme» —tan positiu per a realitzar una obra literària en llibertat— haurà estat la càrrega negativa que ha hagut de suportar pel fet d'haver treballat lluny de Barcelona, és a dir, amb totes les dificultats per a divulgar suficientment la seva obra.

En qualsevol cas, el conreu de la literatura per a Vergés no és el del professional que, en els seus molts camps, es veu forçat a produir constantment *pro pane lucrando* (com recordava sovint Joan Fuster, que sí que ho era, de professional), sinó el de l'home il·lustrat que no ha de viure de la literatura, però que viu per a la literatura. D'aquesta manera, ja als inicis de la seva vida professional com a analista clínic —un cop fets els estudis de farmàcia a Barcelona a principis dels anys cinquanta—, Vergés va seguir, segurament sense saber-ho, el consell d'un altre poeta, Josep V. Foix, que deia als aprenents d'escriptors: «Si voleu ser lliures escrivint, tingueu un ofici». Com se sap, el poeta —patisser va exercir àmpliament aquesta llibertat, un cop la caixa registradora de la pastisseria de Sarrià funcionava cada dia a tota màquina.

De manera semblant Vergés, després d'haver analitzat la quantitat i qualitat dels glòbuls rojos de la nòmina tortosina i ebrenca. Per tant, la seva, era el tipus de personalitat humana i cultural que sempre m'ha interessat: per no haver passat per l'estrall universitari, per fer-se una cultura pròpia —i àmplia—, per fer-ho lluny de la centralitat cultural i, amb tot (en el nostre cas), per usar una llengua que, sense desdenyar l'esperit vernacular, és plenament normativa, clàssica i comuna, tal com volia Fabra.

Després d'aquella primera conversa sota les branques de l'Edèn familiar, alguna cosa em va semblar comprendre del sentit de la seva humanitat i de l'obra que en resultava. És el que tractaré de resumir.

## Continuador de l'esperit de Catalunya a l'Ebre

Dintre el panorama literari —i per extensió cultural— del segle xx a les Terres de l'Ebre, destaquen tres grans personalitats que, com Vergés, van transcendir l'àmbit estrictament regional per projectar-se a tot el país. Parlo del Dr. Manyà Alcoverro (Gandesa, 1884–Tortosa, 1976), teòleg, filòsof i mestre de moltes generacions; de Sebastià Juan Arbó (Sant Carles de la Ràpita, 1902–Barcelona, 1984), novel·lista, i d'Artur Bladé i Desumvila (Benissanet, 1907–Barcelona, 1995), cronista de la terra natal i memorialista de l'exili. Tots ells han estat i són referència cultural ineludible en el conjunt d'aquest territori i —fins al punt que la resta de Catalunya sap d'aquest territori— de més enllà.

Des que Vergés va començar a publicar el 1981, a la ratlla dels cinquanta anys —després, per tant, d'haver tingut el bon gust, el seny i la humilitat de preparar-se a fons abans de sortir al carrer—, em sembla que, a aquestes alçades, ja es pot dir (sense caure tampoc en cap mena d'hiperbolisme) que el seu nom s'incorpora al d'aquest triumvirat clàssic. Moltes coses comparteix amb ells Vergés: un sentit afinat i popular alhora de la llengua, l'esperit de catalanitat i de democràcia, en el seu cas (i com Manyà) un sentit innegable de transcendència religiosa, compromesa temporalment i, d'una manera o altra (com el mateix Dr. Manyà i Arbó), el sentiment d'exiliat a la pròpia terra, essent l'exili pelat el que va haver de tastar Bladé, primer a França i després a Mèxic.

Així les coses, amb Manyà reclòs forçós a Tortosa, Arbó a Barcelona i Bladé a Mèxic, Vergés (amb Jesús Massip i Manolo Pérez Bonfill) va participar, seguint el mestratge intel·lectual de Manyà, en la primera de les accions culturals que van realitzar-se a Tortosa durant tota la dècada dels cinquanta: la revista *Géminis*, que serà evocada en el curs d'aquestes Jornades. Aquest primer nucli va suposar per a la resta de la Catalunya resistent saber que allà baix, a les llunyanyes fluvials tortosines, en terres dinamitades en tots els sentits per la guerra civil, hi havia encara qui treballava pel renaixement del que havia estat enderrocat. Això va significar connectar amb la gent de la revista barcelonina *El Ciervo* (els germans Gomis, Llorenç i Joan, els germans Ribas Piera, Manuel i Antoni; amb el polític José Antonio González Casanova, amb el teòleg cristià-comunista Alfonso Carlos Comín, etc) i, sobretot, fer viatjar a la seva Tortosa paterna a Carles Riba, l'exemple del qual (amb tot el seu rigor intel·lectual, patriòtic i lingüístic) va suposar un senyal inesborrable per a Vergés i la seva generació. Recordo el que em deia a propòsit: «En aquell moment, nosaltres vam tenir la immensa fortuna de conèixer algun personatge important, per exemple, Carles Riba, que el seu avi era d'aquí. El vam acompanyar a Penýscola, i vull dir que, essent un contacte relativament

fugaç, tinc alguna carta d'ell i, en fi, que va ser un home que ens va obrir una mica els ulls, perquè vam veure que no tot era allò del Manual de Literatura de don Guillermo (Díaz Plaja), que acabava amb mossèn Cinto».

I així passaren els anys: els del «desarrollismo», del final del franquisme, de la transició i dels inicis de la democratització, tot tan incert, descalbrat i precari com sabeu. Va ser, doncs, molt posteriorment que es començà a recuperar la tradició, la veu i la paraula d'aquell tercet inicial de clàssics: el 1979, amb la *Miscel·lània Manyà*; el 1992, amb els tres volums de l'*Obra Catalana Completa d'Arbó* (després de l'edició inicial, el 1966, per part de 62) i el 2007, amb l'inici de l'*Obra Completa de Bladé*.

En aquest sentit, trobo que estaria molt bé, el 2011, coincidint amb els seus vuitanta anys, començar la publicació de l'*Obra Completa* de Gerard Vergés, fet que donaria continuïtat al classicisme literari modern a les Terres de l'Ebre.

### **Monogràfic de «Serra d'Or», el 1965**

Una altra eina que assenyalava la voluntat de connexió entre tots els territoris de parla catalana va ser, com se sap, la revista *Serra d'Or*, que, inicialment des de Montserrat (1955-1959), i després ja des de Barcelona, va preocupar-se de donar veu als renaixements culturals que es produïen arreu de Catalunya. D'aquesta manera, i gràcies a l'existència indispensable del nucli tortosí dels anys cinquanta, la referida revista va poder dedicar, el setembre de 1965, unes pàgines monogràfiques a les Terres de l'Ebre, amb articles de Manyà, Bladé (que feia quatre anys que havia tornat de Mèxic), Vergés, Massip, Pérez Bonfill, Ricard Salvat, el crític d'art Joan Ballester Cairat i del mateix Arbó, a través d'una entrevista feta per Albert Manent. Per part barcelonina, hi havia les aportacions, entre d'altres, de la historiadora Eulàlia Duran (filla del prestigiós Agustí Duran i Sanpere), de l'esmentat crític i historiador de la literatura Albert Manent (fill d'un altre gran home de cultura, el poeta Marià Manent), dels economistes Ernest Lluch i Eugeni Giral i d'una altra personalitat de llarga influència aleshores, el professor, crític i historiador de l'art, Alexandre Cirici i Pellicer, el qual, en l'article inicial, memorable, destacava la riquesa cultural i històrica de Tortosa, mostrava amb sorpresa meravellada la seva descoberta i, per via de conseqüència, lamentava com, des de la Renaixença catalana a mitjans del segle XIX, la fletxa cultural, econòmica i lingüística de Catalunya s'havia dirigit cap al Nord, oblidant i menystenint el Sud (de fet, el Centre dels Països Catalans), que ens lligava al món jueu i musulmà, dels quals tan deutor és, també, Catalunya.

Altres moments de represa cultural a Tortosa i a l'Ebre en general, en els

que Vergés participà, foren, el 1968, el Centenari de la naixença de Pompeu Fabra; el 1973, les Festes Populars de Cultura que portaven el nom del gran lingüista (i que animava des d'Òmnium Cultural Joan Triadú) i, el 1976-77, la celebració del Congrés de Cultura Catalana.

A partir de 1980, quan la realitat general de Catalunya es polititza en excés (després de tants anys d'abstinència), quan es comença a burocratitzar i a esfilagarsar-se una mica la consciència col·lectiva de la llarga etapa anterior (fonamentada en el resistencialisme, el voluntarisme i l'unitarisme), és quan, significativament, després d'un llarg període preparatori de lectures i escriptures pròpies, i coincidint com hem dit amb els seus cinquanta anys, Vergés comença a publicar regularment.

Ja ho sabeu: poesia, prosa biogràfica, biografia i assaig artístic, traduccions, crònica gastronòmica i de viatges, articles d'opinió, pròlegs, catàlegs d'artistes i tota mena de papers, conferències i discursos, entre els quals els motivats, els vuit darrers anys, per la continuada ambició de transvasar l'aigua de l'Ebre. A destacar, el setembre de 2007, durant les Festes de la Cinta a Tortosa, i davant totes les autoritats —actuals i, segurament, futures— la frontal diatriba contra transvasaments, nuclears i altra porqueria projectada, de fa cinquanta anys, a la seva i nostra estimada terra.

En el conjunt de la seva obra, els poetes i crítics en destacaran en aquestes Jornades, segurament, el seu vers net i diferenciat respecte a la resta de la poesia catalana (una obsessió que sempre ha tingut, distanciant-se del que ell anomena l'excessiu «martipoleig» de la nostra poesia); els glossadors de la seva prosa parlaran, amb tota probabilitat, de la seva cadència, ritme, erudició i matisos que la fan tan atractiva; altres no tindran més remei que rendir-se a la magistral traducció dels sonets shakespearians; els exegetes artístics hauran de reconèixer els seus amples coneixements en pintura i escultura, alhora que les seves aportacions biogràfiques sobre artistes tortosins que Vergés ha referenciat: el pintor barroc Antoni Casanova i Antoni Guansé (resident a París) i Frederic Mauri, actuals. I, periodísticament parlant, a més de la punxa que treu a qualsevol fet de l'actualitat, jo també destacaria l'interés i plasticitat de les seves cròniques gastronòmiques i viatgeres, reunides al volum *Barques i fogons. De Vinaròs a Calafell* (El Mèdol, 1990), poètica evocació de la pesca al delta i al mar, fruit de l'activitat navegant que practica.

En aquest sentit, l'ample realitat geogràfica i humana que el volta —dels Ports de Tortosa-Beseit a la desembocadura del riu i de la Punta de la Banya, tancant el mar interior dels Alfacs, a l'altra banda de l'Ampolla i l'Ametlla— li ha donat prou motius per escriure poemes que ja formen part del nostre llegendari més personal i per viatjar aquesta realitat a la recerca de paisatges, humanitat i cuines. Això també va fer, ara fa quaranta anys, el 1968, un altre

autor del mateix riu, aigües amunt de Tortosa, el mencionat Artur Bladé, que el navegà, de Riba-roja al delta, en una regata de iots coneguda per «Cursus Iberus Mare Nostrum», organitzada pel Reus Club de Mar.

En definitiva, aquest és el «meu» Vergés: cap d'una llarga família que ha viscut i viu per l'art i la cultura, per la petita pàtria i la més gran, atent sempre als batecs del món (que sent com d'una «enorme bellesa»), «home d'ulls goluts» (com diu d'ell mateix), d'emoció continguda i fervent (com volia el seu admirat Carles Riba), de mirada llarga cap enfora i intensa cap endins, que degusta a poc a poc els plaers de la vida (fent del gaudi espiritual part importantíssima de la realitat física observable i viscuda) i, en fi, creador que, formant part de l'anomenada per Sam Abrams «Generació Invisible», al costat d'Andrés Estellés, Blai Bonet, Màrius Sampere, Miquel Àngel Riera, Segimon Serrallonga, Bartomeu Fiol i Felip Cid, és a dir, gent que després de la guerra tenien entre deu i vint anys, ha aconseguit fer visible, gràcies al poder del seu verb, tot un món que, per simplificar, anomenem «poètic» i que, certament, com en tota gran poesia, ens parla de totes les dimensions de la realitat, la jacent i la subjacent, amb el llenguatge d'avui, incorporant-hi tota la tradició que arrosseguem.

Haurà estat per mi un honor participar en aquestes Jornades d'Home-natge, ell que no l'ha buscat mai. En això, també és un «escriptor diferent», com Jaume Subirana ens ha recordat aquest matí.



# El do de la claredat

ALFREDO GAVIN

---

**H**avent llegit *La insostenible lleugeresa del vers* em ve a la memòria aquell assertiu de Nietzsche que apunta que hi ha poetes que enfosqueixen les seves aigües per donar a entendre que són profundes. És a dir, que hi ha poetes, que enganyen. I de seguida també em va venir a la memòria aquell lema que un personatge oníric de *Cròniques de l'ultrason* de Josep Vicenç Foix va escriure en un rètol plantat enmig d'una planícia: ¡Eviteu el frau! dirigit als poetes.... no als polítics, als empresaris, als policies... no... als poetes... ¡eviteu el frau!

J.V. Foix en sabia molt d'aquesta possibilitat d'engany. Ell era un veritable investigador de la poesia i en sabia molt sobre l'engany i l'autoengany, no obstant això treballava en els límits de la llum i la foscor planetària de les galàxies del llenguatge i sabia que hi ha versos que rere l'aparença de profunditat no hi ha més que la insubstancial poca-soltada d'un toll.

Tot això em va venir al magí perquè si ha un poeta que es troba en les antípodes d'aquestes males arts, si hi ha un poeta que no pretén mai jugar a l'equívoc, si hi ha un poeta que posa tota la claredat de les regles espirituals sobre la taula del poema, aquest és Gerard Vergés.

Parlo de claredat en el sentit físic, de com la llum il·lumina un espai de manera que es visualitza tot el que hi ha en aquest, és a dir, en el cas del poema, que s'hi distingeixin tots els materials lingüístics que el configuren i en una altra lectura, com la distinció amb la qual rebem les sensacions i les idees mitjançant la percepció i la intel·ligència, és a dir, la sensualitat i la saviesa del poema com a obra feta. Claredat en els materials i claredat en la transmissió i el sentit de l'obra acabada. Consciència de la paraula i consciència del poema. Ambdues maneres d'interpretar la paraula claredat són adequades per parlar de la poesia de Gerard Vergés.

Hi ha una altra accepció de la paraula claredat, la que consisteix en una de les quatre virtuts dels cossos gloriosos: el resplendor, però aquesta encara no li aplicarem a Vergés... de moment.

Aquesta declaració que he fet més amunt se sosté en la lectura dels sis-

cents onze versos que componen *La insostenible lleugeresa del vers*. Entre aquests no n'hi ha cap que ens pugui portar a confuses interpretacions, ni un vers infatuat en el misteri dels falsos enigmes, ni un vers deixat a l'atzar d'una sorpresa gratuïta, ni un vers improvisat en el rerafons de l'obstinació d'escriure.

Ja podíem preveure que això seria així si ens atenem a la intenció declarada pel poeta en el sonet «Art poètica» del llibre *Lliri entre cards* publicat el 1988.

Si quan escrius, amic, ets tan il·lús  
que penses que la rima i la mesura  
són el secret, infausta singladura  
li espera al teu vaixell pel trobar clus.

El mot obscur i el pensament difús  
segur que et cavarán la sepultura.  
Poeta ver no fa literatura.  
La retòrica, amic, és com un pus.

Així doncs, ni paraula obscura ni pensament difús. Aquest és el principi estilístic sobre el qual Gerard Vergés aixeca tota la seva obra lúcida i clara.

Han passat uns quants anys des de la publicació d'aquest sonet i l'últim llibre no només es manté fidel a aquest principi, sinó que *La insostenible lleugeresa dels vers* és la confirmació que aquests pressupòsits eren i són fermes, inamovibles.

Tant és així que un lector mitjà —si es pot admetre aquesta llicència estadística— podria transitar per tot el llibre sense cap entrebanc ni lingüístic, ni mental, cosa que no ocorre en molta de la poesia actual catalana que no es pot llegir sense un diccionari al costat.

La claredat expressiva és el tret propi i definitori d'aquesta poètica. Una poètica sense artificis retòrics, lluny d'ornamentacions conceptistes, al·lèrgica a les paraules i les actituds enteses com a poetitzants, entenedora de la realitat que afecta el poeta i els lectors amb els que busca la comprensió d'allò que els és comú. Lluny de la mortificació de llegir sense entendre. Un trobar *leu* en contraposició a un trobar clus.

No parlarem ara d'aquesta controvèrsia trobadoresca entre una poètica planera i popular i una altra més prenyada de significacions encobertes i elitista, encara que aquests dos posicionaments continuen en la base de les actituds d'afrontament de l'acte poètic.

El trobar clus —del que s'ha dit que era un art reivindicatiu dels albigeos perseguits per heretgia, com ens recorda Gerard Vergés en un dels seus assaigs— podria dir-se en la actualitat de les nostres poètiques, «poesia her-

mètica», però mantenint totes les distàncies. La poesia hermètica actual és pròpia de l'individualisme modern, no participa de cap cànon que, des dels inicis de la lírica fosca, era la clau que obria la porta tancada de la comprensió del poema. Avui en dia no hi cànon, i la clau es troba al fons d'un pou del qual és difícil rescatar-la.

Per l'altra banda, a aquesta poesia que considera el lector se li ha retret de tenir la mateixa formalitat lingüística que la prosa. De ser discursiva, lògica i previsible. Sense cap trencament amb la racionalitat del poder i per això mateix, ser una poesia conservadora.

Fetes aquestes remarques no es pot dir que ni un ni altre estil siguin millors o pitjors. L'estil no defineix mai la qualitat d'una obra. L'estil es relacionarà amb el gust o amb l'adequació a la finalitat del missatge. És obvi que, una mala tria serà mortal per l'obra, però en sí mateix, no és millor ni l'un ni l'altre per donar resposta a la pregunta sobre la qualitat d'una obra d'art.

Aquestes distincions estilístiques bàsiques deriven —al meu entendre— de posicionaments existencials diferents, actituds davant la vida diferents, una qüestió de caràcter i personalitat.

Quan diem que Vergés té una filiació per un trobar *leu* no ens pot fer pensar en una poesia plana, en absolut. De fet les classificacions preceptives no són mai perfectament delimitades i els grans autors en totes les ocasions trenquen els marges amb els que el preceptistes els volen tancar. La poesia de Vergés és entenedora, sí, però a la vegada és una poesia rica. Aquesta riquesa deriva de la seva personalitat, entesa no en el sentit d'home social, del qual els lectors no en sabem gaire, sinó d'una personalitat poètica que, aprofitant les paraules amb que Gil de Biedma va voler referir-se a Thomas Stearns Eliot, podríem dir és una personalitat consistent. No hem trobat una paraula millor. Gerard Vergés té una personalitat consistent. Gil de Biedma afegeix altres valors que li escauen a la perfecció al nostre poeta tortosí: sensibilitat, intuïció, humilitat manual i allò que es més preciós, sentit comú.

Jo en remarcaria uns altres: un entusiasme sensual per la natura que allibera una energia vital propera al cant —encara que el seu poema no deriva mai en cançó—, i una actitud encuriosida de nen gran, «qui no manté viu el nen dintre de sí mateix no pot ser poeta» —deia Baudelaire—, per moltes coses del món experimental, tan humà com físic. Un ventall d'interessos que comprèn gairebé tots els àmbits de la cultura i la civilització. Vergés té una autèntica vocació picassiana per buscar i reinventar-se pròpia d'una tensió creativa d'alt voltatge. Els quatre llibres de poemes publicats són tots ben diferents, tant en temàtica com en construcció formal. Síntomes d'una actitud artística gens conformista, oberta a un espectre de possibilitats com els diferents braços en què desemboca un riu. Per altra banda, la seva obra poèti-

ca no es podria deslligar de la seva obra assagística, una creació que engloba el seu tarannà humanista d'ampla mirada. Els àmbits dels seus interessos encuriósits comprenen des de la flor més petita de l'horta fins a l'últim forat negre de l'univers descobert pels científics. Enmig hi ha una passió indomesticada per l'obra artística de l'home, en totes les seves ramificacions. Declaradament per la poesia i la pintura, en primer lloc, seguint pel cinema i la música. I és que en l'acció artística és on l'home s'obre i s'exposa al coneixement de l'home. On allò que ignorem —les ombres, els enigmes— agafen pes, cara i ulls, consistència, realitat.

Alguns aspectes d'aquesta personalitat artística de Vergés em recorden a Borges. Ambdós beuen de la mateixa font de la cultura anglosaxona, de les seves disposicions anímiques particulars, de l'empirisme clarificador. Ambdós fan una obra poètica acompanyada d'una obra reflexiva. Comparteixen una mateixa passió per la vocació artística de l'home, essent la literatura l'argument de molts dels seus poemes. Ambdós tenen una visió mítica dels seus respectius àmbits geogràfics, Buenos Aires i les Terres de l'Ebre. A la vegada en l'àmbit dels seus interessos i la seva personalitat són cosmopolites i viatgers. I ambdós van ser immunes a la revolució artística més important del segle xx: el surrealisme. Ni l'un ni l'altre van necessitar anar als llindars de la consciència per trobar els temes dels seus poemes. Són autors que no han fet ús de l'irracional per donar la mesura de la seva visió. Per què anar més enllà de les fronteres del conegut si hi ha tanta feina de comprensió en l'aquí present del món?

En el cas d'en Vergés un món domèstic i proper. El lloc d'una realització personal. Els seus poemes estan escrits amb l'actitud d'aquell que troba al carrer un paper arrugat i l'agafa i l'aplana i llegeix en aquest un missatge tranquil·litzador. Vergés desarruga el món, el fa transparent i lúcid i l'orienta en el camí del benestar. Ens dóna una comprensió senzilla i profunda, un ordre. Ens fa assimilable el caos, d'aquí la felicitat espontània que hom sent al llegir la seva poesia.

No hi ha en la seva obra ni rastre d'aquell tret que Gabriel Ferrater veia com a característic en la poesia moderna: la crisi de la idea de personalitat, d'identitat personal.

Tot està relacionat. Si no hi ha crisi d'identitat personal no hi ha ruptures ni extravagàncies en el llenguatge. Vergés fa una poesia gramaticalment clara. Entesa la paraula gramàtica com la defineix George Steiner en el sentit de «organització articulada de la percepció, la reflexió i l'experiència, l'estructura nerviosa de la consciència quan es comunica amb si mateixa i amb els altres». Aquest ordre mental és la columna que sosté la seva solidesa.

Per això, tal vegada, Vergés és més aviat un poeta clàssic que modern,

entesa aquesta diferència en el fet de que el clàssic parla de l'home i el modern, de les circumstàncies de l'home. No és fill dels temps que passa sinó del temps que perdura.

El que afecta el poeta són els casos del devenir de la vida transfigurada per la imaginació de la literatura. Fer poesia no és fer literatura, però la literatura, eixos llibres que es llegeixen amb el mateix interès que un gastrònom fa un bon àpat, formen part de l'experiència íntima i satisfactòria de la vida del poeta. Llegir és un plaer tan exuberant que es fa imprescindible per donar sortida a la vocació d'escriure.

El món poètic de Gerard Vergés està fet de realitats factibles. De paisatges transitables. On el mar és el mar i no un símbol de la immensitat, on el núvol és un núvol i no el símbol de la fugacitat. Aquest aferrar-se a la realitat no desvirtuada per la intenció poetitzant implica un estat de sòlida construcció burgesa que no s'anorrea encara que es vegi atacada pel lleu àcid de la malenconia. Voluntat de ser precís i propi, encara que no expressament objectiu. L'objectivitat no s'avé amb la poesia. La precisió sí, com també s'avenen amb la farmacologia, la professió amb la qual Gerard Vergés ha pujat una família nombrosa. A la farmacologia s'ha de ser tan exacte que passar-se en la quantitat del principi actiu és la línia que separa la vida i la mort. El mateix passa amb el poema.

Un poema és un edifici lingüístic en equilibri, una delicada construcció verbal de tensions que vehicula una energia estètica i espiritual.

Ja hem dit que aquest trobar clar no és ni millor ni pitjor que aquell altre que considera sagrat el desordre de l'esperit, però sí que per practicar-lo sense caure en la vulgaritat o en la dicció insulsa es necessita una força creativa molt ferma donat que exposa a la vista de tothom els materials de construcció.

Parlàvem d'enganys. Són molts els enganys i paranys en què els poetes cauen o ens fan, o ens volen fer, caure.

Hi ha qui amaga les fonts, i aquell poema que salvaríem per la biga mestra d'un vers excepcional després ens assabentem que era «una apropiació», en el millor dels casos, o un plagi descarat.

En aquesta lírica no es poden obviar les fonts, ni les cites. No genera prou brossa lingüística per tapar la delinqüescència. Els poemes d'en Vergés tenen una precarietat sòlida. Precarietat, perquè estem parlant d'equilibri, i sòlida, perquè mai no acaben de caure.

El seu vers no es despentina. No es deixa arrossegar per forces descontrolades, per ardors desesperats ni arravataments delirants. La seva passió eròtica, per exemple, es gairebé de línia blanca, innocent, però a la vegada, d'una intensitat puríssima i excelsa.

El seu vers no cau en l'insubstancial, la vanitat, la ingenuïtat, l'acudit fàcil.

Ni en la badoqueria impressionista, com hem vist, per exemple, en el Nobel J. R. Jiménez.

No practica l'oblit interessat de no referenciar el poema per guanyar transcendència i misteri. Ni embut paraules forçades per afany culturalista. Quan fa ús d'algun truc retòric el posa a la vista i ens en fa còmplices. Per exemple, en el poema «Molt retòricament, un poeta plora el desamor de la seva aimia» del llibre *Long Play per a una ànima trista*.

És evident que fa ús de recursos estilístics, però com a bon farmacèutic, sap que en la dosi rau la gràcia. Fa una poesia sense distorsions que barregin aigües de diferents versos, discursos de diferents veus, que busquen l'efectisme de un drama que no hi és. Versos que eviten la puntuació o que volen encavalcar els significats i que les més de les vegades fan esma més que gràcia. O eixes majúscules pretensives, superbes en l'inici de cada vers, com si fossin el dictat majúscul d'un oracle. Recursos estilístics que més que augmentar la tensió poètica deixen en evidència els pretesos: fauna innúmera. Res de tot això hi ha en Vergés, poeta antiretòric per excel·lència.

Per poder practicar-la amb altura i no caure mai en el dogmatisme moralitzant ni en l'actitud sentimental —potser els dos aspectes més traïdors d'aqueta poètica— es necessita d'una intel·ligència superior. Vergés no ens fa prèdica, abomina dels qui sempre aspiren a manar. Se'ns mostra amb una personalitat antidogmàtica, lliberal i discreta. Potser aquesta discreció fa que no tingui el millor reconeixement que es mereix un poeta: que la seva obra estigui a l'abast de tothom, en disposició de ser llegida amb facilitat. Diu molt poc d'un país que l'obra d'en Vergés, un poeta major, circuli en una única edició bilingüe —la poesia de l'editorial La poesia, señor Hidalgo— i els assaigs estiguin exhaurits.

Tampoc practica el sentimentalisme —posar sucre al sentiment— manipular-lo amb finalitats de buscar l'emoció teatral. Fa una poesia vehiculada per la ironia i la memòria que es desplega com una màgia i no com un misteri. La màgia de la paraula, el do de l'idioma, la poesia que li arriba al poeta amb naturalitat, que no ha de forçar ni l'expressió ni el contingut i que transmet una vitalitat i una salut envejable.

En «fa deu anys, fa deu segles» del llibre *La insuportable lleugeresa del vers* ens confessa —si s'admet aquest verb en el sentit verificable, doncs no té el mateix contingut una confessió lírica que una confessió davant el jutge— que fa deu anys que no escriu un vers. Vergés no força la màquina de la inspiració. No escriu per escriure. Escriu portat per una necessitat expressiva. No admertria una davallada en la intensitat de l'obra només que per estar en l'aparador de la actualitat. Això és d'una honestedat brutal. I un punt més per reafirmar-nos en la possibilitat —no com un acte de fe o idealisme, sinó real— del

comportament ètic superior de l'home. L'obra de Vergés també ens enlluerna per la claredat d'una atmosfera moral rendidament neta, valenta, sense subterfugis. És el que és i si no hi ha prou, fins aquí hem arribat.

A tots ens ve a la ment les àmplies connotacions de la paraula do. Obriríem tot un ventall que aniríem completant: el do de la veritat, de la il·luminació, de la bellesa, de la vida, de la música..., i el do de la claredat en la poesia del nostre poeta tortosí. Una claredat que es fa present en l'aigua, la llum, la terra del paisatge del riu i la mar en la infància del poeta. Un paisatge físic que s'imposa com a un mestre moral de claredat espiritual. Un mestratge que esdevé ritme de so i carn en la paraula poètica. En el cas de Vergés estem obligats i ens rendim a la senzillesa estètica no exempta de complexitat interior d'una filosofia amarada de vida, contemplada a la llum de la saviesa que proporciona el plaer de les experiències viscudes amb entrega i honor.





# Radiografia gairebé imperfecta d'un poeta gairebé perfecte

ALBERT GUIU

---

**U**n poeta no tria el seu destí, accepta el seu destí, aquesta sentència de Borges, s'adiu a la perfecció amb el perfil, les passes seguides i l'obra de Gerard Vergés (1931), un escriptor de raça, capaç d'irrompre al panorama literari català amb una peça capital de les lletres romàniques, una obra d'un panteisme literari i humà sense precedents, protagonitzada pels dos germans fundadors de la ciutat eterna, Roma, disfressant-se amb la veu dels dos fills adoptius de la lloba, Vergés es mostra ell mateix, bé, una part d'ell mateix, parlem d'un humanista total, i això fa la seva literatura, el seu món i la seva persona, *ad infinitum*.

Nua el seu esperit polièdric davant els lectors, els coneixements majúsculs, tot, parlant des de les veus d'aquells dos germans mitològics, plens d'historicitat i llegenda, parla d'ell i dels seus paisatges geogràfics, humans, culturals, socials i polítics, sempre sota l'ombratge dels seus afillats literaris, si la mare llegendària té ombres rogenques, el pare literari, té ombres de tinta i paper, el millor clarobscur existeix en mans d'escriptor.

Tot just al tercer vers del seu recull, *L'ombra rogenca de la lloba*, es pot llegir: «de perfil encunyat a les monedes» i hom pensa en aquell vers de Lorca: «Viva moneda que nunca se volverá a repetir», amb aquesta coincidència literària, amb el poeta del «duende» ens podem dirigir per entendre allò del «destí literari».

El seu cas té uns punts de singularitat que escapen del d'algun dels seus companys de viatge, perquè l'humanisme que li pertany, amalgama, ciència i lletra, redefineix el concepte d'home renaixentista, i el trasllada a la nostra contemporaneïtat, si Garcilaso agafava «ara la ploma, ara l'espasa». Gerard Vergés, agafa, «ara un concepte mèdic, un utensili de farmàcia, ara la ploma», amb la mateixa elegància i saber fer que aquell soldat enamorat d'Isabel Freire, coincideix també amb el poeta toledà en l'enamorament del món clàssic i

el seu coneixement dels orígens de la nostra cultura i de retruc aprofitant els segles d'avantatge que li du, en el coneixement de la historiografia literària del barroc als nostres dies. Vergés és completament clàssic, completament modern, completament humà, és a dir, un humanista.

Davant *L'ombra rogenca de la lloba*, el lector captiu i encisat per les tres veus, les que sonen i la que s'endevina, les menors i mostrades, Ròmul i Remus, i la major i amagada del poeta, ha de fer un exercici de concentració, per assolir la fira primordial i indispensable per entendre el llibre, l'autor parla des de l'originalitat més supina partint dels orígens, és un dels mestres del fet d'innovar més genialment des dels orígens mitològics primerencs, funda la seva literatura des dels fundadors de la ciutat capitolina.

Tots els discursos del llibre, són uns quants, humà, històric, social, polític, cultural..., vénen d'un panteisme cosit des de la perfecció formal i l'amor a un fons (continguts humans) que no té fons, perdó per la redundància que espero s'entengui.

Vergés és un escriptor sense repetició possible. En quin sentit? Bé, el ja citat panteisme, tot ho abraça la seva literatura, construeix un univers poètic propi, em refereixo a l'escriptor, al traductor i a l'assagista. En aquest sentit d'univers poètic propi, situaria els noms majúsculs de Borges, Quevedo o Shakespeare, perquè com ells, primer és lector d'excepció i una vegada entès el concepte com a vocacional i indissoluble del seu tarannà, com a litúrgia, com a necessitat gairebé vital, després ve el fet d'escriure. Visitar les catedrals verbals d'altri, per edificar amb el temps la pròpia catedral de tinta.

A *L'ombra rogenca de la lloba* Vergés parteix del calaix de sastre de la mitologia.

Com? Des de la llegenda fa literatura, des de la doble biografia, fa autobiografia; la gràcia de tot plegat, rau en el fet que no parla qui explica, que no explica qui parla. Com al llibre hi ha jocs de paraules, metàfores, metonímies, al·literacions, comparacions i tot un seguit de recursos i jocs poètics, m'he permès la llicència de jugar amb el contingut de veus emissores del singular llibre.

Si llegim el llibre contemplant el cel l'última nit de qualsevol Festa Major de qualsevol poble de les Terres de l'Ebre, veure'm que la caiguda de colors de foc sobre la pell del riu, s'assimila a la caiguda continuada i màgica de les seves imatges plaents i fugaces com estels de Bagdad.

Amant de la bona música i del silenci dels astres, car l'autor és un esperit cultivat pels set braços de l'art, una sensibilitat infinitament profunda, infinitament inquieta, ja s'ha dit, un humanista i, cap més immersió als interrogants que puen al excels riu on neden les sirenes de l'inspiració que les composicions de Mozart o Mahler? O que l'absoluta i magnànima mudesa

cridanera amb idioma de llums refulgents dels astres navegant amb pell de foc sobre la negror incommensurable de la fosca nit?

La nit callada mirada pel poeta callat mentre sona la música del geni de Salzburg o l'Adagi número 10 de Mahler, quina imatge per entendre la càrrega lírica de Vergés, mentre se'l llegeix, després d'haver-lo llegit.

Cal parlar de Shakespeare, la passió pel poeta dels poetes, l'ha traduït, l'admira i l'estima. Després de Déu, ningú ha creat com Shakespeare, i a totes dues creacions, ha posat els ulls en solfa Vergés, car, ha cantat el món creat per Déu; i ha cantat també, la creació d'un orbs de personalitats, caràcters i passions, creat per Shakespeare. El panteisme del món, de tot el món, del Déu que sigui; i l'ideal de tot allò que és plenament humà creat per Shakespeare.

El ser de Vergés és ple d'amor, amor seré i contemplatiu i, amor amant de l'ànima i de la carn, místic per cercar i raonar sobre el ser amat i amb el ser amat amb lírica amant. Entén la trobada amb la muller com un goig religiós, o si més no, d'una plaença plena de les llums de l'arribada a port del millor dels viatges del primer instint humà, si San Juan de la Cruz, va parlar de la nit fosca de l'ànima, Vergés, podria traduir-se místicament així: la comunió rosada i dolça dels cossos oferts i els ulls clucs.

El cos de la dona, la dona com a esclat de bellesa, és un motiu més en l'arxiu que aquest imantador de vida utilitza en la seva obra, aplega i escriu vida, pròpia i aliena, com un collidor d'olives, taronges o d'ametlles, tant se val, la dona com a focus suggerent mirada des del seu far literari, la carn de la dona com a fruit més saborós, l'erotisme com a accent més musical per parlar d'elles, les culpables del més saborós dels incendis.

Vergés és un poeta dels sentits, sap que la condició de l'home és més dèbil que allò que es mira amb delectança, escriu «l'home és més fràgil que la rosa», llegint entre línies, podríem discernir d'aquest vers, que la poesia és més forta que el poeta, si hom llegeix tots els llibres de Vergés, veurà que la força ve d'allò vist, sentit o pressentit, la rosa cantada té més poder que qui la canta i, així és, recordem allò de Bécquer «podrá no haber poetas, pero siempre habrá poesia». La poesia viu arreu la seva immortalitat, els poetes a voltes en capturaran petits bocins i la guarniran de tinta, però escrita o no, serà una indígena de l'invisible i inabastable univers on queda el niu de la idea platònica de la bellesa.

«I vaig pensar que el negre, era el color de la bellesa», pensem tot seguit en la nit silenciada que tant li agrada, o amb el color de la tinta que defineix el seu art i que utilitza amb la gràcia que sí li va donar el cel amb excel·lències indiscutibles, pensem també, amb una dona de cabells negres i sobretot anem al moment en el qual Vergés va llegir a l'obra de Shakespeare els versos esmentats.

Ausias March, sempre entre els autors preferits, la vocació o consciència d'escriptor de la qual he parlat, l'hi fa llegir de manera continuada, el que se'n diu un lector professional, i això, l'ha dut a l'elecció d'uns autors preferits, als quals ha admirat. D'altra banda, no hi ha dubte, que ell mateix és referent de molts autors, tant coetanis, com de generacions més joves, com novells acabats d'estrenar, com lletraferits sense obra que es deleixen per la literatura de cinc estels. És una literatura de luxe la de Vergés, per tant, s'aprendrà molt llegint l'obra, imitar-lo resultarà estèril, té unes claus i un mestratge de composició fets a mida, i al nivell de Vergés seguint l'escriptura de Vergés no hi pot arribar ningú, com es diu popularment, s'ha trencat el motlle.

Clàssic? Apostaria amb els ulls tancats i la sensibilitat oberta que sí, el temps dirà. Original? Sí, sense cap mena de dubte, l'obra és un floquet de neu, una nevada d'estiu, una flor al desert.

L'anada als orígens més original de la literatura catalana la trobem a *L'ombra rogenca de la lloba*. Anar allà on tot comença per començar un camí propi.

Les referències socials en Vergés, la preocupació social i política, apareix en alguns versos, en trio la meitat d'un: «un tanc de versos». El poema de Gabriel Celaya «La poesia és un arma carregada de futur», la utilitza amb una antinòmia sublim, tot dient-nos, la poesia és una arma carregada de Pau, no hi ha tanc més ple de vida a la història de l'art, si de cas, aquell que apareix al final de la pel·lícula de Roberto Benigni, *La vida és bella*, i que simbolitza la fi de la guerra. «Un tanc de versos» quina meravella.

«No juris per la lluna, que és mudable». Aquesta mudabilitat de la que parla, tal vegada vingui dels diferents papers i testimonis que pot adoptar la lluna. Els versos de Vergés generen reflexions que van més enllà, obren debat. És mudable, això és indubtable, ens diu, que no juri per ella, és una personificació de sentit, tot és mudable, *Panta Rei*, tot canvia, en el sentit heraclitià del terme. Les persones som tan mudables com la lluna, això ens fa brillar molt, però també ens obscureix, la doble cara de la moneda, *Ròmul i Remus*, *Dr Jeckill i Mr Hyde*, el sol i la lluna, el quart minvant i la lluna plena, Déu i Pere Botero.

Com Pedro Salinas, és un poeta de l'amor, «la teva pell, més desitjable i càlida que totes les fruites de la terra», no hi ha mossegada més dolça que la pell de l'amada, el paradís, almenys l'instintiu, el dels poetes dels sentits, és on és l'amor.

La seva concepció de la vida després de la mort, la podríem interpretar seguint aquestes lletres «No restarà de tots nosaltres, ni un remot perfum», m'atreveixo des de l'admiració més sincera a desdir l'asseveració, en el cas del poeta, quedarà el perfum d'un llir entre cards, la música d'un *Long Play* etern

d'efluvis lírics que farà menys tristes les ànimes, no s'esvairà la lleugeresa del vers, ans al contrari, això la farà eternament sostenible en el nom de l'art i la bellesa, les fragàncies dels seus versos seran talment la ciutat que van fundar els seus protagonistes, eternes, per tant, i tant, que quedaran aromes verge-sians, l'adjectiu surt sol i el proposo pel Fabra, voleiaran pel maremàgnum de l'existència humana del pervenir amb sentor d'Edén de les lletres, el Parnàs aquell dels clàssics, al que va viatjar Cervantes.

«... aquestes coses de primer van ser escrites al meu cor». No m'atreveixo a signar jo sol, la meva certesa sobre la immortalitat del nostre autor, ho dic amb orgull, car no s'és gratuïtament contemporani del geni, a tots ens toca conèixer i explicar l'obra de Vergés, engrandir-nos amb la seva obra i engrandir els nostres voltants amb la lectura dels llibres signats per la mà del tortosí, les Terres de l'Ebre, Catalunya i la resta del globus han de saber que un escriptor de raça ha creat des del talent, l'art i la singularitat, una obra tan rica com original. Em recolzo amb un vers d'un altre elegit, Quevedo «serán ceniza, mas tendrán sentido». L'incommensurable sentit de l'impacte humà, que du intrínseca l'obra literària ben feta en majúscules i, l'obra de Gerard Vergés és gairebé perfecta.

Ja ho he escrit al títol, un poeta gairebé perfecte, car l'única poesia perfecta és aquella que no s'ha escrit i on volen arribar els millors poetes i, entre ells, ja ho he dit per activa i per passava hi ha el nom de l'autor de *Tretze biografies imperfectes*, les petjades de les grafies creades ens fan pensar que sap de l'existència d'aquesta poesia de les poesies, i això el fa gairebé perfecte.

Com gairebé imperfecta és aquesta radiografia, la salva l'admiració fervent per un escriptor total que val molt la pena, per tant si se'm permet, és gairebé imperfecta.



# El seny i la rauxa en la poètica de Gerard Vergés

NEUS GUIXÉS

---

**E**n l'obra de Vergés s'entrelliguen dos ritmes poètics que amalgamen la moderació pròpia de la persona de seny amb la rauxa que batega en la desmesura hiperbòlica del lirisme, amb tocs d'una gran finor irònica.

El seny es podria interpretar com la facultat intel·lectual per la qual l'home coneix la norma i la compleix. El mot seny comprèn, en un sentit ampli, una conducta moderada i raonable, un pensament just. Els sentiments, els ideals, les reaccions vénen determinades per components d'índole social, biològica, religiosa, filosòfica i moralista que conformen el pensament humà. Pel que fa a la seva obra poètica, em referiré a diferents aspectes del seny que es manifesten de diverses maneres en els poemes, i utilitzaré termes sinònims que podrien arribar a configurar una poesia ordenada, on preval la racionalitat.

Vergés col·loca les coses en el seu lloc. Marca les regles segons el joc que ha de jugar. No depassa els límits de l'honestedat i la moderació. Té tacte per adaptar-se al lloc i al moment. Penso que els seus poemes reflecteixen un «saber viure», no exempt de plaer però sense ésser excessiu, amb fortes dosis d'ironia.

Es mostra un home polifacètic. Tota menció a la seva obra passa per una vessant humanista. Escriu tenyit d'un lirisme superb. Confessa les predileccions que sent i els records que el mouen, encara que «no ho diu tot», «no conta mentides»:

En les meves preferències, això no obstant, els primers són els poetes. Després, els pintors. Després, molt lluny, els músics. En altres arts, no hi entenc.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Gerard Vergés. «Tretze biografies imperfectes», p. 9.

En l'edició de l'obra completa que aplega *La raíz de la mandrágora*, Vergés ens dona la mida de la seva erudició literària, la sensibilitat i la delicadesa que es reflecteixen en una trajectòria poètica consolidada. Ell mateix ens confessa llurs influències i preferències estètiques en l'Antologia dels poetes més estimats:

I ara, si us plau, parlem de poesia. / No em toqueu Carles Riba i Pere Quart, / que els tinc a una fornícula de l'ànima / sempre amb un pom fidel de flors boscanes. // Fragants roses als clàssics: als llatins. / I a Jordi de Sant Jordi. I a Ausiàs, / que conec pam a pam, com el cos dolç / d'una dona estimada llargament, / com perfet hom sent tota la sabor...<sup>2</sup>

El poeta s'emmiralla també en el Rector de Vallfogona, Góngora, Neruda, Federico, Kavafis, Dante, Petrarca..., i clou la composició amb ferma i rotunda convicció:

De tot el que hem llegit n'hem fet substància<sup>2</sup>

No sotmet la creació poètica a les regles de l'obscuritat però se situa en la recerca de nous sentits. Es recrea en una veu personalíssima on el seny i la rauxa es complementen en un binomi inseparable.

El seny es troba arrelat a l'home culte, viatger i humanista; als paisatges mimetitzats; al transcórrer del temps; a la filosofia que impregna la seva vida; a la vasta educació personal; literària; a la profunda admiració i coneixement de les arts pictòriques.

El bon sentit comú vergesià reposa en les Terres de l'Ebre. Horaci, ens parla de l'home feliç que viu allunyat de la ciutat, envoltat de ramats, duu una vida senzilla, descansa en paratges ombrívols, amb menjar sa i el so de l'aigua del riu. Vergés ens fa partíceps del seu «*beatus ille*» en *Parlo d'un riu mític i remorós*:

Parlo de la verdor d'un delta immens; / parlo dels vols dels ibis (milers d'ibis / com volves vives de la neu més blanca) / ...Parlo d'un riu entre canyars, domèstic; / parlo —Virgili amic— de l'horta ufana, / dels tarongers florits i l'api tendre, / de l'aixada i la falç, del gos a l'era / ...Parlo d'un riu antic, solcat encara / pels vells llaguts...<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Gerard Vergés. «Long Play per a una ànima trista», dins *La raíz de la mandrágora*, p. 184.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 110.



El record gairebé el pots tocar. S'esdevé en un somieig i s'obre als ulls del lector com un ventall de veritat amarada de vitalisme i plasticitat.

L'ofici de versificar el fa a l'ombra dels paratges que estima amb una càrrega d'estímuls sensorials. Aromàtics com: «la pell li feia olor de sabó i aigua», «flaire del tabac», «l'aroma del sucre candi, de la regalèssia, del pebre roig, del moscatell, del cànem», i olors de fetidesa: «...i un llarg carrer polsós, tot ple de mosques bronzint sobre els pixats de gos i el fem». Transpira una saviesa del poble, estampes reals, objectes quotidians, en són exemples els poemes: «El vell rellotge de casa dels avis», «Elogi de la cuina senzilla», «Entorn del presbiteri collies roses», «Bosc de tardor».

La dicotomia tòpica de la manera d'ésser del català es fa present en l'obra de Vergés més com a fusió que no pas com a escissió. Caldria però, preguntar o en tot cas esbrinar si quan escriu a la taula del seu laboratori:

Mitja vida he passat entre la sang. / (No pas entre batalles, que detesto; / ...parlo d'una altra sang, civilitzada: / tubs d'assaig ordenats i retolats; / l'eosinat de blau de metilè / tenyint els eritròcits i els leucòcits / sobre polides làmines de vidre; / flascons de plasma estèril...<sup>4</sup>

Com a farmacèutic, ha trobat aquests elements del seny i la rauxa com a components químics del «catalanesc cervell» entre els pots del seu laboratori.

Ambdues dimensions sí que es veuen reflectides en la seva poètica. Cordura i rauxa. Rauxa i mesura. Rauxa amb pessics de capricis passionals, amb malicioses complicitats amb el lector, no exemptes de crítica punyent on plana una visió irònica, a voltes molt explícita.

L'autor allibera a la llum el seu jo líric i en «liberum arbitrium» el desplega en els seus poemes. Una aproximació succinta a aquest bipolarisme em permet una breu reflexió que irradia dels diversos nuclis poètics. En els seus poemes una galeria de motius hi són presents: el pas del temps, l'amor, els jocs verbals, els records, els paisatges, el món de l'art, personatges històrics, poemes quotidians, viatges, fets que han succeït... Aquests temes conformen la seva poètica i formen part d'un repertori realista, viu i familiar, tintat d'elements culturals i una causticitat que denota un cert escepticisme.

En les composicions de caire amorós malda el sentit comú. La galanteria en el tema de l'amor ens provoca una emoció estètica. Aquesta impregnació dels sentits que envaeixen el poeta queda palesa en alguns poemes de *Lliri*

<sup>4</sup> *Ibidem*, p. 208.

*entre cards*. Aquests sonets, formes de mètrica closa pròpia de la poesia clàssica, models formals de referència culta, ens permeten fer una menció de la seva empremta personal: tots vénen encapçalats per una citació inicial, una dedicatòria, que fa referència al títol.

En l'*Ars Amandi* de Vergés cristal·litza l'equilibri. En «Peripècies dels amants», el poeta es desdobra en *alter ego* quan parla amb la seva amant Anna Bolena i en els quartets i tercets posa en joc les paraules que evidencien els silencis, tot per evitar els murmurs de la cort. Amb el joc de les mirades: «el rei aguaita», «observa», «dolços ulls», «el teu esguard», «malèvoles mirades», «ens vigila el rei» i aconsegueix la recreació d'una atmosfera literària en la qual el lector se sent còmplice. Aquesta atmosfera ens remet a *El collar de la paloma* de Ibn Hazm de Córdoba, pel que fa a les referències dels senyals fetes amb els ulls i la persistència de la mirada. Amb la mirada s'allunya o bé s'atrau, es promet i s'amenaça, es reprèn i es dóna alè, s'ordena i es prohibeix, es pregunta i es respon, es concedeix i es nega, es fulmina els criats i es preveu contra els espies.

En «Noia pentinant-se a la platja», es produeix un efecte vague i precís alhora, com si el poema fos una pintura mirífica de la qual sorgís una dona sirena. Hi ha una fusió harmònica entre la natura i la imatge femenina, molt diferent a la Beatrice de Dante que és un ésser natural i sobrenatural alhora, cel i terra, estan units i separats en ella, el seu amor és una realitat espiritual superior. Vergés contempla la perfecció i en el record rau un enaltiment de la bellesa però en dones concretes i ens transmet una certa malenconia d'amor. Ho veiem en els poemes «Ella entre sàtirs» i en «Comiat d'amants». La nostàlgia d'un temps passat es fa present en el plaer sensual d'un cos jove en «Maig d'amor», «La dulce boca que a besar convida», «Noms entre els noms, dona entre les dones».

En «La mort de Lucrècia», «els pits d'una joveníssima Lucrècia» creen una atmosfera carregada de sensualitat i bellesa. El motiu del sonet el troben en la prosa d'«Eros i art» (*Les sines santificades*):

Tarquini entra a l'alcova de Lucrècia. Ella dorm. La mira llargament. Segueix colpint-lo pensaments contradictoris... Tarquini posa una mà sobre el pit de la dona. Ella es desperta, sorpresa. Hi ha entre els dos un violent debat. Ell amenaçador i ardent; ella, atemorida però ferma. Tarquini apaga la torxa, ja que la llum i la luxúria són enemigues mortals, i viola Lucrècia. Tarquini fuig. Lucrècia plora la seva desesperació. Quan trenca l'alba i els alegres ocells comencen a cantar, Lucrècia ja ha decidit morir. Arriba Col·latí. Lucrècia conta al seu marit tot el que ha passat. Decidida, serena, es clava una daga al pit, i mor.

Pintors i escultors la representen clavant-se un punyal al pit. Entre aquestes obres, jo triaria *La mort de Lucrecia*, de Guido Cagnaci (1601-1681)<sup>5</sup>

El reflex de l'amor passional en els poemes segueix el batec del desig. Les evocacions estan tenyides de símbols eròtics:

...Anit un estilet, no de metall, / el nacre et va ferir de l'entrecreix. /  
I, això no obstant, el teu dorment dibuix / sembla intacta donzella  
d'un vitrall...<sup>6</sup>

...i una noia floral per ornat duu / pàmpols al pubis i carrolls als  
pits. / ...Però jo, estimat meu, totes les nits / penso tan sols en tu,  
tan sols en tu. / I vet aquí el cos meu, el meu cos nu / sense perfums  
ni joies ni vestits. / Pren-me com sóc, tal com vaig ser engendrada  
/ una llunyana nit d'amor. M'hi poses / sobre el ventre una rosa  
desfullada. / També el teu pes. I digue'm si t'agrada / aquest oneig  
suau en què reposes. / Tota jo una amorosa i llarga onada.<sup>7</sup>

Es constata també un ressò de versos ausiasmarquians quan «Molt retòricament, un poeta plora el desamor de la seva aimia» amb els versos 34-40 de les *Pagine del Canzoniere*:

Aquest Amor per nostres senys nos entra / e fa present el comú  
seny, e passa / lo presentat, per sos migs, a l'entendre, / d'on voler  
creix tant com l'om i sí delita; / mas, perquè'n grau delitós l'amant  
puge / dins en l'ostal que Venus lo alleuja, / totes les virtuts e seny  
de la persona / són desitjats en servitut de l'acte.<sup>8</sup>

Remarco el mot *aimia* que és un provençalisme amb el significat específic de la dona amada i així ha passat com a forma reconeguda en el cançoner català.

Vergés pren un to just davant l'amant alhora que revela un compromís vertader. El llenguatge despulla una memòria de vida, vida que és motiu per a la seva poesia. A vegades és un recordar en present on som i què ens ha conduït aquí:

<sup>5</sup> Gerard Vergés. «Eros i art», p. 135.

<sup>6</sup> Gerard Vergés. «Lliri entre cards», dins *La raiz de la mandràgora*, op. cit. p. 290.

<sup>7</sup> *Ibidem*, p.292.

<sup>8</sup> Constanzo di Girolano. *Pagine del canzoniere, Ausiàs March*. Milano: Luni Editrice, 1998. p. 140.

Sento un soroll darrera meu. Ets tu? / M'he equivocat, amor. / Eren  
gotes caient des de les fulles.<sup>9</sup>

(Jo et lleigeixo els meus versos, i tu calles, / però em mires i-còmpli-  
ce-somrius./ quant el sonet acaba, véns i em beses.)<sup>10</sup>

Vergés se situa lluny d'artificis i convencionalismes retòrics però també es troba lluny de l'expressió populista. El seu enginy literari fa que no sigui un escriptor emmotllat en una única manera de versificar. És en els poemes en què la veu de l'autor no se sent encotillada on brolla la rauxa i ens mostra la visió sarcàstica que plana com a segell personal en algunes composicions de la seva obra poètica. No escateix cap mèrit en «La dona lletja» quan diu:

El pintor que et pintava a preu bestret, / en culminar el retrat, va  
acabar foll; / el teu home en la mort trobà la pau. / ...Jo et miro i  
m'enamoro d'un gripau.<sup>11</sup>

Vergés esgarrapa la fotesa com el cèlebre Francesc Vicenç Garcia «Rec-  
tor de Vallfogona» que fa un sonet «A una monja gravada de verola»:

Mala pasqua us do Déu, monja corcada, / bresca sens mel, trepada  
celosia, / formatge ullat, cruel fisionomia, / ab més puntes i grops  
que té l'arada!<sup>12</sup>

Mostra l'agudesa, el joc barroc del contrast en una imatge que tira per terra l'ideal nobiliari. Pel seu to ho situariem en l'àmbit de la poesia escato-  
lògica. Amb un llenguatge planer, Bernat «pacientíssim escuder», etziba amb mordacitat davant el cadàver del comte Guillem de Tolosa:

I quan la mort el teu semblant declara, / que amb goig-senyor mal-  
vat-obro l'aixeta / dels meus ronyons sobre la teva cara, / i em pixo  
en tu i avio la bufeta.<sup>13</sup>

La rauxa de l'impuls creatiu sorgeix com una força inconscient i crea un univers de sinèrgies. Em remeto a la «Semblanza crítica» en Cervantes Virtual de Ramón García Mateos sobre *L'ombra rogenca de la lloba*:

Rómulo es la voz poética, irracional y pura, con un constante ir y  
venir en el tiempo...<sup>14</sup>

<sup>9</sup> Gerard Vergés. «La insostenible lleugeresa del vers», dins *La raíz de la mandrágora*, op. cit., p. 352.

<sup>10</sup> Gerard Vergés. «Lliri entre cards», dins *La raíz de la mandrágora*, op. cit., p. 312.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 240.

<sup>12</sup> Giuseppe Grilli. *Francesc Vicenç Garcia, sonets*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

<sup>13</sup> Gerard Vergés. «Lliri entre cards», dins *La raíz de la mandrágora*, op. cit., p. 232

<sup>14</sup> Ramón García Mateos. [www.cervantesvirtual.com](http://www.cervantesvirtual.com).

La confrontació entre desig i raó escapa a tota lògica. Aquest element irracional el trobem en el món de l'art. Vegem el poema «Gira-sols de la Tate Gallery»:

D'entre tots els colors el groc és boig.  
I aquell pintor pintava gira-sols.<sup>15</sup>

Aquell pintor és van Gogh i només podem comprendre la seva grandesa dins la seva follia. En el món de la literatura també es parla de la rauxa creativa com a follia. Per exemple Montse Piera diu de Ramon Lull:

Se l'ha descrit com un alquimista, un missioner, un místic, un filòsof cristià, el creador de la literatura catalana, el primer escriptor a utilitzar un romanç vernacle per reflexionar sobre filosofia i teologia, el primer autor europeu que va escriure novel·les en prosa sobre temes contemporanis o, també, un *phantasticus*, un foll.<sup>16</sup>

Josep Vicenç Foix en el sonet «Si pogués acordar raó i follia» explica:

...a mi em semblava que interpretava bastant bé una mena de sensibilitat dual, aquesta mena de pugna que de vegades es descobreix en els meus versos, i potser en els d'altres, entre el lirisme i la raó.<sup>17</sup>

Per altra banda, Cervantes va immortalitzar Catalunya en una de les obres cabdals de la literatura universal com el lloc on El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha recobrà la sensatesa i és referència obligada al seny i la rauxa amb què sen's coneix als catalans. Vençut pel Caballero de la Blanca Luna, emprèn el viatge de retorn per a morir «en su lecho tan sosegadamente y tan cristiano».

Al salir de Barcelona volvió don Quijote a mirar el sitio donde había caído, y dijo:  
—¡Aquí fue Troya! ¡Aquí mi desdicha, y no mi cobardía. Se llevó mis alcanzadas glorias; aquí usó la fortuna conmigo de sus vueltas y revueltas; aquí se escurecieron mis hazañas; aquí finalmente, cayó mi ventura para jamás levantarse!<sup>18</sup>

De la poètica de Vergés brollen ambdues facetes mitjançant imatges, metàfores i jocs de paraules amb una voluntat palesa d'ironisme. La rauxa, la

<sup>15</sup> Gerard Vergés. «Long Play per a una ànima trista», dins *La raça de la mandràgora*, op.cit., p. 178.

<sup>16</sup> Piera, Montserrat. «Ramon Lull. La cerca i el romanç» dins *L'Avenç*.

<sup>17</sup> Josep Vicenç Foix. *Una sola bandera*. Barcelona: Edicions 62, 2007, pp. 13, 19.

<sup>18</sup> Miguel de Cervantes. *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha II*, Editorial Planeta. cap. 61-66, p. 1013.

fúria, la rebel·lia dels seus poemes no es pot separar de la subtilitat, la precisió lèxica i l'elegància formal que fa que l'autor pertanyi a l'elit de prestigi de la literatura catalana actual i la seva obra sigui objecte d'estudi.

No podem separar seny i rauxa com tampoc es pot separar una màscara veneciana del rostre que cobreix perquè representa en si mateixa el desdoblament i l'ocultació, com l'acte més pur de la creació poètica.

Poetes, viatgers, escriptors i artistes s'han sentit fascinats pels palaus, els laberints i les aigües dels canals. Realitat i ficció. Creació i emoció. Voluptuositat i suggestió. Reflexos de les dualitats del món interior de les quals Vergés no se n'escapa, com jo mateixa en llegir el seu poema A Venècia, ciutat com un espill, vaig «jurar que jo també tornaria a Venècia», i tornaria a trobar-me, en aquest indret referent per a molts lírics amb tota la màgia de les dualitats, sense les quals l'obra poètica no fóra possible.

## Bibliografia

- GRILLI, Giuseppe. *Francesc Vicenç Garcia, sonets*. Barcelona: Edicions 62, 1979.
- DI GIROLANO, Costanzo. *Pagine del canzoniere, Ausiàs March*. Milano: Luni Editrice, 1998.
- ARCHER, Robert. *Aproximació a Ausiàs March*. Barcelona: Les Naus d'Empúries, 1996.
- MARCH, Ausiàs, *Cinquanta-vuit poemes*. Edició i estudi de Robert Archer. Barcelona: Edicions 62, 1989.
- VERGÉS, Gerard: *La raíz de la mandrágora*. Edició bilingüe. García Mateos, Ramon (trad.). Barcelona: La poesía, señor hidalgo, 2005.
- VERGÉS, Gerard. *Eros i art*. Barcelona: Edicions 62, 1991.
- VERGÉS, Gerard. *Tretze biografies imperfectes*. Barcelona: Edicions Destino, 1986.
- FOIX, Josep Vicens. *Una sola bandera*. Barcelona: Edicions 62, 2007.
- PIERA, Montserrat, «Ramon Llull. La cerca i el romanç» dins *L'Avenç* núm. 336, juny 2008.
- GARCÍA MATEOS, Ramón. *Semblanza crítica*. [www.cervantesvirtual.com](http://www.cervantesvirtual.com).

Nota: Els poemes citats de Vergés pertanyen a l'edició bilingüe *La raíz de la mandrágora*, op. cit.: «El vell rellotge de casa dels avis» p. 130; «Elogi de la cuina senzilla» p. 254; «Entorn del presbiteri collies roses» p. 344; «Bosc de tardor» p. 352; «Peripècies dels amants» p. 278; «Noia pentinant-se a la platja» p. 280; «Ella entre sàtirs», p. 294; «Comiat d'amants», p. 298; «Maig d'amor», p. 156; «La dulce boca que a besar convida», p. 296; «Nom entre els noms, dona entre les dones», p. 306; «La mort de Lucrecia», p. 302; «Molt retòricament, un poeta plora el desamor de la seva aimia», p. 150.

# Els àngels de Vergés

RAFAEL HARO

A partir de la relectura de l'obra de Vergés, la poètica bàsicament, i de la necessitat de trobar un tema per a la ponència, he anat anotant totes aquelles coses que podien ser susceptibles d'una anàlisi metapoètica de la seva obra dins de les possibilitats sobre la matèria de qui els parla.

He hagut d'esmerçar-me molt en el projecte; l'obra de Vergés no és tan diàfana com podríem pensar moltes vegades, tot i que sí que ho és si la comparem amb altres poetes. Al pròleg a *Long play per a una ànima trista* diu Ramon Pla i Arxé de l'obra vergesiana: «que el primer mèrit de Gerard Vergés és l'expressió directa de la seva poesia. No és fàcil trobar-la en els llibres de poemes, i no sempre, precisament per una voluntat deliberadament críptica dels autors. La dificultat de la poesia neix sempre de la necessitat d'alterar la convenció lingüística per donar a entendre —una realitat— una sensació». No és clar com l'aigua, però sí és net en l'expressió poètica i en l'ús dels recursos que com a home cultivat —en el sentit llatí del concepte— mostreja a cada vers amb paraules que mai no renunciïn al fet occidental de la seva procedència. De Gerard Vergés diu la GEC —en un recurs que ell utilitza, no només la GEC, també la GEB— (Borges també ho fa), que és nascut a Tortosa i que ha publicat dos reculls de poesia, la GEC en la versió de 2003, cita llavors quatre títols, els quatre que tots coneixem. A continuació diu: «La seva poètica irònica, palesa la influència dels clàssics: Villon, A. Marc, els clàssics llatins, Shakespeare...» i segueix amb la seva obra en prosa. Em va fer gràcia allò dels dos reculls, i la influència que rep Vergés; la gràcia en l'error de la GEC és un somriure, un atzar que pot entrar en l'obra de l'autor, és una guinyada. Respecte el segon punt, les influències de Vergés, també pensava que podia haver-hi tema —això és conversa.

El títol de les jornades a les quals he estat convidat, em portava a la reflexió, «De cop comprenc que l'home és la memòria», últim vers del poema «Fràgil com un vidre és la memòria», on separa, el soma i el sema de la nostre tradició platònica amb els noms de víscera i memòria. La seva memòria és sense dubte una memòria experiencial i de lectures memorables. Lectures

ben llegides que li fan prendre una distància que esdevindrà quan cal reverència i quan calgui irreverència. «El pensament és pensament del pensament» i el pensament és pensament des del record cap el futur. Ens deturem en les coses viscudes i que amb més menys fidelitat, més o menys manipulades per nosaltres mateixos, guardem a la memòria. Intentem retenir els sentiments i els artistes són capaços de posar-los en paper, o en pedra, o en tela. Sempre guardem allò més valuós. I és sobre el passat que ens projectem cap el futur. Tot esdevé un exercici mental on el present, l'únic que és, no té cabuda.

«De cop comprenc que l'home és la memòria», d'aquesta comprensió en surt una clara conclusió: «Fràgil com un vidre és l'home», i d'alguna manera la fragilitat de Vergés s'ha d'anar trobant entre vers i vers, entre els amagatalls i les pistes que ens vol donar. La càrrega, més encara, la sinuositat eròtica de molts dels poemes és més comprensible entenent el marc de lectures de l'autor, ull però: Si l'autor és capaç d'escriure:

Et vaig conèixer encara adolescent / d'ulls com obscures roses,  
com jardins negres en la penombra. (I vaig pensar / que el negre  
era el color de la bellesa.)<sup>1</sup>

També és capaç de, seguint la tradició quevedesca<sup>2</sup>, compondre un poema titulat «La dona lletja» i dedicat «A la maligna minuciositat d'aquell retratista del XVI»:

i el pintor que et pintava a preu bestret, / en culminar el retrat, va  
acabar foll; /el teu home en la mort trobà la pau. // I així tothom.  
Més víctimes has fet/ que tiges seques formen un rostoll. / Jo et  
miro i m'enamoro d'un gripau.<sup>3</sup>

I capaç d'escriure:

Parlant de tu, el meu pensament no inventa / res que no sigui. Dic  
llavis de menta, / dic saliva i cisterna de frescor. // I afirmo que,  
entre cent coneixeria / l'aroma, el gust i el tacte, si algun dia / besés  
la teva boca en la foscor<sup>4</sup>. No puc deixar de dir la traducció del  
poema de Petrarca.<sup>5</sup> Si amb la dolça mirada ja m'occiu / i amb dis-  
cretetes paraules de conhort; / si Amor us fa més forta, a mi menys  
fort, / veient la vostra boca com somriu...

<sup>1</sup> A *L'ombra rogenca de la lloba* versos 20 a 24.

<sup>2</sup> *Poesías burlescas* de Quevedo.

<sup>3</sup> «La dona lletja» dins de *Lliri entre cards*, p. 16.

<sup>4</sup> «La dulce boca que a besar convida» dins de *Lliri entre cards*, p. 46.

<sup>5</sup> El poema de Petrarca és «Se'l dolce sguardo di costei m'ancide» En la traducció castellana d'Àngel Crespo correspon al sonet CLXXXIII.



És clar que, adverteix l'autor en la cita prèvia de la segona part de *Long Play per a una ànima trista*, «Amb una dona només es poden fer tres coses —va dir Clea, un dia. Pots estimar-la, pots sofrir per ella o la pots convertir en literatura». La cita és de Justine de Durrell.

Una altra cosa a dir, no vull confondre'ls més del necessari, els prometo que vaig directe a la ponència; és sobre Mahler i la figura d'Anna Bolena. Vaig fer recerca de la Simfonia Número 10. Adàgio. Fins i tot va servir de música de fons en un recital sobre Vergés.<sup>6</sup> El cert és que Mahler, manies, va escriure, com altres escrupolosos supersticiosos, una simfonia desena evitant la novena; corria certa llegenda negra sobre el número 9 i alguns compositors evitaven el número.<sup>7</sup> La simfonia a què es refereix Vergés és la 10 en la classificació dels crítics, en la de Gustav Mahler no sé quina hauria estat. El cert és que l'engany va funcionar i no va morir després de la Novena simfonia com sí va succeir amb Beethoven, Schubert i Bruckner. Un apunt. Darrere de Mahler i possiblement darrere de Bruckner hi ha Alma Mahler.

I Anna Bolena, ai, Anna Bolena...! «d'ulls negres, excitable, mordaç i plena d'enginy...» i Anna Bolena, la nostra, la dels sis dits, segons una llegenda que no sembla ser certa i que no apareix com a referència en Vergés..., «era prou bella i els seus grans ulls fosquíssims i les trenes obscures resplendien “com un diamant negre” enmig d'aquella cort de donzelles rosses».<sup>8</sup> Coses del fat, Enric VIII no era supersticiós. La referència als ulls foscos, als ulls negres, la trobem altre cop, en els poemes i en les biografies imperfectes de Shakespeare, de Cléo de Mérode<sup>9</sup> i de Thomas Wyatt. Tot i això, cal dir que a Vergés li agradava «una noia de llargues trenes rosses / i ulls de color de pluja»<sup>10</sup> i que, dirà més tard en un altre poema «Josefineta, de dotze anys i rossa / (La pell li feia olor de sabó i aigua).»<sup>11</sup>

Anna Bolena<sup>12</sup> i William Shakespeare m'anaven assenyalant la ruta per trobar un títol i un contingut a la ponència, i en una ponència s'ha de posar alguna cosa. En les obres de Vergés, eruditíssimes, apareixen molts noms —noms de persones, vull dir. I d'aquestes persones, una majoria d'il·lustres il·lustrats de l'art, de tots els arts. En Vergés aquest reguitzell de noms, i

<sup>6</sup> Va ser en el recital de la presentació del llibre *La insostenible lleugeresa del vers*. Hi van intervenir Tomàs Llopis, Vicent Pellicer i Maria Josep Margalef.

<sup>7</sup> Després de la Vuitena simfonia va escriure *La cançó de la Terra*.

<sup>8</sup> Sobre la bellesa morena i la rossa —tot i el pubis ros d'Afrodita— en parla a la *Imperfecta de Shakespeare*. La referència que dono es troba en la biografia de Thomas Wyatt.

<sup>9</sup> «Negres ulls de Cléo de Mérode, negres ulls de les dones que hem estimat. Ulls que són com un camí», p. 186.

<sup>10</sup> A *Long Play per a una ànima trista*, p. 22.

<sup>11</sup> «Poema que tracta de distintes varietats d'olors» a *Long play...*, pàg 25.

<sup>12</sup> «I vós què salvaríeu d'un incendi? / —Potser el darrer sospir d'Anna Bolena».

adjectius, i experiències... apareixerà sovint. És com si l'autor no en tingués prou amb un o dos epítets, com si li faltessin paraules o espai, o aire. D'això, d'aquesta necessitat descriptiva en ocasions i comptadora en altres, en surten enumeracions, anàfores,<sup>13</sup> polisíndetons i asíndetons. Així tenim, per exemple: «I, per damunt de tot, el desconsol, / i els titulars suspectes dels diaris, / i les galtes de llet i de maduixa, i l'arquejada neu del coll dels cignes, / i l'espiral de foc de les metàfores, i el pubis ros de Venus Afrodita»<sup>14</sup> —aquí volia arribar— «i els sants de guix amb ulls de porcellana...». De *L'ombra rogenca de la lloba*; però allà on el meu *ponens* s'anava perfilant era en el poema «Antologia dels poetes més estimats». En tota l'obra hi ha moltíssimes referències, moltes a pintors, escriptors, escultors... Dins d'aquest poema especialment apareixen poetes, i des d'aquí, podria saber els que esdevindrien finalment els àngels de Vergés. Hi ha, per això, àngels bons i àngels dolents. Els àngels semblaven haver motivat l'obra que tenim a les mans. Diu la GEC que un àngel és un «Esperit celestial, missatger de Déu i superior als homes». Atents a la definició, qui és el primer àngel? A *L'ombra rogenca de la lloba*: «Jo sóc aquell que em dic Ròmul, romà, /» Remus comenta la fascinació del poeta —Ròmul és poeta— per Ausiàs March. Des d'aquest inici les coses semblaven anar brodades; però en hi havia més, tant en els poemes com en els assajos; calia anar cercant-los i posar-los al costat del poeta en un exercici de dissecció, un exercici d'anades i vingudes; ja ens adverteix Vergés a l'explicació inicial de *Long play per a una ànima trista*: «Escriu sense nostàlgia. Aquell temps / va ser bell i feliç. I el mot “Nostàlgia” / en puritat vol dir tornar al dolor». Sí, és una advertència, però la poètica vergesiana és una poètica de *nostos*, —això és— de retorn, com la *Il·líada*. Puc il·lustrar això, si tinc raó, amb un fragment:

...De bon grat / tornaria a la mar de la infantesa; / perquè Déu ha ancorat la melangia / —com un navili d'ombra— al pit de l'home.  
// Rieu-vos-en. Amics, tant com vulgueu . / ¿És que no pot el pensament tornar / —com les onades— a l'antiga platja?<sup>15</sup>

Virgili, Ovidi, Ciceró, Keats, Eliot, Neruda, Hölderlin, Rilke; els nostres Carles Riba, Pere Quart, Brossa, Estellés, Ferrater, Miquel Martí i Pol, hi ha, per cert, un vers final en el poema «Maig d'amor», just al costat de la refe-

<sup>13</sup> Una anàfora de Vergés: «Recordo encara els déus maies del foc; / recordo els marbres grecs, d'un blanc insigne; / recordo la Desdèmona de Shakespeare; / recordo el nom llatí del taronger; / recordo les novel·les de Ray Bradbury...»

<sup>14</sup> Del pubis ros d'Afrodita ja en parla Vergés a les *Tretze biografies imperfectes*.

<sup>15</sup> De *Long play...*, p. 30.

rència a la Marta de Pol, que diu: «Res no val tant com un instant d'amor».<sup>16</sup> Recordo Martí i Pol i el seu «Tot en l'amor s'emplena de sentit». Vergés, en el poema «Suggestit per títols diversos que em vénen a la ment.» Acaba així:

No és l'amor (perdona'm, Marta amiga). / Tampoc els mites, perquè escrit està / que Ulisses, el prudent, tornarà a Ítaca. /<sup>17</sup>

No, no és tan clar Vergés com podríem pensar. Fins i tot trobem Kant i la referència al seu colom; els ocells han estat animals preferits de la filosofia, la referència que fa es troba a *L'ombra rogenca de la lloba*.<sup>18</sup> Tots aquests i d'altres que me'n deixo serien els seus àngels, succeeix també, tinc la impressió, que a Vergés li costa fer la tria dels seus àngels. Sembla clar però que sí, davant de tot, Ausiàs i Shakespeare.

Els àngels de Vergés, les contínues referències a la bellesa i molt especialment a la femenina, farien aparèixer el que podríem anomenar els àngels muses; les muses, com Laura ho seria per Petrarca, o Marta per a Pol o Isolda per a Tristany, o Carlota per Goethe o Carmesina per Tirant, o... la Teresa d'Ausiàs.

Vergés escriu poesia des d'una ment poètica. Podríem parlar de poesia del pensament?

Vull anar tancant, crec que el temps és circular en el nostre autor i tot retorna. Déu ni do la memòria de Vergés, de Kant deien que era el millor descriptor de les illes britàniques quan ell mai, va fer només un petit viatge, mai va sortir de Königsberg. Així, en els retrats que Vergés fa dels personatges es veu aquest qualitat kantiana, qualitat que es reforça, quan cal i amb honestat, i quan cal amb la inventiva —ni la ironia ni la sàtira són escasses—, en anar generant biografies, per exemple la de Dosso Dossi,<sup>19</sup> pintor fascinat per la fetillera Circe, o també la sàtira en el poema sobre Catul que acaba: «Entre els dos sexes ell no dona abast, / a mi em basta, Tetís, el teu somris, / El meu nom rima amb nard i el seu amb cul».<sup>20</sup>

Vergés sap riure i Perucho aprofitarà les seves paraules per al pròleg de *La insostenible lleugeresa del vers*: «Tinc ganes de riure. La història de la humanitat és com un palíndrom. Perquè és igual començar pel final que pel principi».<sup>21</sup>

<sup>16</sup> «Sempre hi ha un codi secret per als amants» A *Tretze biografies imperfectes*, p. 132

<sup>17</sup> Pp. 42 i 43.

<sup>18</sup> Una referència que ens diu que les lectures li atorguen a Ròmul una llibertat —amb els peus tocant a terra—.

<sup>19</sup> A *Tretze biografies imperfectes*, p. 184.

<sup>20</sup> Del poema «Llatina» de *Liri entre cards*.

<sup>21</sup> A *Tretze biografies imperfectes*, p. 92.

Triar els àngels, i els àngels aquí no serien muses, o potser sí, se li fa difícil a l'autor de Tortosa, voldria encabir-los tots, com voldria encabir totes les sensacions viscudes en una catedral. És clar que no podem parlar només de sensacions; la càrrega intel·lectual es presenta amb tota la seva revifalla en contacte amb allò que, d'alguna manera, la recorda:

Vitralls de llum difusa i violeta. / I un nen Jesús de Praga. I un sant Blai. / I un purgatori d'ànimes ploroses. / I un gran tapís flamenc amb els apòstols. / I una Madona gòtica, esveltíssima. / I un Crist jacent, terrible, mesetari. / I tombes esculpides amb llatins...<sup>22</sup>

És una altra mostra de la necessitat de dir-ho tot, de fer anar la memòria. D'inventariar el que ha valgut la pena. Hi ha una conferència de Borges, una conferència on surten moltíssims altres autors, diu:

Autoridades, Señoras y Señores: Me piden que hable de la creación poética. [...] La creación poética [...] parte de la memoria y la memoria está hecha sobre todo de olvido; ya que la memoria, como dijo Bergson, escoge lo que quiere o debe olvidar.

A *La insostenible lleugeresa del vers* en el primer poema repeteix amb l'anàfora: «Fa gairebé deu anys que ja no escric poemes». Per a concloure amb aquests últims versos: «Que potser m'he fet vell i que la vida passa (mereixeria / la pena?) / sense escriure aquells versos que voldria haver escrit». Al cap i a la fi, la sensació, la seguretat potser, de no haver dit tot allò que es voldria haver dit. I el que diem és pensament, i el pensament som nosaltres mateixos. És tota l'obra de Vergés una obra de retorn? Un viatge, sense dolor? Un posar al dia la memòria del vist, del llegit, del sentit?:

Cansat estic i em pesen les parpelles. / I, sobretot, em pesen els pecats. / Posat a dir, les vèrtebres em pesen; / posat a dir, l'espant de les gavines, /... L'oblit que aferma portes i finestres / sobre buides estances, cambres closes. / Tot és silenci: claustres sense creus, / drassanes sense naus. No restarà / de tots nosaltres ni un remot perfum.<sup>23</sup>

<sup>22</sup> El poema és «Catedral» a *Long Play...*, p. 27.

<sup>23</sup> *L'ombra rogenca...*, pp. 323-345.

Les referències a altres autors, Villon, per exemple, com diu la GEC i el mateix Vergés,<sup>24</sup> apareixen i desapareixen —l'autor no sap quins àngels triar<sup>25</sup>— així al poema de l'«Antologia dels poetes més estimats» que he citat abans, no apareix el nom de François Villon,<sup>26</sup> tot i la citació que en fa a *L'ombra rogenca de la lloba*. Els diferents àngels que van apareixent tenen, en general, característiques ben peculiars que els fan mereixedors de biografies suculentos.<sup>27</sup> El misteri de Shakespeare, l'amor de Thomas Wyatt per Anna Bolena, Panxampla, Eliot, Ausiàs March. Gent d'aventura en molts casos on l'amor és cap i casal de la vida. Perdríem l'abast de la ponència si intentés tractar-los individualitzadament.

I ara sí que vaig tancant el tema de la ponència. Whitehead diu que la història de la filosofia és un diàleg de Plató amb notes al marge de cada lector. Això significa que tot o gairebé tot ja ha estat dit; potser ara ens enfrontem amb el fet de fer i amb el fet d'usar, deixant de banda el dir i el comprendre. Els sentiments també han estat tots escrits. Té però la seva expressió, l'expressió dels sentiments, vull dir, i recordo que el llenguatge poètic és un llenguatge que intenta superar les llacunes del llenguatge de diari, formes tan diferents com poesies diferents trobaríem. Els sentiments són els que són i tant en el sentir-los com en el expressar-los, l'experiència és única i personal. Heidegger diu que «quan s'intenta definir la poesia com una realitat o experiència comuna a poetes diferents, només es descriu allò que dins la poesia és, fet i fet, indiferent. Els punts de coincidència no tenen interès aquí perquè la poesia és un món fugitiu, incomprendible i fràgil d'allò que no es pot repetir mai... La poesia serveix per dir allò que no s'havia de dir, o no es podia dir d'una altra manera...»<sup>28</sup>

No hem de sobreestimar la presència d'altres autors en l'obra de Vergés. L'autor treballa des de la memòria, des del record del sentiment forjat des de la distància, des del temps, perquè allò que creix el va fent home, humà en el sentit més ample del terme; no es queda amb nostàlgia «Dies recordo. Però espero dies».<sup>29</sup> L'obra de Vergés és viva, íntima, original des del mateix moment que escriu el que ha sentit, i tot i que donem, no sempre però, el mateix nom a les mateixes coses, l'experiència escrita d'un sentiment, d'un record,

<sup>24</sup> Ròmul és traductor de Villon, així ho diu Remus a *L'ombra rogenca de la lloba*. Una cosa que vull dir: Villon, de vegades, en els seus poemes utilitzava acròstics. He buscat en l'obra de Vergés però no n'he trobat, de fet no sempre han de formar-se amb l'inicial de cada vers; i fer combinacions...

<sup>25</sup> «De tot el que hem llegit, n'hem fet substància». Últim vers de *L'antologia dels poetes més estimats*.

<sup>26</sup> «Dels francesos, em mi no queda petja».

<sup>27</sup> La vida de Villon, Rimbaud o Verlaine, per exemple, no són en absolut vides «corrents».

<sup>28</sup> La referència a Heidegger és de Alain Verjat en l'antologia de poesia francesa publicada per Edicions 62.

<sup>29</sup> Del poema «Memory and Desire» de *Long Play...*, p. 44.

mai no s'esgota ni en el text, ni en el lector, ni en el mateix autor. Prefereix Vergés, abans que res, la vida. En el poema «Memory and desire» diu:

Voler fixar l'amor en un poema / —com es fixa un insecte amb una agulla— / és cosa detestable. Prefereixo / prendre't per la cintura, i caminar / caminar junts per platges solitàries / i estimar-te (tu exacta, tu bellíssima). // <sup>30</sup>

Una cosa més: ara sí apareix Vergés a la GEC, no apareixia encara quan escriu el poema de *Lliri entre cards* «La glòria literària: No figuro a la GEC<sup>31</sup> ni a cap manual / de la literatura catalana». No obstant això, aquesta referència a la glòria literària, a la qual té tot el dret, afegeix Vergés «...Igual passarà (i així ho vaig escriure un poema que no recullen les antologies) amb Shakespeare<sup>32</sup> i amb Picasso i amb Plató. Només és qüestió de tres-mil anys». <sup>33</sup> I a la fi del poema: «Valga'm Déu que no envejo la rotlla / que encercla tal prodigi cultural: / olimp de pols, d'oblit i de desgana. // Jo —que encara estic viu— el virginal / cos de Tristana admiro, i els ull d'Anna. Felç, me'n ric de Güelfa i Curial».

Ara si em permeten, encara no he acabat, aniré a la ponència pròpiament dita: Els àngels de Vergés. Com a títol se'm va ocórrer després de la lectura del «Retrat de noia en blanc i negre»<sup>34</sup> que juntament amb el poema de «El bust», em va acabar de donar la idea. Després, rellegint, tot i que la poesia sempre és una lectura nova, a *La insostenible lleugeresa del vers* vaig trobar, un felç atzar, el poema «L'àngel». Allí se'ns explica una història on apareixen tres personatges, la beateta Lolita Audí, l'angelet i el mateix autor. Un angelet és un àngel en forma d'infant. A partir del cap i del que representa, dels dubtes que suscita a nivell metafísic, passa Vergés a fer un recompte d'àngels per la història de l'art. Els àngels hi són presents? Són una figura irrenunciable de la nostra cultura? Són l'*oculta faç de Déu*? Com són els àngels? Com se'ls ha representat sempre? A la biografia de Giorgio de Chirico, on Vergés va jugar amb les dades d'un text sobre surrealisme, es pregunta «Tenen cervell els àngels?»<sup>35</sup> disseccionant la pintura Nostàlgia del poeta. Nostàlgia del poeta. Quina anàlisi per a la mateixa obra vergesiana. Hi ha nostàlgia? I a *L'ombra rogenca de la lloba*:

<sup>30</sup> Ídem

<sup>31</sup> Enric Casasses té un poema en la mateixa direcció.

<sup>32</sup> Una altra referència a Shakespeare: «La glòria, ho diu Shakespeare, és com quan tires una pedra a l'aigua. Que cada cop fa cercles més grans. Fins que les ones s'esvaneixen». *Tretze biografies...*, p. 92.

<sup>33</sup> A *Tretze biografies imperfectes*, p. 195.

<sup>34</sup> A *Long Play...*, p. 38.

<sup>35</sup> «Tenen cervell els àngels». A *Tretze biografies...*, p. 91.

«Si per paratges d'ombra caminem, / hi ha alguns mortals, en canvi, benaurats. / El Dante, per exemple, va entrar al Cel. / (No hi entrarem nosaltres.) I ell que havia patit de desamor, patit l'exili, / va veure Déu, va veure Beatriu».

Els versos 278 a 283 ens porten al que diré més endavant. «Patir desamor», «ser lluny d'on ets, o d'on et sents» és el pitjor. Tot i això, Dante veu Beatriu, que en Vergés és Déu mateix.

Continua l'estrofa:

Direu —ja ho sé— que foren temps obscurs, / que al 1300 la gent no eren com ara, / que discutien sobre causes últimes / —l'amor que mou el sol i les estrelles— / i sobre l'insegur sexe dels àngels.

Torno a l'àngel. El de Vergés, l'àngel que saluda i que el mira, l'àngel que potser necessita, l'àngel custodi, el missatger que ens ha de consolar de les nostres misèries, és un *cap barroch i mutilat, bellíssim*. De fet, després, en el desplegament angelical que va de Memling al Perugino passant per Rossetti, ell refereix els àngels romànics de Boí, el seu àngel és barroch, i els àngels del Barroch, són només cap, esperit i, en alguns casos, ales. La figura de l'àngel, ara sense pretendre cercar qui són aquests àngels, pot conduir-nos també a la qüestió sobre l'absolut que Vergés mai no exclou de la seva obra. Els àngels són missatgers de Déu, quin és el seu missatge? Al poema «Cant terrenal» diu: «Hem de morir, ho sabem. Però aquell dia, / si el rostre de Déu Pare no ens somriu, / començarà la fosca interminable»<sup>36</sup> i al poema «Un planeta roda per l'espai infinit» escrit a la memòria de mossèn Manyà: «Si —com molts asseguren— Déu no hi és, / fóra la vida una fugaç guspira, / parèntesi de llum en el no res»<sup>37</sup> que em recorden, més el primer que el segon, aquell fragment de l'*Apologia de Sòcrates*: «La mort és una d'aquestes dues coses: o bé el que està mort no és res ni té sensació de res, o bé, segons es diu, la mort és un canvi de morada per a l'ànima d'aquest lloc d'aquí a un altre lloc».<sup>38</sup>

Hi ha en Gerard Vergés un agnosticisme caut? Acaba cercant els seus àngels a la Terra? Quins són els àngels de Vergés? Potser només dos, Ausiàs i

<sup>36</sup> A *Long Play...*, p. 62.

<sup>37</sup> A *Lliri entre cards*, p. 17.

<sup>38</sup> Plató. *Apologia*. Frag. 40 c. Edició de Gredos. Trad. Al castellà de E. Lledó. Madrid, 1985, p. 184. El poema «Herbarius, Hortus Sanitatis» de *Lliri entre cards*, diu «L'home, que és nat de mineral argila, /...Parlo, per acabar, de flors de plata, / de mítiques arrels, del matrimoni / de la natura humana amb la Natura. // i miro un estoic, Marc Aureli, que diu: "La mort no és més que un canvi d'estat en què la natura del tot es complau"».

Shakespeare. Eliot diu que «els àngels són perversos».<sup>39</sup> Potser la seva musa esdevé àngel. Sigui com sigui, tot i la presència beatífica dels àngels, Vergés és ell mateix en cada vers. Hi ha més. La presència de Plató és allargada. La connexió que s'estableix entre la bellesa, l'essència, la idea mateixa de bellesa, i l'amor —l'eros— com a força que es deixa arrossegar per aquella, per la bellesa, fins la idea del bé. Això últim serà exagerat, també podríem parlar d'un Vergés de signe aristotèlic;<sup>40</sup> però cal assentir que Vergés admira la bellesa i l'estima, i l'escriu. Esdevé un poeta de paisatges i de rostres, potser, amb el que he llegit que ell ha escrit, esdevé un investigador de l'ànima, i descobreix l'essència guiat per la bellesa, bellesa d'aquí i d'allà, i per l'amor a la bellesa mateixa i a l'ànima que amaga. Vergés esdevé pintor de curiositats diverses, fidel, tot i el volgut dilentantisme<sup>41</sup> cosmopolita, al territori que el va veure néixer. Vergés és un poeta. Aristòtil diu a la *Poètica*: «un poeta ha de ser un home de sensibilitat o d'inspiració, el primer té una comprensió disposada a la sensibilitat, el segon està posseït».<sup>42</sup> En el cas de Vergés, la disjunció és una conjunció.

Finalment, he d'enllestir la ponència, moltes de les coses que semblaven clares al principi s'anaven confonent, així que la via més fàcil, intento prendre camins planers tot i que molts cops no me'n surto, era, seguint el poema, mirar si els àngels que anaven sortint s'avenien amb les adjectivacions. He cercat els àngels pictòrics de Vergés i n'ha sortit això. Cal advertir, però, que el poema parla d'un àngel, del seu àngel.<sup>43</sup>

Abans de passar les diapositives amb les obres angelicals, una altra referència a Borges: «...entre las experiencias humanas, quizá una de las más bellas, una que asegura la felicidad de una cierta manera, es, como lo sabemos todos, la lectura. O, como decía Emerson, otro gran poeta: la poesía nace de la poesía; o, lo que yo dije anteriormente: la poesía nace del lenguaje, pues cada lenguaje es una manera de sentir el mundo, cada lenguaje es una literatura posible, incluso si no llega a serlo».<sup>44</sup>

Vostès mateixos.

<sup>39</sup> *Long play...*, p. 61.

<sup>40</sup> Crec que per a Vergés la bellesa està en les coses mateixes, en les persones... i això és aristotèlic. Crec que ell creu que la bellesa, no d'altres virtuts, es *pansirà* (marcirà) —i pansirà està bé— amb el pas del temps. És una referència important en el poeta el pas del temps. Al poema «April is the cruellest month» i també en alguns altres, per exemple «When in the chronicle of wasted time», entenc això.

<sup>41</sup> Aquí *dillettante* en el sentit de delectar-se en l'obra d'art. Delit, en l'obra de Vergés, que supera, al meu entendre, totes les fronteres en l'apreciació de la bellesa i la seva significació.

<sup>42</sup> *Poètica*; 1455a

<sup>43</sup> L'obra de Vergés és una font inesgotable de temes. La gran quantitat de referències que utilitza sumada amb la mestria del vers (i de l'assaig), em fan pensar —em fan pensar molt— si no se m'escapa algun àngel.

<sup>44</sup> Sobre una conferència de Borges al Collège de France l'any 1983.



## L'ÀNGEL

Era Lolita Audí una beateta  
parenta de ma mare  
que, a la guerra civil, del 36,  
anava a l'esglésies calcinades a recollir restes, relíquies.  
De Lolita conservo, al meu estudi,  
un angelet de pedra,  
un cap barroc i mutilat, bellíssim.  
Cada dia el saludo:  
«Hola, àngel».  
I l'angelet em mira.  
Ben cert que els àngels són  
l'oculta faç de Déu.  
Però, entre tants estols d'èssers d' èssers alats,  
quina és la seva jerarquia?  
Quants àngels caben en un cap d'agulla?  
Quin, per ventura, és el seu sexe?  
Àngels adolescents de Memling,  
àngels angelicals de Fra Angèlico, amb ales de colors de papallona,  
àngels hieràtics de Bizanci,  
àngels tan velocíssims com fletxes fulgurants, del Giotto,  
àngels de llum en els vitralls de Reims,  
àngels xiquets de Benvenuto Guasta,  
àngels rojos i blaus, estatuariis, d'exacta perspectiva, del Mantegna,  
àngels músics, solemnes, de Durer,  
àngels carnals de Rubens,  
àngels de Rembrandt, entre l'or i l'ombra,  
àngels del Greco, esperitats, drogats, i de pupil·les dilatades,  
àngels romànics de Boí,  
àngels amb lliris,<sup>45</sup> perles, de l'anglès Rossetti,  
àngels de Ghirlandaio, candents com vidre al forn,  
àngels de William Blake, lluents com una espasa,  
àngels del Perugino, puríssims entre els àngels...  
Cada matí el saludo, l'àngel meu:  
«Benvingut, àngel, dolça companyia».

<sup>45</sup> El lliri és una flor literària: lliri blau, lliri de dol, lliri de Florència, lliri d'aigua, lliri dels blats, lliri de mar, lliri de neu, lliri d'espases... La pintura amb el lliri és de Rossetti, i trobem en William Blake un vers on diu: «Oh, quina terra és la Terra dels Somnis? / Quines les seves muntanyes, i quins els seus rius? / Oh, pare! Allí vaig veure la mare, / entre els lliris junt les belles aigües».



# Una aproximació imperfecta (amb uns versos finals d'insuportable lleugeresa) a Gerard Vergés

JOSEP IGUAL

**G**erard Vergés oculta el seu segon cognom per discreció. I probablement per no caure en redundàncies.

Si Verdaguer (amb sotana o barretina) fou proclamat príncep del poetes catalans (potser com advertència, amb la seva àrdua biografia, als practicants de la lletra, sobre els sofriments, maltractaments i incomprendiments que poden obtenir de l'exercici), tots els qui taquem paper o pantalles a la zona ebrenc podríem proclamar Vergés, crec que amb un extens acord, el nostre príncep lluminós.

Però, és clar, correríem el risc que el poeta ens engegués a dida, perquè és enemic frontal de les inflades hipèrboles, per honorífiques i blanques que fossin. Tot i que ja Joan Perucho, a *La mirada d'Antinea*, el titllava de «Patriarca de gloriosa descendència». Però no tots som propietaris de les alquímiques potestats del gran Perucho, evidentment.

El corpus poètic de Gerard Vergés és dels que enlluernen, alimenten i acompanyen. *L'ombra rogenca de la lloba*, *Long play per a una ànima trista*, *Lliri entre cards* i *La insuportable lleugeresa del vers*, són entre els millors llibres de versos de la literatura catalana del segle XX, tot i que alguns engiponadors d'inventaris i manuals pel que sembla (dormen?) encara no se n'han assabentat.

En els poemes, Vergés és capaç de relligar l'alta cultura de tots els temps (tot és present, actualitat, en el pensament humanista), amb els batecs de la lluita per la supervivència dels seus conciutadans ebrenca.

Brunyeix una llengua tan pulcra com saborosa i vívida, sense derivar en cap moment, en cap desmai, en el pastitx indigerible; sense cedir gens ni mica a grotesques dialectalitzacions extremes que poden afeblir la salut de la general comunitat lingüística.

Amb freqüència és un poeta acollit al «cantar clus», però dotat d'una oxi-

genada agilitat per no caure en frigorificacions marmòries, aquest nostre venecià tortosí, aquest cosmopolita que desxifra els gests i les criatures de la tarongina o el mestral, sense bandejar, però, les tragèdies i raons dels ofesos, en la seva continguda, assaonadíssima —cuïta en artesanal foc paciencios— obra poètica.

Tot açò que apuntem podria fer pensar a qui no hagi passejat la mirada i els sentits per la seva obra, en un autor potser un xic encarcerat, una mica apartat del pols ardent dels seus dies. Però aquesta percepció seria sencera-ment errada.

Per adonar-nos-en de la modernitat intel·ligent del nostre poeta, en tindríem prou visitant el poema «On es transcriu rigorosament un diàleg històric», de *Long play per a una ànima trista*, on, amb un eixut *collage* diríem que fiat a la poesia concreta, només transcrivint el diàleg dels astronautes que trepitjaren la lluna el 1969, aconseguix una volada d'ungüents litúrgics que convoquen la pura emoció.

I si els llibres de versos de Gerard Vergés tenen totes les traces de perdurar, si és que la confusa deshumanització cretina que cavalquem no acaba d'ensorrar-ho tot, el seu assagisme —monografies, articles, biografies—, aplega destrament l'afinada perspicàcia, una notícia directa de la vida ondulant, una curiositat ben atesa i polièdrica que hibrida sàviament vida i art; així com la gràcia, concedida a tan pocs, de lligar fets i detalls aparentment allunyats, per tal d'exposar-los amb nitidesa des d'un angle diferent, per encarar-nos a la fluctuant tragicomèdia del pas humà per aquesta miraculosa fragilitat d'existir i pensar-s'hi.

A més del poeta que aplega en un sol cos el geni plàstic, la musicalitat (poseu-hi un La, o potser un Sol rogenic sostingut), l'alt pensament —ben sovint desinfectat a còpia d'ironies delicioses—, a tocant de la més depurada i autèntica espontaneïtat estoica del veïnat, tants cops aixafat per la Història (aqueixa rondalla sinistra explicada —o perpetrada— per algun abisme d'imbecil·litat), Vergés és un assagista que sap reunir plurals i contrastats coneixements en una prosa límpida que sempre és amena.

I, per acabar-ho d'adobar, encara ha trobat temps, energies i finesa per ser un dels més ajustats exegetes del més gran de tots els temps: William Shakespeare. Les seves versions dels sonets del genial corsari són, al meu modest entendre, les de més alta excel·lència que hem llegit en cap de les llengües de la península ibèrica en el segle XX i en el que portem d'aquest apocalipsi a terminis que anem vivint.

Amb tota aquesta feinada, curulla d'encerts, se'ns dibuixa una molesta pregunta: ¿com és que Gerard Vergés encara cau de tants manuals i inventaris nostrats? La resposta és diàfana i no pot deixar de ser lacerant: perquè

també ens va deixant l'honrada lliçó d'una insubornable independència cívica i intel·lectual. I això, ja se sap, paga tribut arreu; també, per descomptat, en la nostra en massa trams anòmala cultura.

Alt poeta accessible (en Vergés, el que no planteja un oxímoron ens sembla imprecís!), amb un ampli pensament entre el desig i la metafísica, entre l'hedonisme sobri i l'elegia memoriosa, entre Ausiàs, Eliot i Montaigne, entre l'espontaneïtat de les desheretades mans ebrenques i els llavis de Marylin, entre Viena i Gandia, entre Lampedusa i Estellés, entre Petrarca i Alighieri, amarat de Bach, Mahler i altres glorioses solfes daurades, aquest coterrani elegantíssim i lluminós, ens ha estat posat ben a l'abast, com una xamba afortunada, i desaprofitar el seu mestratge, tan sòlid i congruent com discret, seria ofendre alguna essència protectora que probablement ha vetllat per un cervell tan ben moblat i tan noble.

Sobri senyoriu sense urgències (les urgències ajornen les coses importants), conversador càlid, proper des de la seva aristocràcia de solitari solidari, Gerard Vergés ha esdevingut, a poc a poc —potser massa a poc a poc, aïllas!—, sense cercar-ho, un benigne referent literari, intel·lectual i ciutadà, per a moltes ànimes —i de molts àmbits, no només, em consta, del literari.

La seva lucidesa i refinament ens acompanyen des de les seves bones lletres i amb la seva imponent personalitat.

Les remors de fons del riu dels camins de sirga, de les batalles ignominioses (els cavalls encabritats del terror immens), de la lluita per la vida de tantes petjades de la intrahistòria, li recompten les síl·labes dels cants, i li humanitzen tothora les perspicaces conjectures de les prosas, i la biografia tota, a un dels esperits més lliures de les nostres lletres.

Per anar acabant, i assumint els riscos que la juguesca comporta, li ofereixo al mestre —i a vostè, pacient lector—, uns versos de collita pròpia, supurats a partir d'uns de seus, tan subtils com inquietants.

## INCENDIS

### *A Gerard Vergés, òbviament*

De l'incendi Jean Cocteau salvaria el foc.  
El fill del notari de Figueres l'aire de «Las Meninas».  
I un saberut venecià/tortosí el darrer sospir d'Anna Bolena.



# Geminis o l'embrió creatiu de Gerard Vergés i Jesús Massip

TERE IZQUIERDO I MONTSE CASTELLÀ

---

## Introducció

El 1982 Gerard Vergés es donava a conèixer en el panorama públic de les lletres catalanes amb *L'ombra rogenca de la lloba*, guanyadora del Premi Carles Riba. Trenta anys abans, però, el 1952, l'embrió literari de l'escriptor tortosí va ser *Geminis*, revista que va fundar juntament amb Jesús Massip i en la qual va publicar diversos articles al llarg dels nou anys de vida d'aquesta publicació. Precisament, revisant els seus textos per a fer aquesta intervenció, vam descobrir, en un article de Francesc Casamajó Xiró, assidu col·laborador de *Geminis*, que Vergés el 1951 ja va traure a la llum la seua obra prima, *Corazón al acecho*, un recull de versos del qual, no sabem si en queden exemplars o si l'únic que hi ha el té l'autor guardat a la seua biblioteca.

Jesús Massip i Gerard Vergés es van conèixer el 1950. Dos anys després van fundar la revista. En paraules de Massip: «Va sortir com un bolet». I Vergés encara recorda les butaques de color verd fosc del menjador de casa «on ens llegíem versos mútuament. Érem uns adolescents i estàvem enamorats de la mateixa núvia: la poesia».<sup>1</sup>

El treball que presentem se centra, bàsicament, en els textos de Vergés dins de *Geminis*. No obstant això, hem cregut adequat fer una petita introducció per tal de contextualitzar la revista en una època, un temps i un espai.

<sup>1</sup> En la publicació setmanal *La Veu de l'Ebre* (octubre i novembre 2002 i febrer 2003) la periodista Montse Castellà publica una sèrie d'articles referents a l'homenatge que es va fer a Tortosa a l'anomenada Generació del 52 en motiu dels cinquanta anys del naixement de *GEMINIS*. D'aquí referim les paraules de Massip i Vergés.

## Aparició de la revista *Geminis*

Som al 1952, període que es considera la segona postguerra. El món sortia de la Segona Guerra Mundial i mentre el món anava avançant a poc a poc, l'Estat espanyol va seguir submergint-se en una política carrinclona de censura i dictadura a on la cultura hi tenia ben poc espai, a on només s'hi podien colar els més agosarats. L'atreviment passa a ser majúscul quan a Catalunya surten iniciatives d'escriure en català en plena censura. I aquí ens trobem amb *Gèminis*, que va subsistir durant deu anys en plena vigència del Decret de Premsa i Propaganda.

Els impulsors del projecte van ser dos: Gerard Vergés i Jesús Massip i precisament d'aquí rau el nom de *Gèminis*, que permetia jugar amb la dualitat. De fet, li van posar aquest nom perquè es podia llegir igual en català que en castellà, ja que el títol de *Geminis* el posaven en majúscules i en aquells temps les majúscules no s'accentuaven, enganyant, així, la censura i donant pas a la lliure interpretació de cada lector.

El primer número va sortir a la llum l'estiu de 1952 i va anar acompanyat de 42 més fins al 1961. Els problemes econòmics i de censura van fer que la revista no conegués una regularitat. Amb la intenció de sortir al carrer mensualment, si multipliquem deu anys per dotze mesos, hauríem de tindre més revistes. Però aquesta evolució editorial que va anar de la simple informació literària a la implicació i el compromís socials, va fer que, a mesura que la revista guanyava en continguts i augmentava en pinzellades progressistes, també s'anés fent més difícil el manteniment d'una regularitat sense córrer algun risc.

Des de l'any 1952 fins al 1957, *Geminis* va editar entre cinc i set revistes anuals, amb un total de trenta-cinc números. A partir de l'any 1958 fins al 1961 —any en què desapareix la revista— només es van publicar vuit números: tres el 1958, dos el 1959, un únic exemplar el 1960 i els dos últims el 1961: trenta exemplars publicats el cinc primers anys i només vuit els últims quatre anys.

## La censura

El 15 de març de 1966 les Corts Espanyoles aprovaven la controvertida Llei de Premsa i Impremta, de Manuel Fraga Iribarne, aleshores ministre d'informació i turisme de la dictadura franquista. Enrere quedava el repressor Decret de Premsa i Propaganda, promulgat el 22 d'abril de 1938 en plena Guerra Civil, i que va ser redactat pel llavors ministre de l'interior, el gandesà Ramon Serrano Suñer, conegut com el cunyadíssim de Franco.

Aquella censura va canviar la consulta prèvia obligatòria per la consulta prèvia voluntària. Era l'editor qui havia d'autoreprimir-se preveient les futu-



res retallades. Ell enviava el text: les pàgines permeses eren retornades amb la paraula: *visado*. Les pàgines que tornaven en blanc significava que no havien passat la censura. Així, la dictadura evitava deixar rastre i no encunyava els textos prohibits amb la paraula *censurado*.

Quan *Geminis* va nàixer encara estava vigent el decret de Serrano Suñer i la revista tortosina en va patir les conseqüències en forma de censura lingüística i ideològica. I tot i que *Geminis* va deixar d'existir quan encara no havia entrat en vigor la Llei Fraga, també es va veure afectada per les primeres proves de la posada en marxa d'aquest segon decret. A més, a partir del 1958 la censura no toleraria més altres textos en català que no fossen els escrits en vers.

Hem seleccionat tres exemples de censura, dos de censura lingüística i un d'ideològica:

- La primera censura lingüística va ser a l'editorial del número 3 a on es parlava de les Festes Majors de la ciutat, les Festes de la Mare de Déu de la Cinta. El text originàriament estava escrit íntegrament en català, però la censura no el va acceptar i finalment es va traduir i publicar íntegrament en castellà.

- Al número 35 es va censurar un text d'Albert Manent «Les traduccions catalanes de T. S. Eliot», escrit íntegrament en català. El va substituir un text de Massip en què parlava de les darreres estrenes teatrals de Mihura.

Davant la prohibició de l'article de Manent, els fundadors de *Gèminis* van demanar explicacions per telèfon, i van sol·licitar per escrit el motiu de la censura, cosa que van obtindre. D'aquesta manera per primera vegada tenien un document a on es reconeixia que el motiu de la censura era el fet d'escriure *en vernáculo*. Això va provocar que Vergés i Massip enviessin un recurs al Ministerio de Información y Turismo —a través de l'Ajuntament de Tortosa— en què al·legaven que *vernacle* significa *natiu* i que si el natiu a Madrid és el castellà i es publica en aquesta llengua, per la mateixa raó s'hauria de poder publicar en la llengua nativa de Tortosa. Davant d'aquest fet, Carles Riba va proposar que el cas es portés a la UNESCO, però no va ser-hi a temps perquè va morir el juliol del 1959.

- A l'últim número de *Gèminis*, la censura va tornar a prohibir un text, en aquest cas, per motius ideològics. Es tractava d'un text escrit per Jesús Massip a on parlava del líder nazi Adolf Eichman com a coronel de les SS, instigador de la neteja ètnica jueva a Àustria. Massip feia una crítica velada al

nazisme, fet pel qual va acabar no publicant-se el text. Deduïm que donades les bones relacions del *caudillo* amb Hitler, aquest text s'entenia com una ofensa al règim franquista. En el seu lloc es va publicar l'article «Las buenas gentes» de Gerard Vergés.

Malgrat aquest cinturó que estrenyia la llengua i la cultura catalanes, en diverses ocasions *Geminis* va publicar en català. En posem alguns exemples:

Núm. 1: conte de J.M. Roig i Raventós

Núm. 2: escrit mossèn Manyà

Núm. 17: La mare de Déu vindrà

Núm. 21: EL rei mariner (amb traducció al castellà de Massip)

Núm. 24: Nadala tortosina

També es troben traduccions al castellà de versos d'Ausiàs March.

Núm. 40: Esquela de Carles Riba

Tot i la severitat de la censura, Massip i Vergés van aconseguir un fet històric: l'única esquela en català per la mort de Carles Riba va ser publicada al número 40 de *Geminis* (juliol del 1959). La burla a la censura va consistir a enviar un poema de Jesús Massip homenatjant Riba. Com que era un text en vers se'n va permetre la publicació, però a l'hora de la maquetació final, Massip va extraure les primeres línies del poema reconvertint-les en format d'esquela, la qual es va publicar a la portada.

### **Una finestra oberta al món**

*Geminis* va representar l'oasi cultural tortosí durant la segona postguerra, impregnant qualitat a les seues pàgines amb referències a personatges de gran renom, tant dins de l'àmbit ebrenc, com nacional, estatal i internacional. Només a tall d'exemple direm que Massip freqüentava el Cafè Gijón, a on va coincidir amb Fernando Fernán Gómez, Gerardo Diego, o Goytisolo. També tenia una bona relació amb Vicente Aleixandre, a qui anava a visitar a la seua casa de Madrid, a l'antic carrer Velintonia, que ara porta el seu nom. I fins i tot al número 26 es publica una carta manuscrita de Ramón Gómez de la Serna adreçada a Gerard Vergés.

Dins del país, destaquen les col·laboracions d'Albert Manent, de Carles Riba o Casamajó. I pel que fa al nostre territori, les de mossèn Manyà (a qui *Geminis* entrevista al número 37), Manuel Pérez Bonfill, González Cirer o la dels pintors Benet Espuny o Pallarés Lleó, entre d'altres.

El lector, a més, gràcies als articles de Massip i Vergés i dels seus col·laboradors va poder conèixer millor Sebastià J. Arbó (a qui entrevisten al número

13), Felip Pedrell (conegut com el Wagner espanyol), o els pintors Arasa i Gimeno. També Juan Ramón Jiménez, Winston Churchill, Lorca, Machado, Dalí, Gaudí, Neruda o Ortega i Gasset.

### **Textos de Gerard Vergés a *Geminis***

A continuació presentem una selecció dels textos que Vergés va publicar entre el 1952 i el 1961. Apareix el número de revista i la data. N'hem transcrit fragments representatius que mostren el Vergés més polièdric i eclèctic: poeta, prosista, crític literari i cinematogràfic, assagista, a més de ser un expert apassionat de la pintura, això és, un humanista a cavall de dos segles.

*Geminis*, 1. Revista de letras. Tortosa, julio 1952, pp. 6-7

«Dalí-García Lorca / Binomio del surrealismo español»

El surrealismo español tuvo también sus estetas, sus pilares y un confuso cuerpo de doctrina. Alberti creó la oscura teoría de sus ángeles; Vicente Aleixandre alumbró su cosmos, principio y fin del Amor; Cernuda fué el surrealista de la nostalgia. [...] Sin embargo, la dos pomas maduras, los dos términos del binomio, fueron Dalí y García Lorca. [...] Uno en su «Manifiesto groc» y otro en su revista «Gallo», gritaron con la misma voz y con el mismo júbilo.

*Geminis*, 3. Revista de letras. Tortosa, septiembre, 1952. Núm. Extraordinario. pp. 3-4

«Divagación en torno del paisaje»

[...] A mí me pareció maravilloso que mi amigo no me hablara ni de la Cara de la Reina, de los naranjos de Pimpí, ni de los verdes arrozales. A mí me pareció maravilloso que mi amigo dijera que Tortosa tenía color de manzana madura. [...]

*Geminis*, 5. Revista de letras. Tortosa, noviembre 1952, pp. 6-7

«El símbolo toro en la poética de Miguel Hernández»

En su poética el Toro es símbolo de amor: del desesperado, ardiente amor del varón puro. *El rayo que no cesa*, su obra capital, incide repetidamente en el mismo tema. Siempre el toro, el violento toro del amor, es vencido en la singular peripecia amorosa.

Como el toro, me crezco en el castigo, / La lengua en corazón tengo bañada, / Y llevo al cuello un vendaval sonoro. /  
Como el toro, te sigo y te persigo, / Y dejas mi deseo en una espada, / Como el toro burlado, como el toro.  
(Soneto 23)

*Geminis*, 6-7. Revista de letras. Tortosa, diciembre 1952 – enero 1953. Núm. Extraordinario, pp. 7-8

Conte «El violín del niño Juan»

[Un conte tristíssim. En transcrivim un fragment]:

Y el Rey Negro —¿por qué siempre los niños querrán más al Rey Negro?— me trajo un violín. Era un violín pequeño como mis dos manos. Tía Eulalia dijo que la tabla del fondo era de madera de cerezo y que era convexa para que sonara mejor. Luego —tía Eulalia era muy sabia y lo sabía todo— añadió algo de un tal Paganini. Yo me preocupé únicamente de contar el número de cuerdas.

*Geminis*, 9-10. Revista de letras. Tortosa, marzo-abril 1953. Núm. Extraordinario, p. 9  
«Breve antología de Gerardo Vergés Príncipe»  
[Del barceloní Francisco Casamajó Xiró. Tot i no ser un text escrit per Vergés, hem cregut interessant reproduir-ne un fragment ja que Casamajó escriu sobre la persona de Vergés i la intensa relació que existeix entre la seua terra i la seua literatura]:

Pues bien, Gerardo es tortosino, ha estado muchos ratos de su vida mirando, comiéndose y bebiéndose el Ebro. ¿No le habrá dado el Ebro esta terrible inquietud de estar llegando siempre a alguna parte, siempre en busca de una espeluznante novedad?

En 1951, a los veinte años, publica su primer libro de versos [...] *Corazón en acecho* [...]. Gerardo, rubio como un nórdico, es, sin embargo, un mediterráneo apasionado. Ved, si no, su cordial, su exuberante, su caliente poesía, mojada constantemente de adjetivos, entrelazada con imágenes redondas. Gerardo es, entre su misma diversidad, fiel a sí mismo. Lo que yo quería decir de Gerardo es esto. Gerardo está arrimado a la tierra, está amarrado a ella, como un humano árbol, ama sus cosas y sus personas. Este es, creo yo, su mejor mensaje.

*Geminis*, 13. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, julio 1954. Av. Colón, 10  
«Sebastián J. Arbó»

El Terminus es un café populoso, con un vago aire de adioses o de citas. Citas de enamorados a las siete de la tarde o charlas de poetas a las once y media de la noche. Los camareros, elegantes y antipáticos, exigen un mínimo de dos pesetas de propina.

El novelista está en una mesa. Sobre la mesa hay cuartillas blancas. Escribe. El novelista —él mismo lo comentaba en un artículo— quizá sea, con González Ruano, una de esas últimas rara avis, especie extinta, que son los escritores de café. El novelista se quita las gafas y sonríe.

—Estaba traduciendo las *Memòries d'un estudiant que va morir boig* para una editorial sudamericana. Es un libro violento y disolvente, lleno de oscuros presagios de guerra. Lo escribí antes del 36.

*Geminis*, 14. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, agosto 1954. Av. Colón, 10  
«Tarragona: Segunda divagación en torno al paisaje»

Los poetas románticos gustaban de las ruinas a la luz de la luna, de los solitarios paisajes de elegía. Tarragona, sin embargo, es una ciudad de sol levantino, una ciudad mañanera. El jaramago —flor de las ruinas— es más

amarillo y más bello si la lengua del sol lo lame. [...]

Porque para ver un paisaje —cualquier paisaje— hay que adoptar la postura de un niño. Ni prejuicios, ni segundas intenciones. Únicamente curiosidad: limpia curiosidad.

*Geminis*, 16. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, octubre 1954. Av. Colón, 10

«Cant Espiritual de Joan Maragall»

[Apareix la traducció al castellà que Gerard Vergés va fer d'aquest poema maragallà. Reproduïm la nota que Vergés afegix a la traducció]:

Para los lectores de lengua castellana hemos traducido este poema de Maragall. El "Cant Espiritual" —no vacilamos en decirlo— es uno de los más importantes poemas de la literatura de Occidente. Tal como suena. Maragall fué siempre un perpetuo y enamorado buscador de la belleza. Como Rilke (aun está por estudiar la innegable influencia del pensamiento germánico en la obra del catalán), se ocupó Maragall en expresar la máxima belleza con el mínimo número de palabras. Para él era la poesía un problema de intensidad. Su diana: el corazón del hombre. Su intención: emocionarle. Su arma única: "la palabra inspirada".

*Geminis*, 19. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, abril 1955. Av. Colón, 10

«El poeta amigo. Libro de ausencias»

Conocí a Jesús Massip en julio de 1950. Dos años más tarde, el 6 de febrero, se nos ocurría fundar una revista. Se llamaría *GÉMINIS*. Géminis es uno de los más hermosos signos zodiacales. *GÉMINIS* ha sido, desde entonces, uno de nuestros sueños más hermosos. [...]

Por eso pienso que se debe hablar modestamente de los amigos; aunque nos cueste, aunque no sea esta la moda al uso.

Como hay una terrible seriedad en la insistencia con que del río habla. El Ebro, ancho, frutal, es para él un tema inagotable.

«... Voy enfermo de ti, por esta andada ruta de nuestro mapa ribereño [...]

O bien, con un delicioso aire pueril:

«Hay un blanco destino de cohete en el río, jugando a ser regata...»

Pero ¿cómo definir al poeta? En febrero de 1953 escribía yo, al frente de unos poemas suyos: «Jesús se pelea, a veces, con la ortografía y la sintaxis. Le gusta escribir sin hache la interjección *Oh* admirativa, y aun día dijo *nubemente* y otro día *sintigo*. Entonces sus amigos [...] le riñen. Pero a él, en el fondo le gusta ser un poco revolucionario. Porque ¿a qué poeta no le gusta ser un poco revolucionario?

*Geminis*, 20. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, mayo 1955. Av. Colón, 10

«La bailarina, el payaso y la esperanza».

[L'article s'escriu a propòsit de l'última pel·lícula de Charlie Chaplin, *Candilejas*]:

Porque Charlie Chaplin es, ante todo, un sentimental, un sentimental

intelectualizado, que sabe besar un violín como si besara a la muchacha más hermosa de la tierra. La gente se ríe con él; pero es una risa de mar de fondo, de procesión que va por dentro. Porque él siempre acaricia o araña —levemente— el corazón.

*Geminis*, 21. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, julio 1955. Av. Colón, 10  
(D'aquest número reproduïm el text que Vergés i Massip van publicar conjuntament i que van titular):

«Advertencia sin demasiada malicia»:

Es lógico que nos complazca ver reproducidos algunos de nuestros originales en revistas, tal el reciente caso de «Constelación» (núm. de Mayo). Mas, cuando la reproducción se convierte en piratería y se silencia el nombre de GEMINIS para dar la sensación de que los originales no son nuestros sino suyos, la cosa tiene maldita la gracia. No quisiéramos desquiciar el asunto haciéndolo cuestión de vanidad; antes bien, nos parece un simplicísimo caso de justicia distributiva. A cada cual lo suyo, y Dios con todos.

*Geminis*, 22. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, agosto 1955. Av. Colón, 10  
«Revisión de una revisión»

Tengo por costumbre actualizar viejas lecturas, porque difícilmente un libro puede parecernos el mismo a varios años de distancia. Y esta es una de las muchas maneras que tenemos de dialogar con el hombre que éramos ayer, y sacar —al fin— gozosas o amargas consecuencias.

Viene esto a cuenta de Yerma y del ensayo de García Luengo que lleva por título Revisión del Teatro de Federico García Lorca, ya que esta tarde —al releerlos— he pensado que bueno sería intentar una revisión de aquella revisión que en el ensayo se anuncia.

*Geminis*, 26. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, febrero 1956. Av. Colón, 10  
«Romanticismo y juventud»

Y ahora una moraleja, pese a que las moralejas siempre suelen resultar un poco marisabidillas y antipáticas. Del romanticismo y de la juventud convendría que todos aprendiéramos su suprema lección: el jugar limpio.

*Geminis*, 28. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, agosto 1956. Av. Colón, 10  
Cartas de la provincia

«Carta a Winston Churchill, escritor» [a propòsit de la novel·la Savrola]:

Dear sir:

Deberá perdonarme que le escriba en idioma castellano, el único que por el momento (a diferencia de Filipinas, que ayer hablaba español y hoy habla ya inglés) se les enseña a los niños de mi país cuando llegan a este pícaro mundo. Pero todo se andará. Por otra parte, estoy convencido que usted no ha de leer jamás esta carta. Váyase, pues, lo uno por lo otro.

*Geminis*, 29. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, noviembre 1956. Av. Colón, 10  
Cartas de la provincia

«A Juan Ramón Jiménez, poeta»

Déjame, Juan Ramón, que te tutee como se tutea a los abuelos queridos. Esta carta, en definitiva, sería como una carta de felicitación (esas felicitaciones de los tiempos del colegio, con un hermoso ángel y con letras de purpurina) si no fuera porque la noticia del Premio Nobel te llegó a la par que la muerte de tu esposa. Que estas son las jugarretas —toma y daca— que nos gasta la vida.

*Geminis*, 40. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, julio 1959. Av. Colón, 10

Cartas de la provincia

«A Carles Riba, en su muerte»

Todo hoy es insólito. Insólita su muerte, amigo Riba. Insólitas esas cigüeñas que se han posado, junto al Ebro, en el dorado medio día, sobre los altos campanarios. Cosas que no habían ocurrido nunca. Cosas extrañas que parecía increíble que sucediesen. Y uno no estaba preparado. Uno no estaba preparado para la despedida última a poeta. Por eso esta carta llega tarde, tumultuosa, llena de atropellados recuerdos. Con horas, quizá con años de retraso. ¿Cómo se mide el tiempo desde fuera del tiempo?

*Geminis*, 41. Paisaje amarillo de las letras. Tortosa, enero 1960. Av. Colón, 10

«Albert Camus»

Tenía casi exactamente 46 años. Era muy joven para alcanzar de pronto tal grado de madurez. Y, no obstante, Camus ha muerto ya. Silencioso y veraz, no sabremos nunca lo que pensaría en el último, lúcido minuto. Su muerte sólo nos deja el eco de aquellas desoladas palabras de *La Peste*: «No sé nada, Tarrou, le juro a usted que no sé nada.

*Geminis*, 43. Tortosa, octubre 1961. Padre Cirera, 1

[Quan hem parlat de la censura ideològica, hem comentat que el text sobre Eichman de Massip va ser substituït per un de Vergés titulat «Las buenas gentes», del qual hem extret aquest representatiu fragment]:

«Las buenas gentes»

[...] sería deseable que no se tapara la boca a quienes no piensan exactamente igual que nosotros. Sería deseable una mayor honradez en quienes manejan, en todos los países, los vehículos e información. Sería deseable —si no es pedir demasiado— que en ninguna nación civilizada se engañara a las buenas gentes.

Acabem aquesta anàlisi dels textos de Vergés a *Geminis* amb l'editorial de l'últim exemplar de la revista:

Cada uno muere como le es dado morir. En eso del morir hay poco que escoger. Incluso, quin cree que decide el cómo y el cuándo no obra más que en función de unas determinantes que le llevan a ello. Lo cierto es que para morir a todas horas está uno

a tiempo. En definitiva —no es ningún descubrimiento— uno va muriendo desde que lo nacieron. Lo importante debe ser lo que se hace —a veces, simplemente, lo que se deja de hacer— entre el principio y el fin.»

Sabien els autors de l'escrit que aquell seria l'últim número de *Geminis*?

## Bibliografia

- CASTELLÀ ESPUNY, Montse G. (2002a): «Gèminis: la generació del 52», *La Veu de l'Ebre*, 25 d'octubre del 2002, pp. 6-7.
- (2002b): «La presumpta generació del 52», *La Veu de l'Ebre*, 1 de novembre del 2002, pp. 6-7.
- (2002c): «El retorn de la memòria», *La Veu de l'Ebre*, 8 de novembre del 2002, p. 37.
- (2002d): «Jesús Massip: el políedre cultural», *La Veu de l'Ebre*, 15 de novembre del 2002, p. 23.
- (2002e): «Vergés: la personalització de l'escriptor», *La Veu de l'Ebre*, 22 de novembre del 2002, p. 33.
- (2002f): «Zoraida i 'Gèminis': vides paral·leles», *La Veu de l'Ebre*, 29 de novembre del 2002, p. 38.
- (2002g): «El repòquer de 'Gèminis' acaba dividint amb Ricard Salvat», *La Veu de l'Ebre*, 13 de desembre del 2002, p. 30.
- (2002h): «Ara és el moment», *La Veu de l'Ebre*, 20 de desembre del 2002, p. 34.
- (2003): «Intel·lectuals a cavall de dos segles», *La Veu de l'Ebre*, 7 de febrer del 2003, pp. 2-3.
- CIRICI, Alexandre i altres (1965): *Serra d'Or*, núm. 9 (monogràfic dedicat a la regió de l'Ebre), p. 14-59.
- MASSIP, Jesús i VERGÉS, Gerard (ed.) (2005): *GEMINIS*. Edició facsímil. Coedició Diputació de Tarragona i Ajuntament de Tortosa.
- ROIG, Albert (ed.) (1993): *L'orgull de ser pocs*. Tortosa. 1954-1993, Tarragona, Edicions La Gent del Llamp.
- SALVADÓ POY, R. i altres (2001): *Cent anys de crònica de Tortosa des del Centre del Comerç*, Tortosa, Centre del Comerç de Tortosa/ Cooperativa Gràfica Dertosenca.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1961): «El tortosí com a enllaç dels parlars valencians i els del Principat», *La Zuda*, 2a època, setembre-octubre, pp. 850-852.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep M. i altres (2003): *Descobrir Catalunya*, núm. 62 (monogràfic Terres de Lluita. Escenaris de la Batalla de l'Ebre), pp. 42-103.



# Caro amic

JUAN LÓPEZ-CARRILLO

---

Cuando uno jamás se ha dedicado —por falta de formación, vocación y gana alguna— a la exégesis o a la crítica literaria; cuando la docencia, por suerte para los alumnos, es cosa de otros, por otra parte, admiradísimos y muy sufridos otros; cuando uno tiembla de espanto ante la solicitud de una lectura atenta (debiéndosele responder al ansioso autor con una opinión bien sólida y argumentada) de un poemario que alguien te deja de sopetón en las manos o camuflado entre el correo ordinario o, peor aún, de rondón, mediante correo electrónico, y donde ya no es uno sino son dos o tres los inéditos que se cuelan; cuando a punto se está de perder una buena amistad por la incapacidad de escribir el prólogo de un buen libro de poemas, cuando a mí, en definitiva, lo que más me gusta es disfrutar en silencio de la delicia de los versos de un poeta como Gerard Vergés, versos de intensísima calidad, claros y exquisitos, siempre necesarios como necesaria es la poesía, como el pan de cada día; cuando la sabiduría consiste en saber lo anterior y el sentido común no es otra cosa que dejarse llevar, volar, entre la floresta de páginas de *La raíz de la mandrágora* para sentirse, tras su lectura, mejor persona... entonces, yo me pregunto, ¿qué sentido tiene mi presencia entre tanto y tan preclaro autor? ¿Qué espera Ramón García Mateos de mí? ¿Acaso no me conoce? ¿Cuál debería ser el cometido de mis palabras?... Creo —y permítame el lector que no me pase una página entera deliberándolo— que no puede ser otro que la celebración de mi amistad con el poeta homenajeado, no tomándose estas palabras como mero espejo de vanidad loca, sino como la manifestación de la suerte y el privilegio de disfrutar de tan preciado presente. Al fin y al cabo, puedo presumir —espero demostrarlo— que si yo no hubiera conocido al poeta en el año 2001, muy posiblemente este homenaje que ha organizado Ramón García Mateos, no se le estaría haciendo en Cambrils, dudo mucho que en Tortosa, quién sabe si en Mataró o en Ponferrada.

Al igual que existe el mito romántico de que el poeta verdadero ha de manifestar su condición de vate en edad bien temprana, debiendo publicar un

libro genial cuando aún no se afeita (o depila) y creyendo que todo el monte es Claudio Rodríguez o Arthur Rimbaud,<sup>1</sup> a veces también creemos que el verdadero valor de una amistad viene dado por el peso que le da la suma de sus años donde, cuanto más años, mejor, mayor y profunda será la amistad y, realmente, no es un dato falso ni baladí, aunque no tan determinante de su calidad como pudiera pensarse. Siete son los años de amistad que Gerard y yo nos tenemos, poco tiempo, no hay duda, pero tiempo intensamente aprovechado y trascendente, lo suficiente para recuperar y poner al día lo que en su momento no pudo ser. No creo en la reencarnación, pero con seguridad, conocer a Gerard Vergés, ha sido el pago a alguna buena acción que hice en vida anterior, una alegría presente que los dioses, siempre misericordiosos, me concedieron: ser amigo de uno de los grandes poetas catalanes actuales (y ya de siempre). Y esta afirmación de su calidad literaria (la humana brilla altísima, pero hoy toca hablar fundamentalmente del poeta) es una verdad absoluta que es necesario proclamar y hacer oír, ya que las verdades absolutas, por mucho que Einstein tenga razón, existen, una verdad absoluta y evidente como la fórmula del agua o como la existencia, o no, de Dios, verdades absolutas que se deben conocer, como que hay poetas y poemas muy buenos y poemas y poetas muy malos. Entiéndanme, Jaime Siles, por ejemplo, escribió de Gerard Vergés que era el poeta perfecto. Sin lugar a dudas.

En el año 2001 yo ya sabía de la existencia de Gerard Vergés, evidentemente, que eremita nunca he sido, pero no había leído, no tenía ni idea de sus versos (llegados a este punto, comprendo que el lector pueda dejar de leerme y se pase directamente al siguiente trabajo), mas las cosas son así y se podría escribir un libro entero hablando de por qué pasan esta serie de hechos, y es que los conceptos mercado, conocimiento, poesía, distribución y ventas no suelen ser, para nuestra desgracia, compatibles entre sí, si a todo eso añadimos el centralismo cultural de la metrópoli del norte y mi falta de curiosidad intelectual, el círculo se cierra. Pero durante el septiembre de ese año iba a dar fin a esa situación, ya que en esos días me encontraba dedicado a tirar adelante un *Manifest per les Terres de l'Ebre*, en plena vorágine antitrasvasista (contra la otra vorágine trasvasista de los otros), solicitando la adhesión de artistas e intelectuales de todo tipo y condición, de aquí y de toda España. Entre ellos, por supuesto, estaba el autor de *Long Play per a una ànima trista*,

<sup>1</sup> Gerard Vergés entrega su primer libro de poesía, *L'ombra rogenca de la lloba*, en brazos de la estampa, a los 51 años, un libro ya de madurez donde, como en el buen vino, descansa el poso de la mejor añada, el sabor hondo de los aromas que pervivirán en el recuerdo. Bien claro lo deja R.G.M. en el prólogo de *La raiz de la mandrágora*: «No se trata, sin embargo, como podría parecer de un poeta de vocación tardía... Tiene Vergés ya al inicio de la década de los ochenta, una larga trayectoria de poeta oculto y tiene, asimismo, una asombrosa sabiduría literaria, reflejo de su sólida formación humanística.»

solidario como siempre con las causas con las que de verdad se ha de ser solidario. Aquel manifiesto se materializó en una jornada, el 15 de octubre de 2001, que compartimos los firmantes del escrito, a lo largo de toda la geografía del Delta del Ebro. Recuerdo la figura entrañable y frágil de Gerard Vergés, justo a su lado Joan Manuel Serrat, y como emocionado y por primera vez escuché la voz del poeta, mientras recitaba su espléndido, magnífico poema, «Parlo de un riu mític i remorós». No había mejor lugar para dejarse llevar por sus versos que en aquella isla, llamada de Gràcia, en medio del cauce del Ebro. Aquella misma mañana, una hora antes, le había propuesto la publicación de un libro de poemas. Lo hice mientras Gerard bajaba —siempre acompañado de su íntimo amigo, Manuel Ollé— del autobús. Y es que en aquel día en el bellissimo Delta del Ebro, no hubo ni mejor día, ni mejor gente, ni mejor lugar. En una esquina de ese delta nací yo. En l’Ampolla. Y sigue sin haber una placa.

Cuando le ofrecí a Gerard la posibilidad de publicar un libro de poemas, no es que yo por entonces dirigiera una editorial o colección de poesía alguna, pero por aquellos días, la editorial DVD de Barcelona estaba a punto de sacar a la luz mi libro de poesía visual *69/modelo para amar*, y durante una de las múltiples conversaciones que tuve con Sergio Gaspar, editor de DVD, me habló del nuevo proyecto que se llevaba entre manos: el tirar para adelante la colección l’Illot, una colección literaria en lengua catalana. Aconsejado fundamentalmente por el amigo y poeta Alfredo Gavín y por el amigo y colega del propio Gerard Vergés, Xavier Ulldemolins, me sumergí gozoso en el universo literario del maestro —otra verdad absoluta— Gerard Vergés, quedando tan del todo prendado por su obra que, entusiasmado y sin dilación alguna, me puse en contacto con Sergio para que se plantease la posibilidad de publicarlo. Inmediatamente me contestó que estaría encantado de hacerlo y que dejaba en mis manos la opción de conseguirlo. La posibilidad llegó en ese día de septiembre del que antes hablaba.

Gerard nos ofreció como libro *La insostenible lleugeresa del vers*, un lujo de inédito, una sorpresa gozosa, un libro de poemas con pocos poemas, trece, pero de contenido rotundo. Recuerdo con claridad aquel frío sábado de febrero, cuando nos dirigimos a Tortosa —me acompañaron Alfredo Gavín y el poeta argentino Pedro Sánchez de Martino— a recoger el manuscrito y cómo en aquella tarde, ya en casa de Gerard, aquellos poemas confirmaron las mejores expectativas personales y editoriales, cuánto oficio, arte y sentimiento había (hay y habrá) en aquellos poemas que el poeta recitaba, «Fa deu anys, fa deu segles», «Cofre àrab», «Entorn del presbiteri collies roses», «Bosc de tardor», «El monstre»... *La insostenible lleugeresa del vers* se publicó en mayo de 2002. El editor Sergio Gaspar, en cuanto tuvo un ejemplar del libro, me

lo hizo llegar, entre sus páginas una tarjeta que aún conservo y que decía lo siguiente: «Gran Juanito, amigo, te envío el libro de Vergés. Todo el éxito es tuyo. Gracias y gracias...» Y es que realmente hay cosas de las que uno puede presumir y vanagloriarse, que dan momentáneamente sentido a la existencia, que puedes proclamarlas, y no quedar ante el mundo como un cretino. Ese mismo año volví a presentarle a la editorial DVD mi último poemario, *Los muertos no van al cine...* me lo rechazaron.

Después pasaron, como ha de ser, los días, y con ellos llegó el conocimiento más intenso de la obra, de la persona y de su entorno. Se comparten idas y venidas, vinos y güisquis, *musclos i a vegades mejillons*, nuevas ideas, genialidades y absolutas tonterías, y un día, como quien no quiere la cosa, creo que alrededor, esta vez, de unos platos de arroz con bogavante, voy y suelto: «Qué lástima que la obra de Gerard no esté traducida al castellano...». Transcurre un corto tiempo, y una tarde, mientras hablo por teléfono con Juan Ramón Ortega Ugena, uno de los comensales del anterior almuerzo y editor de La poesía, señor hidalgo, voy y le comento: «creo que Ramón lo haría muy bien [la traducción al castellano de la obra poética de Gerard], seguro que estaría interesado, por qué no se lo propones...». Y ahora que menciono a Ramón García Mateos, aprovecho para demostrar aquello que escribía al principio: «que si yo no hubiera conocido al poeta en el año 2001, muy posiblemente este homenaje no se le estaría haciendo en Cambrils...», y es que la editorial, La poesía, señor hidalgo, fue quien finalmente propuso a Gerard Vergés la publicación de su poesía completa junto con su traducción al castellano, por parte de Ramón García Mateos, sirviendo esto como excusa definitiva para que, por fin, se conocieran con absoluta intensidad y de verdad, estas dos personalidades de las letras, Gerard Vergés y Ramón García Mateos, unión intelectual y humana que tanto beneficio a la poesía ha aportado y que dio lugar, en mayo de 2005, a la publicación de *La raíz de la mandrágora* (1982-2002), libro que contiene en original y traducido al castellano los siguientes poemarios: *L'ombra rogenca de la lloba*, *Long play per a una ànima trista*, *Lliri entre cards* i *La insostenible lleugeresa del vers*. Cuatro buenísimos libros que dieron lugar, a partir de su traducción, a un libro fundamental de la literatura moderna, por supuesto, en su idioma original, el catalán, como creo que también lo es en castellano, ya que la paciente labor de Ramón fue mucho más que la de un mero traductor, él consiguió lo más difícil, recrear al español la obra de Vergés sin que los poemas perdieran encanto, sentido y fuerza, sin que se resintieran, sin que al ser traducidos apenas en alguno se vislumbrara la «traición».

Ese trabajo de traslación vino a durar poco más de un año. Unos meses donde, al tiempo que la labor de traducción iba consumiendo etapas, nuestra

amistad con Gerard, a cada hora que pasaba, se cimentaba y consolidaba aún más. La tarea de Ramón fue del todo solitaria, aquí, en su casa de Cambrils, pero el poder disponer —gracias a la cercanía geográfica y a la disponibilidad total de Gerard— por unas horas de la sapiencia, de la opinión contrastada del propio autor, fue un lujo del que no se pudo prescindir. Así siempre recordaré con gozo aquellos días, casi siempre viernes o sábado, cuando nos reuníamos con Gerard —normalmente en localidades de la comarca del Baix Ebre, de tanto en tanto por Cambrils— para trabajar sobre los poemas a los que Ramón ya había hincado el diente, algunos de ellos del todo acabados, esperando la opinión del maestro, otros a medias o del todo destripados, otros apenas pergeñados. Es menester dejar muy claro, que mi presencia en esos encuentros no era nada fundamental, hubiera sido del todo prescindible en cuanto al resultado, al éxito final, pero sí que puedo afirmar que fue, digamos, algo útil: yo me encontraba entre ellos, como un elemento totémico y unificador, que convocaba a la fiesta y al trabajo, a la reunión, que callaba expectante cuando los dos matadores líricos entraban directos a la materia poética, a la traducción, parando, mandando, templando con poderío; que no dejaba de observar, de escuchar, en definitiva, de disfrutar, de la experiencia y maestría de aquellos dos artesanos de la lengua, que, o bien se ceñían con precisión quirúrgica sobre un adjetivo díscolo o desbarraban, cuando menos te lo pensabas, sobre mil ocurrencias y anécdotas del río caudaloso de la vida, hechos que aparentemente no venían a cuento, descansos necesarios para entrar con fuerza renovada a la suerte de matar: cómo aplaudí fervoroso aquellas buenas faenas, qué éxtasis por las traducciones bien acabadas, cómo, por supuesto, nunca deje de comer —y beber— como el que más. Y por qué saco a colación esta referencia gastronómica... muy sencillo, porque supimos hacer las cosas con sabiduría mediterránea, pues todos esos encuentros siempre se realizaron alrededor de una buena mesa, bajo sombra cuando el día era soleado, siempre cerca de la mar, bajo su curiosidad y amparo. Permítanme de nuevo un gesto egótico-gótico, aunque las dedicatorias de los libros son personales y no debiéranse hacer públicas, espero que a Gerard no le moleste que muestre unas líneas de las palabras que él me dedicó tras la publicación de *La raíz de la mandragora*: «A Juanito, en bona part, “deux ex machina”, d’aquest llibre... »

Pasan los años, que no dejen de pasar, y recuerdo un día del verano de 2007, un domingo que unos cuantos amigos disfrutamos bajo la hospitalidad de Gerard y su familia, allí, en su casa del monte Caro. Desde esas alturas contemplamos la llanura que deja el Ebro a su paso, su vega, su delta profundo e inmenso. Desde esos bosques, que en su espesura se vuelven centroeuropeos, creemos ver la arena de una playa que parece tropical... Así es el paisaje, así el hombre, así es Gerard Vergés, mi caro, mi querido amigo, un escritor sobrio

y fecundo, diverso y único, un poeta universal profundamente enraizado en su tierra. Tras la sobremesa salimos a pasear, caminamos entre frondosos árboles, conversamos relajados alrededor de una fuente casi oculta y, pasada una hora, volvemos de nuevo a la casa de la amistad. Ramón García Mateos, siempre poeta, generoso siempre, dedica a Gerard su último y espléndido y premiado libro de poemas, *Como otros tienen una patria*. Gerard Vergés, anfitrión perfecto y de verdad interesado, le pide que nos recite algunos de sus poemas. Ramón recita y todos disfrutamos del lujo de su voz. Pero la comida, ay, fue abundante y estupenda, y una somnolencia, que ni siquiera pudo alejar el paseo anterior, me deja, pasado ya el décimo verso, profunda y gozosamente dormido. Mas ni Ramón ni Gerard ni ninguno de los presentes se lo toma como una falta de respeto. Es bien sabido que a los buenos amigos, se les tolera... casi todo.

# Eclecticisme i modernitat. Una aproximació a la poesia de Vergés

MARIA-JOSEP MARGALEF SAGRISTÀ

---

## El títol

Si us fixeu en el títol d'urgència del programa: *Eclecticisme i modernitat en l'obra de Gerard Vergés* i en el que acabem de dir: *Eclecticisme i modernitat. Una aproximació a la poesia de Gerard Vergés* veureu que hi ha més d'una diferència de matis: la primera acota l'objecte d'aquestes reflexions a l'obra poètica, i la segona modifica i en concreta l'abast: les nostres paraules no poden ser res més que una aproximació a l'univers poètic de Vergés.

I no pot ser de cap altra manera perquè el món que ens arriba a través de la seva producció literària és tan immens, és tan vast i admet tantes lectures que el seny ens mana que ens hi apropem, si més no, conscients dels nostres límits i amb l'absolut respecte de saber que som davant d'un mestre.

Pensem que el nom que donem a les coses, el nom del que fem o escrivim és important, el nom avança i ens concreta el contingut, de vegades el defuig o el contradriu, però sempre el conforma, per això l'he volgut matisar així, perquè ens assenyali el recte camí a seguir en aquestes reflexions, escrites per compartir amb tots vosaltres.

## Una mica d'història

El primer llibre que vam descobrir de Vergés va ser *Tretze biografies imperfectes* l'any 1986. Acabàvem d'arribar a Amposta després de viure uns quants anys a Barcelona i el vam trobar en una llibreria de Tortosa —donem aquesta dada perquè sabem que, si haguéssim continuat treballant a Barcelona, encara ara desconixeríem l'obra de Vergés. Després va venir la lectura aprofundida de *L'ombra rogenca de la lloba* per haver tutoritzat el treball de recerca *El classicisme en L'ombra rogenca de la lloba* que l'alumna Gisela Porcar féu el curs 1999-2000 i del qual vull destacar l'anàlisi vers a vers i l'entrevista a l'autor.

Des d'aquell moment tot pensament lligat a *L'ombra* ens ha vingut sempre acompanyat del concepte eclecticisme.

L'any 2002 —dins de les activitats de l'Institut d'Estudis Comarcal del Montsià, i gràcies a la proposta de l'amic Rafel Haro— vam presentar *La insostenible lleugeresa del vers* a la Biblioteca Sebastià Juan Arbó, presentació publicada més tard a la revista *Ramàs*<sup>1</sup> que edità el nostre centre d'estudis.

La nostra va ser una presentació feta amb el cor i el sentiment, es va centrar en l'actitud lírica i la temàtica del poemari i va tenir la sort de ser matisada i enriquida per la intervenció de l'autor. Vam treballar *La insostenible lleugeresa del vers* i vam llegir també *Long play per a una ànima trista* i *Lliri entre cards*. A partir d'aquell moment, hem tingut el ple convenciment de la modernitat de la poesia de Gerard Vergés. Per aquesta raó, el títol.

### La poesia de Vergés

La poesia de Vergés és plena d'una experiència humana conscientment viscuda i evocada, i culta en el sentit més estricte del terme.

La cultura no naix de la naturalesa, naix de l'home. I Vergés, fent un desplegament de naus a vessar de saviesa, ens la fa tastar en molts dels seus aspectes. I el lúdic no és el menys important. Parlo ara de *L'ombra rogenca de la lloba*. Quant de goig i plaer no hi ha en els comentaris de Remus, en la veu de Vergés per tot allò que és producte de l'home, del pensament i de la sensibilitat humanes.

A aquest fet, és el que anomenem eclecticisme, tradició, si voleu. Amor a tot allò existit i bell. Quanta amargor —vestida d'ironia o de sàtira— no trobem també en alguns dels seus versos davant la destrucció que el devenir dels temps i la barbàrie —filla també dels homes— provoquen.

Creiem, també, que una part de la producció de Vergés prové del fet que entén la literatura com un diàleg amic, de tu a tu, a través dels segles, amb sensibilitats, pensaments i actituds que, com ell, han buscat expressar la bellesa del món i de l'ànima, i han donat forma artística a aquells neguits que ens acompanyen en el camí de la vida: el temps que passa, l'amor, la bellesa, la mort.

A *L'ombra rogenca de la lloba* és on es fa més palès aquest diàleg que amara, tanmateix, tota la seva obra. Per això els seus versos són plens de mirades diverses de procedències diverses, de referències literàries, pictòriques, musicals diverses... D'aquí l'eclecticisme, en un diàleg, a través del qual, busca expressar-se i compartir.

<sup>1</sup> MARGALEF, Maria-Josep. «La insostenible lleugeresa del vers de Gerard Vergés» a *Ramàs*. Edita l'Institut d'Estudis Comarcals del Montsià. Amposta, 2002.



Comunicació i versos que evocuen altres versos, lectures i influències en una amalgama que ens presenta d'una banda el creador i de l'altra el savi. Aquesta dualitat conforma també tota la seva obra i ens remet, en certa manera, a l'estètica simbolista.

Si el savi, l'humanista, l'home de lletres i de ciències, gaudeix de la conversa amb els seus iguals, d'ara o de fa molts segles, i és qui inclou la tradició en el seu discurs, és l'artista, el creador qui la integra i la renova i, d'aquesta manera, és la recreació de la tradició el primer dels trets de modernitat de l'obra de Vergés.

A més, el poeta incorpora en la seva obra, d'una banda, el passat i, de l'altra, el present. Un passat hereu de la tradició cristiana i l'herència greco-latina —en fa una al·lusió en la introducció a *Tots els sonets de Shakespeare*— i un present, reflex dels temps que li han tocat de viure, el món convuls dels segles XX, XXI, les guerres, el cinema, la música, el (post)simbolisme, les avantguardes, el surrealisme, l'impressionisme pictòric, les lluites per a l'alliberament de grups humans, noies ferraterianes amb jeans elàstics i cintura prima, jocs verbals..., sempre en un diàleg obert i lliure.

Aquest diàleg explícit amb els temps i les dues veus, la reflexiva i la creativa, són els elements que marquen l'originalitat de *L'ombra rogenca de la lloba* i la sorpresa del lector davant un poeta que expressa el seu jo, hereu del món grecollatí, mediterrani i virgilià contrapuntat per Mahler, Mozart i que, sense complexos, avança en un col·loqui plaent —hi hagué uns altres col·loquis d'un escriptor també tortosí fa molts segles— amb el temps i amb els que hi foren algun dia ferits d'humanitat.

Analitzem ara una definició, la de l'eclecticisme filosòfic<sup>2</sup>, que volem comentar aquí perquè entenem que té relació amb el concepte de modernitat i l'obra de Vergés. Segons l'Enciclopèdia Catalana, l'eclecticisme en filosofia «és un mètode que consisteix a escollir, de diferents doctrines, les idees més acceptables en ordre a formar un cos doctrinal. [...] Són també trets característics de qualsevol eclecticisme l'oposició al dogmatisme i al radicalisme i la recerca d'un criteri de veritat que permeti l'harmonia entre oposicions aparentment contradictòries».

Aquesta definició, sobretot en la part que diu que eclecticisme és «oposició al dogmatisme i al radicalisme i la recerca d'un criteri de veritat», la trobem, per una part, en l'actitud dialogant de Vergés amb els temps, amb l'esperit dels temps i, per una altra, en les paraules que escriví Maragall<sup>3</sup> quan explicava què era per a ell la modernitat. Deia Maragall: «esta amplitud, esta

<sup>2</sup> *Gran Enciclopèdia Catalana. Volum 6.* Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1974.

<sup>3</sup> MARAGALL, Joan. *La nueva generación.* Pàgina web Grup d'Estudis de Literatura Catalana (GELCC).

indulgència intel·lectual, este considerar la vida en todas sus realidades, es verdaderamente el signo moderno».

Aquesta idea de Maragall sobre què és allò que caracteritza una obra com a moderna connecta amb la definició filosòfica de l'eclecticisme i creiem que és aplicable a la poètica de Vergés.

També, si analitzem una mica més les paraules de Maragall en allò que diu: «este considerar la vida en todas sus realidades» ens evoca una tendència importantíssima en la narrativa del segle XX, aquella que conta una història des de tots els punts de vista dels seus protagonistes per apropar-nos a allò que realment ha succeït després d'haver rebut la informació tamisada per les diferents sensibilitat que l'han viscuda... El *Quartet d'Alexandria* de Lawrence Durrell n'és un bon exemple i el poeta obre la segona part de *Long play per a una ànima trista* amb una cita de *Justine*, el primer llibre del *Quartet*. Aquesta integració de múltiples perspectives, aquesta voluntat de totalitat i de veritat existeix en la producció de Vergés i és un altre tret de modernitat.

Continuem intentant acotar la modernitat en els versos del poeta tortosí. I és el mateix Vergés qui ens dona la resposta. En la introducció a *Tots els sonets de Shakespeare*, el traductor, Vergés, diu:

En aquest sentit, els *Sonets* em semblen d'una absoluta modernitat. Perquè constitueixen un dels primers exemples de la consciència de la pròpia escriptura, una turmentada reflexió sobre el mester poètic, un continu qüestionar-se a fons sobre el perquè i el per a què del vers. Haurà de venir el segle XX —valgui'm T.S. Eliot!— per arribar a intuir tan profundament el misteri que envolta el poema.»

Per tant, Vergés, en primer lloc, entén la modernitat lligada a la consciència de la pròpia escriptura, del jo.

A *L'ombra rogenca de la lloba* expressa aquesta consciència fent seu aquell vers d'Ausiàs March:

Jo sóc aquell que em dic Ausiàs March.

El primer vers de *L'ombra* diu:

Jo sóc aquell que em dic Ròmul, romà (1)

I continua:

De gest cansat i irònic, pensatiu, (2)

O aquell altre:

Aquí he viscut i això conec. Mireu (13)

O els que ens parlen de la consciència de la pròpia creació en:

Teseu, Teseu! On hem perdut el fil? (102)  
Amb fils teixíem tapissos delicats (103)  
I, amb paraules, poemes resplendents; (104)

Entre *L'ombra* i *La insostenible lleugeresa del vers*, el poeta escriví *Long play per a una ànima trista*. Poemari de la memòria del jo: del paisatge mediterrani i virgilià, de la guerra civil, de la infantesa, de la dona, de l'amor, de la pàtria.

De «Havent llegit els Cants d'Amor del cavaller Ausiàs Marc»:

[...]  
Però el temps, Ausiàs, en va transcorre.  
I sols et queda el persistent desig  
Del ver amant que, contra tot, espera.

Que'ls amadors han en continu esper.

De «La ciutat dormida, del pintor surrealista Paul Delvaux»:

[...]  
La soledat d'un home és com un fruit  
de dolça aroma però polpa amarga.

Pesen el cor els dies i les ombres.

De «Davant el Catalan Power de l'escultor Andreu Alfaro»:

Al meu petit país que tant estimo,  
Els escolars aprenen la lliçó:  
«Xiquet s'escriu amb ics»; mentre els lilàs  
S'omplen de tirsos blaus, d'abelles clares.

Encara, enterramorts, no ha arribat l'hora.

De «Antologia dels poetes més estimats»:

I ara, si us plau, parlem de poesia.

[...]

De tot el que hem llegit, n'hem fet substància.

De «Poema que vaig començar a escriure Llavors del Vietnam i que acabo el 1984»:

[...]

Arreu la iniquitat. I els elegits

dels déus (això fa riure) escrivint versos

—si pot ser decasíl·labs ben sonors—

mentre pels parcs amb roures i glicines

molt tendrament es besen els amants.

A *Lliri entre cards*, poemari d'homenatge a Ausiàs March, en el títol i en la cita que obre cada part.

Poesia carnosa, madura, amb pes, que parla de moltes coses; una d'aquestes és la creació literària:

### **Art poètica**

[...]

Però —nou Abraham— cal el coratge

de matar els propis fills amb un coltell.

salvar, de mil imatges, una imatge.

O de la creació artística en el poema «Bellíssims cossos de fang i de llum» dedicat a Cinta Sabaté, escultora:

Com un crit, com un càntic, com un clam

s'eleva el dòcil fang cap a l'altura:

misteri de la forma, línia pura

durament conquerida, pam a pam.

[...]

De primer va ser el fang. Més tard la gerra,

l'esplendor de les àmfores antigues.

Més tard, la llum harmònica dels cossos.

Continuem amb allò que deia Vergés parlant de la modernitat dels sonets de Shakespeare:

«Una turmentada reflexió sobre el mester poètic, un continu qüestionar-se a fons sobre el perquè i el per a què del vers.»

Aquesta turmentada reflexió sobre el mester poètic la trobem en els versos de *L'ombra*:

L'oblit que aferma portes i finestres (336)  
sobre buides estances, cambres closes.  
Tot és silenci: claustrès sense creus,  
drassanes sense naus. No restarà  
de tots nosaltres ni un remot perfum.  
[...]  
I encara així, jo Ròmul, fill de Mart,  
deixo escrits aquests versos.  
(Certament  
no amb massa confiança).  
Heu de saber, però, que aquestes coses  
de primer van ser escrites al meu cor.(345)

I dins *La insostenible lleugeresa del vers* i en el gran poema narratiu que obre el llibre:

### **Fa deu anys, fa deu segles**

Fa gairebé deu anys que ja no escric poemes.  
No obstant això, ni l'eix imaginari de la terra no s'ha mogut ni un grau del seu declivi.  
Vull dir, en resum, que —sense versos— igual tornen tardors i primaveres,  
[...]  
que als estius és la mar d'un blau incandescent,  
que, tot i això, no hi ha als jardins centaures ni a les ones sirenes,  
[...]  
que pels carrers passegen dones brunes,  
que els poemes més bells ningú ja no els recorda,  
[...]  
que pot ser m'he fet vell i que la vida passa, (mereixia la pena?)  
sense escriure aquells versos que voldria haver escrit.  
o aquells altres versos del poema *La part pel tot*:  
[...]  
I què significaven, què volien significar aquells versos?  
Únicament l'enamorat record de dues mans enllaçades?  
Oh vell March, oh estimada, oh dies que han fugit,  
Oh cor, sol, ara!

Fent un resum del que hem exposat, direm que la modernitat de l'obra de Vergés s'assenta en la tradició i en una actitud propera a l'eclecticisme filosòfic i a l'humanisme que el porta a un diàleg obert i lliure amb l'esperit dels temps, alhora que manifesta una consciència clara de la pròpia creació i una reflexió sobre el mester poètic. Aquests són alguns dels trets que caracteritzen l'obra poètica de Vergés i que justifiquen el títol d'aquesta aproximació: eclecticisme i modernitat.

Per acabar volem dir que la poesia de Vergés és tradició que renaix i es recrea, cultura i paraula viva, diàleg plaent sobre el món i els afers que ocupen els homes, consciència creadora... i, sobretot versos que parlen des del cor i la ment del poeta directament al cor i a la ment del lector en una alquímia que provoca una de les veus més clares i més originals de la poesia contemporània.

Enhorabona a tots per la celebració d'aquestes jornades d'homenatge merescut a l'obra de Vergés.

I enhorabona també a Ramón García Mateos per la traducció al castellà de l'obra poètica de Vergés.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Gerard Vergés. *La raíz de la mandrágora*. García Mateos, Ramón (trad.). Barcelona: La poesía, señor hidalgo, 2005.

# Memorabilia

JESÚS MASSIP

---

L'última cosa que voldria que passés avui, és donar la sensació de ser part massa interessada. Però no puc deixar de ser-ho. Es tracta d'honorar l'amic, caríssim company de lletres i versos, amb qui vaig iniciar l'aventura de fer una revista: *Geminis*, en temps i circumstàncies tan poc propícies: Gerard Vergés. I ho faré amb una aportació que caracteritza la trajectòria vital de la nostra revista, la censura. Em direu que fa més de mig segle d'aquesta història, però resulta encara un tema ben actual si atenem al que es publica sobre la nostra llengua a llocs de tant prestigi com la Biblioteca Románica Hispánica, que amb el segell de Gredos ha publicat «Lengua y Normalización en España» (un llibre de 390 pàgines) de José Carlos Herreras. L'he conegut per la crítica que en fa Xavier Arzoz a la revista *Llengua i Dret* de l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya. És el darrer número, el 49, de maig d'enguany. Herreras sosté la tesi que «la expansión del castellano se realiza sin recurrir a normativas ni métodos coercitivos o autoritarios» ja abans del segle XVIII.

En el mateix sentit fins a la més alta representació de l'Estat, el rei, en una actuació pública feia una afirmació tan peregrina com la que mai la llengua castellana havia estat imposada. Que ens ho pregunten, o que preguntin als pobles amerindis.

La literatura no era cosa imparcial en la educació dels anys quaranta del segle passat. La nostra formació als Instituts no incloïa els escriptors catalans contemporanis: els més destacats vivien literalment exiliats del seu país i tots quedaven fora de la *Historia de la Literatura Española* que era el text obligat del nostre batxillerat.

*Geminis* es va dir així perquè érem dos els fundadors (i perquè si no posàvem l'accent es podia llegir la capçalera igual en català com en castellà). I bé, la nòmina dels dos inicials es va anar ampliant gradualment. Vam començar amb algun text català, però finalment *Geminis* no va poder ser catalana més que quan escrivíem —i publicàvem— en vers. Coneguérem abans a Gerardo Diego i a Vicente Aleixandre que no pas a Carles Riba o Foix que els vam conèixer massa tard.

Temps ja ben passats de quan érem joves, records ben vius ara que ja no ho som. Certament temps difícils.

Haviem descobert gracies a mossèn Manyà, que Catalunya i la llengua catalana existien també en el món de la cultura, però ens les havien esborrat al mateix temps que intentaven esborrar-nos tota identitat. Sense Manyà hauríem passat encara més temps a retrobar-les. Tot ho vam aprendre en cursos intensius i alhora: la llengua, la història, la política. Sort que des dels catorze o quinze anys coneixíem al canonge, professor de religió de l'Institut que avançant-se al seu temps, ja incloïa a l'assignatura de religió tota una història de les religions; però també filosofia i llengua. Un Manyà «cantellut» (uso la paraula que usava el canonge) con calia que fossin els que volien seguir la seva drecera cap a la defensa de la terra, de la llengua, de la cultura del nostre poble.

El llibre de Herreras que he citat, s'estructura en tres parts: Abans de la constitució de 1978, després de la Constitució de 1978, i tanca amb el balanç de 25 anys de normalització lingüística. Dins la primera part, extensíssima, (des del segle XVII fins a 1978) cal incloure la curta vida de la nostra revista (1952-1961). La tesi de Herreras, ja ho he dit, és prou insostenible. Diu Arzoz en la seva crítica «...ni la conquista de Navarra (1512) ni el fin de la rebelión catalana de 1640 representan sucesos pacíficos o de libre adhesión... se basa en el concepto vago de *prestigioso*, pero cuando Portugal se separó de Castilla la población portuguesa no sintió necesidad... de aprender la lengua vecina por muy internacional que fuera... Lo mismo ocurrirá en los Países Bajos». Amb el Decret de la Nueva Planta, Felip V castiga la fidelitat a Carles d'Àustria amb la repressió. Herreras diu: «... los Borbones habían hecho perder una seria de prerrogativas a Cataluña; Valencia y Aragón; en particular la utilización del catalan en la audiencia real». Y segueix Arzoz: «el fragmento no tiene desperdicio... no se menciona que hubo una guerra y una derrota... y que las prerrogativas no eran tales sino el derecho público privativo de estos territorios... Así mismo la Guerra Civil y la represión de la postguerra no se mencionan en modo alguno, es *la victoria de Franco* lo que da fin a los Estatutos...».

Decididament aprenguérem el camí. Però no teníem el domini suficient de la llengua per escriure en vers, que va ser al final l'única cosa que se'ns permetria publicar en català, atesa la suposada innocuïtat de la poesia. Amb un tal criteri plantejàvem la publicació de «Un poema ruso» de Constantín Simonov, referit a la segona guerra mundial i ens va semblar oportú il·lustrar-lo amb una composició de tipus d'impremta (per tal d'evitar-nos la despesa de gravat, pobres com érem) que recordava una successió lineal de falçs i martells. Era el numero 22 de *Geminis* (agost de 1955) i va passar una censura, decididament poc avisada.

Ho hem dit en alguna altra ocasió, el censor no utilitzava un segell que



digués «Censurado» solia limitar-se a deixar de posar el «Visado» i la data, o ratllava el text amb vermell, o usava el telèfon o telègraf en casos més greus. La nostra actitud rebel, podia resultar de vegades desafiant, i culminar en situacions difícils.

Al número 40 (octubre de 1959) vam publicar l'esquela de Carles Riba, presentant-la a censura com un poema introductori: Passada la censura no més calgué posar tot el text en majúscules, amb una creu al capdamunt i requadrar-lo amb orla-negra. Va ser l'única esquela, que sabéssim publicada a la premsa catalana, en la seva, en la nostra llengua. Seguia un text en prosa (per tant, en castellà), «*In Memoriam*»; ja en màquines, es va trencar (?) una coma i on deia: «símbolo vivo de la lengua, oprimida voz del tiempo».

La diligència de l'impressor del facsímil de *Geminis*, l'any 2005, va crear un segell: «Censurado» per a un article (numero 35) d'A. Manent, que no va passar la censura per estar escrit en català.

L'article es va retornar ratllat en vermell i amb una nota manuscrita al marge «denegado». Al darrer número, el 43 (octubre de 1961) no es van molestar ni en posar «denegado» i van retornar ratllat en vermell tres textos: El Joan Ainaud (Comissari General de la Exposició Internacional d'Art Romàntic que es feia a Barcelona sota el patrocini del Consell d'Europa) en el qual comentava la participació de Tortosa: el vam publicar sense atendre la censura, no tenia més delictes que ser una prosa escrita en català, estàvem pendants d'un recurs per un cas idèntic. El Ministerio de Información y Turismo donava la callada per resposta. Un segon escrit meu sobre Eichman, no es va publicar, el nazi era jutjat a Jerusalem, i el moment era prou delicat. I un tercer que no he pogut identificar perquè no sé de què anava, ni qui n'era l'autor.

Es va denegar amb un telegrama: «Queda retenido para consulta a la superioridad el artículo titulado "Petrucci"». He trobat un sol Petrucci (Ottaviano) impressor del segle XVI i no crec que pugui ser aquest. Va ser l'última batalla amb la censura.

He parlat de *Geminis*, perquè em sembla una fita important en la biografia de Gerard Vergés i, perquè en algunes ocasions, en referir-se a les seves col·laboracions a la revista ha dit: «avui no firmaria gairebé cap d'aquelles col·laboracions meves. Per dos motius, primer perquè la majoria em semblen de contingut feble, i segon perquè l'idioma —tan respectable com vulgüe— ara em sona a música falsa». Em sembla d'una modèstia del tot excessiva, que, involuntàriament desdibuixa la estricta realitat. No poden jutjar amb criteri actual el que fèiem en aquelles dates que són ja història.

Vam lluitar entre altres coses contra la imposició d'una llengua, inermes com estàvem, i vam fer-ne un arma contra els nostres agressors. Per això té sentit dir-ho avui. Per a nosaltres mateixos és una lliçó. Havíem patit greus

mancances i dramàtiques mutilacions. Als anys quaranta encara havíem llegit a les oficines públiques els cartells «Hable el idioma del Imperio». Era una guerra en la qual no disposàvem d'altra arma que la de la llengua, la nostra denegada llengua, i també la dels que pretenien emmudir-nos ofegant-la; però, ben utilitzades eren efectives contra uns oponents encara avui bel·ligerants. I ho vam fer amb prou èxit donada la nostra limitadíssima capacitat de lluita. Ens vam defensar en català i en castellà, en vers i en prosa. I ho vam fer tan bé com sabiem. Érem un cas, potser únic a Catalunya perquè, com hem vist després, això sembla que només passava tan exageradament a la província de Tarragona que, com no tenien segurament altra revista literària, li dedicaven tot el temps.

La nostra veu amb *Geminis* va arribar fins al Seminari de *Chihuahua* (Mèxic) de mentalitat progressiva en aquella església prèvia al Concili. I a Brussel·les on hi havia la *Maison de la Poesie*, que editava el «Courrier International de la Poesie», ens va demanar de reproduir alguns dels textos de *Geminis*.

Carles Riba volia portar davant la UNESCO la prohibició d'escriure en català perquè érem, segons ens va dir, l'única publicació que havia rebut una prohibició oficial d'un article per ser escrit en llengua «vernàcula». Era el novembre de 1957. Fet el recurs immediatament no obtinguérem resposta en vida de Carles Riba (que moria al juliol de 1959) ni en cap altre moment.

La veritat era que «la llengua vernàcula» significa «llengua materna» i no hi ha forma legal de prohibir escriure en llengua materna. Però per al M.I.T. llengua vernàcula no era més que un eufemisme per no dir «llengua catalana». Sis anys després el bisbe de Tortosa, contra tota raonabilitat, deia escandalosament, que a Tortosa, la llengua vernàcula era el castellà. L'últim Concili havia establert que, sent la llengua llatina la pròpia de l'Església, s'autoritzaven les versions oracionals en la llengua vernàcula.

Traduíem Ausiàs March i François Villon al castellà, que no sent vernàcula, era la llengua que realment dominàvem des del nostre ensenyament oficial. Celebràvem el V Centenari de la mort d'Ausiàs March publicant la traducció del *Cant Espiritual* que obtingué la felicitació de Ràdio París i el reconeixement de Joan Fuster, l'eminent escriptor de Sueca. No recordo massa commemoracions ni a València, la seva pàtria. El propi Fuster, que el mateix any publicà una *Antologia Poètica d'Ausiàs March*, deia en el pròleg: «La commemoració enguany del V Centenari de la seva mort, tot i que no ha tingut res d'espectacular, ha demostrat encara la fidelitat dels Països Catalans... als valors que el nom d'Ausiàs March patrocina...»

Ens havíem format en el dubte i la contradicció, en l'aprenentatge i la versatilitat —com totes les joventuts— sacsejats però especialment per l'esbojarrat remolí d'una guerra —i una postguerra— en què podia passar tot,

començant per no poder publicar, més que versos en català, passada ja la meitat de la llarga etapa franquista, i no per un elitisme lletraferit sinó per una prohibició estrictament policial.

Però no vull acabar cansant-vos. Certament Gerard Vergés porta molts anys en el progrés de la seva poesia cada vegada més íntima, lluny de pretensions novedoses com de difícils encaraments. Amb una vivacitat fluent i benigna. Com un riu sempre diferent i sempre ell mateix. Perquè en definitiva el quid no està en la imatge, sinó en el pols de la imatge, en el batec de la sang que, com un fil d'Ariadna condueix el lector pel laberint de la paraula.

I permeteu-me acabar llegint un poema que resumeix d'alguna manera el perquè de la meua presència avui aquí: la gran estima al poeta amic. El vaig escriure quan fou condecorat amb la medalla de plata de la Ciutat de Tortosa.

#### MEMORATIVES

A Gerard Vergés commemorat  
la vida, avui que el felicitem  
condecorat.

Vivíem d'esma  
defalcàvem dels dies  
festes i llunes.  
Ventaven les campanes  
i ens sabíem a casa.

Dins de la llarga  
travessia dels somnis  
urbans i joves,  
cantelluts com un ròcol,  
introvertits i fràgils.

#### I

Fent bona lletra  
omplíem galerades,  
versos inermes,  
saberuts i enigmàtics,  
i entràvem a la historia.

Després la vida  
retallant-mos les ales  
consolidant-mos...  
Si mirem endarrera  
tornaríem a fer-ho.



# Gerard Vergés en el canon poético catalán o El gigante de la montaña

JUAN RAMÓN ORTEGA UGENA

---

**A**ntes se hablaba mucho de que a los autores que en su época eran los más reconocidos, con el paso del tiempo, se les olvidaban, y la posteridad acababa descubriendo a otros que habían estado agazapados o absolutamente perdidos. Pero cada vez se constata más que aquellos elegidos por sus contemporáneos como clásicos vivos nunca llegan a perder totalmente esta consideración, y siempre se les recuerda. A los mediocres durante unas épocas se les ridiculiza, pero durante otras, intermitentes, al menos de alguna manera, siguen siendo ejemplares. En cualquier caso, están presentes.

También hay modas. Las monjas pueden hacer que, a fuerza de uso ñoño, Rafael, me refiero al pintor, acabe siendo empalagosamente insoportable, pero al cabo se le recupere una vez que surgen críticos renovadores como Berenson o Fred Berence.

Voy a tomar un par de muestras muy conocidas para poder explicar de forma somera cómo a mi modo de ver funciona la fama y cómo se imprime un canon. Serán de la literatura castellana, que conozco mejor, aunque más que hacer axiología de la literatura, haré amarillismo. Pero muchas veces las elecciones y gustos se generan en este nivel, como ahora veremos.

Para poder escribir estos párrafos me armé de valor y leí la obra de Manuel Lombardero, *Campoamor y su mundo*. La sensación que he tenido al hacerlo ha sido de profundo empacho, pastelón tremendo que contagia a Lombardero, aunque éste quiera mantener distancias.

Ramón de Campoamor, o Ramón Pérez, fue fundamental para marcar la idea de lo que es poesía entre generaciones de personas lectoras aunque no cultivadas. Especialmente, y aún siendo Campoamor antifeminista extremo,

entre las mujeres. Pero por alguna chispa éstas se sintieron halagadas y vieron en su obra el ideal poético. Una losa que ha impedido, en gran medida, que la poesía de calidad impregnara los gustos de capas más extensas de la sociedad.

Tuvo Campoamor defensores de la talla de Clarín, prestigiosísimo crítico, y amigos, que no admiradores, de la de Menéndez Pelayo, Pardo Bazán y Juan Valera. El joven Rubén Darío le dedicó un poema, y Vicente Gaos, siguiendo a Cernuda, dijo que, antes que Azorín lo hiciera, Campoamor desbrozó la literatura española de la grandilocuencia hueca del XIX, y abrió las puertas a Gómez de la Serna y Antonio Machado. Y Lombardero afirma que fue precursor de Bécquer, Juan Ramón, los Machado, José Martí, etc.

Sin embargo, a Campoamor en su época le dieron mucho panegírico, pero no un reconocimiento de la crítica seria. De hecho se le parangonaba con figuras más olvidadas que él, como Núñez de Arce, que actualmente suena más a nombre de calle que no sabes localizar. Y, al mismo tiempo, las ediciones de su obra salían continuamente de imprenta en ediciones primorosas y caras, y a su persona se le otorgaban honores de índole cultural, como sentarlo en la Real Academia.

¿Por qué puedo hablar de Campoamor con naturalidad y sin que nadie ponga cara de extrañeza, de quién es ése, lo más que han podido pensar es que «qué plasta»? ¿Por qué dura su memoria siendo su obra tan ramplona? Pues porque él estuvo donde tenía que estar, se codeó con el poder, ocupó cargos políticos, dirigió diarios y publicaciones, participó en cenáculos y sociedades. Además no fue mala persona, ni, cuando lo nombraron, mala autoridad. No fue enemigo de sus enemigos, y sólo se enriqueció para vivir desahogadamente. Y como escritor, sus gracias encajaron con el público y a éste le hizo sentirse sensible e inteligente.

Sintomáticamente, la obra de Manuel Lombardero, *Campoamor y su mundo*, está prologada por Luís García Montero. Ambos comparten la poética de la cotidianidad y es posible que también un destino común. Pero el fenómeno Campoamor está más cercano a Antonio Gala. Aunque recuerdo en el bachillerato que los libros de texto citaban las obras teatrales de éste, que son bien dignas, pero también en algunas facultades de filosofía se estudiaron los bodrios que escribía Campoamor.

Hay un poeta que siempre me ha gustado, gusto que les ha chocado a la mayoría de las personas a las que se lo comento: César Antonio Molina.

Es impresionante el trabajo que ha hecho este hombre como difusor y gestor de la cultura. En principio en *Diario 16*. Pero sobre todo en el Círculo

de Bellas Artes de Madrid, que es una institución única en el mundo, desde su gran edificio decadente, su vitalidad, su fuerza magnética... El Círculo es heredero de los anticuados ateneos y tertulias, pero muy puesto al día.

También Molina hizo que el Instituto Cervantes pasara de las páginas de cultura a las de información general y a las de actualidad. Y esto es muy importante porque vivimos en un momento en el que ya no se sostienen las capillitas ni las catacumbas. Lo que no está en red no existe.

Y en el presente: ministro.

Esta labor le ha permitido un reconocimiento literario. Claudio Magris lo apostrofó como «finísimo ensayista omnívoro e intenso poeta» (*El infinito viajar*, pág. 38). Se le ha canonizado al publicar Galaxia Gutenberg una extensa antología de su poesía: *El rumor del tiempo*. Una vez que se accede a estos altares difícilmente se va a perder su memoria. De la obra poética de César Antonio, Masoliver Ródenas escribía hace pocos meses que «Como otros tantos poetas contemporáneos suyos, ha sido devorado por la poesía populista, entre sentimental y amena, más cercana a Espronceda o a algún cantante castizo que a las grandes corrientes de la poesía europea y americana, frente a la suya “que es una fuente de conocimiento”». (*La Vanguardia*, Culturas, 301, 26 marzo 2008).

También las tres entregas de sus libros de memorias, *Esperando los años que vuelven*, han sido publicadas por grandes casas editoriales. Aunque, como nos señala el mismo Masoliver, estos diarios son comparables a los de Magris y Enrique Vila-Matas, ¿tendría estas ediciones si no fuera por motivos extra-literarios?

Hace unas semanas me han pedido opinión, entre otras personas, para hacer una antología de poesía catalana para una editorial mejicana. Querían seleccionar a dieciséis poetas de todos los tiempos. Más que opinión sobre poesía catalana, querían contrastar para hacer una obra neutral, aunque no fría. Les propuse consultar otras antologías y les puse en contacto con lectores catalanes cualificados, además de los que ya habían contactado, como el mismo Institut Ramon Llull, y los que ya conocen, por lecturas o personalmente, o por ambas cosas. Por supuesto que no recomendé a los autores, amigos o colaboradores de *La Poesía, señor hidalgo*, aunque saben que están.

Es evidente que para hacer una obra de estas características, cualquiera que lo intente se va a topar con lo que publican las editoriales catalanas (Proa, Edicions 62), muy de lo «nuestro», y los poetas que promocionan las instituciones de Cataluña.

Estos son, por ejemplo, los que fueron a la Feria de Guadalajara en el

año 2004, o a la de Frankfurt, del año pasado. O los que están antologados en ediciones promovidas, algunas de intercambio, desde estas instituciones, por lo que todos los que no estén, no saldrán retratados. Lo cual lo hace un círculo vicioso.

Hacer una selección de la poesía catalana es fácil. Hay bastantes coincidencias entre las antologías. Ateniéndonos sólo a los poetas del siglo XX ya fallecidos enumeramos a Apel·les Mestres, Joan Maragall, Pere Coromines, Carner, Carles Riba, Salvat-Papasseit, Sagarra, J. V. Foix, Marià Manent, Pere Quart, Espriu, Joan Vinyoli, Palau i Fabre, Brossa, Gabriel Ferrater, Estellés, Jordi Sarsanedas, Martí i Pol...

Algunos sobresalen irremediamente, aunque su uso protocolario e interesado por parte de las instituciones les ha dañado, como era el caso del Rafael Sanzio de las monjas. Lo que le hubiera sucedido a Salvador Espriu, si no fuera poeta hondo y difícil, la mejor defensa contra los depredadores. Al principio de los sesenta los catalanistas de Oxford ya lo empezaron a estudiar. Introducido en Francia con facilidad, José Corti lo ha editado con profusión y elegancia. Y en alemán está traducida su poesía completa por Fritz Vogelsang (Jordi Cerdá Subirachs, *La Vanguardia*, Culturas, 302, 2 abril 2008). Espriu es un poeta universal.

Hay otros casos de literatos con problemas para su reconocimiento, pero absolutamente básicos para nuestro acervo, como serían Josep Pla y Llorenç Villalonga, con los cuales ha habido un proceso de depuración de la memoria por parte de los detentadores de la ortodoxia.

Pero vamos a hablar de los vivos.

En primer lugar, en todas las lenguas, y especialmente en las minoritarias, siempre hay un candidato oficial al premio Nobel. En el caso del catalán fue Espriu, que lo rechazaba elegantemente, Martí i Pol y ahora no tengo muy claro si es Pere Gimferrer o Baltasar Porcel. ¿Por qué estos y no otros? ¿Son los mejores, los más representativos? Habría que analizar cada caso, cosa que evidentemente no vamos a hacer.

Después, siempre está «el poeta», aquel senior al que se le da un lugar preeminente. En España es, muy meritoriamente, Antonio Gamoneda. Y antes de él, José Hierro. Y antes, quizá, Gerardo Diego, Dámaso Alonso... En otra nebulosa, Pemán. Y del exilio, Alberti. ¿Quién ocupa en Cataluña esta figura? ¿Feliu Formosa, Narcís Comadira...? ¿Por qué no Joan Margarit, que es el que más difusión tiene fuera del ámbito lingüístico? ¿Por qué se relega a Màrius Sampere teniendo patente catalana? En mi opinión, existen unos baremos poco artísticos para cuantificar sus cotizaciones, el que el elegido sea uno u



otro es por motivos ajenos a la calidad de su obra, muy claramente políticos o circunstanciales, como su mismo don de gentes o que dé la imagen necesaria para ocupar el cargo.

Confecciono una lista, no exhaustiva, con aquellos poetas que se prodigan más en encuentros de poesía dentro y fuera de Cataluña: Montserrat Abelló, Anna Aguilar Amat, Sebastià Alzamora, Enric Casassas, David Castillo, Antoni Clapés, Carles Duarte, Carles Hac Mor, Vicenç Llorca, Dolors Miquel, Francesc Parcerisas, Perejaume, Marta Pessarrodona, Susana Rafart, Jaume Subirana, Àlex Susana, Carles Torner, Jordi Virallonga —aunque escriba en castellano—, Esther Xargay... En fin, poetas muy conocidos por todos, algunos amigos, unos más admirados que otros, incluso otros rechazados.

¿Y por qué no está en estos circuitos un poeta que tiene la Cruz de Sant Jordi y algunos premios catalanes más muy prestigiosos?

Cataluña es un país pequeño, con lo que es muy difícil ocultarse, o tirar la piedra y esconder la mano. Y, por otro lado, muy militante. Muchas veces se sigue el precepto evangélico y levítico de quien no está a favor, está en contra. El corazón de Cataluña, quien bombea la sangre, es Barcelona. Pero el alma, como de alguna manera dijo Vicens Vives, está en todo el territorio catalán. Por eso los barceloneses siempre que pueden se pierden en él, para recuperar el sentir de la tierra.

Esta estructuración del territorio, Barcelona/Cataluña —por otro lado, nada original: Sevilla/Andalucía o París/Francia—, ha perjudicado grandemente a nuestro Gerard Vergés. Aunque no a su persona. Él, y que me perdone si vuelvo a citar a otro «español», siguió los consejos que José Cadalso daba a los eruditos a la violeta, los mismos de Horacio y del sentido común, de sacrificar las pompas mundanas por una vida más auténtica y controlada, y tiene una existencia ejemplar, retirado del avispero de la metrópoli, aunque observándolo como un entomólogo. Para mí Gerard es un gran hidalgo —y no me estoy haciendo publicidad—, de la estirpe de los de Villalonga o de los montañeses de Pereda, hombres sencillos en su mundo y cosmopolitas cuando salen de él.

De una persona capaz de montar una empresa próspera, tener familia numerosa y traducir los sonetos de Shakespeare, Jaime Siles dijo que era «un poeta perfecto», y continuó «con ello no quiero definir su absoluto dominio de la forma, ni su amplia y sólida cultura, ni la armonía que conforma su mundo, ni el tono —sobre todo, el tono— que, más que su música, constituye la parte más visible de su clásica —pero también manierista y barroca— cosmovisión».

Me encantaría volver a leer entera esta crítica ante todos ustedes. Es lo que debería de haber hecho en lugar de hablar de Campoamor y de las monjas. Por esto cito otro fragmento casi al azar: «Vergés no es un poeta raro: es un poeta insólito, crecido no en los márgenes sino en el centro mismo de la tradición que él, para su propio uso y necesidad, se ha hecho: una tradición —hay que decirlo— que excluye casi todo lo francés, pero que hunde su más segura raíz en lo latino, en lo provenzal, en lo italiano y en lo inglés. No faltan aquí los maestros castellanos —Aleixandre, Neruda, Lorca— ni los catalanes desde Riba a Foix.» (*ABC*, ABCD, n° 708, 27 agosto 2005)

Es decir, en terminología de Harold Bloom, Gerard Vergés es un poeta «fuerte», inserto en la tradición.

Acabo de leer una cata elocuente de las opiniones que genera su poesía. Insisto: ¿por qué un poeta que tiene estas críticas es tan desaprovechado por parte de los responsables culturales? Hace un par de años hubo una iniciativa de Jaume Subirana, cuando era director de la Institució de las Lletres Catalanes, siguiéndolo el Lull, para apoyar la difusión de su obra. ¿Por qué aquello no cuajó? Las razones están en los despachos.

Soy el editor de la poesía del genio de Strindberg, del clásico Salvat-Papasseit, de los nobelables Hans Magnus Enzensberger, Gonzalo Rojas, Milan Rúfus, Tadeusz Rózewicz; del pulitzer Paul Muldoon. De autores que vertebran el siglo xx como Gherasim Luca, Primo Levi, Yehuda Amichai y Carson McCullers. De vates de una pieza como Alda Merini o Blaga Dimitrova. Del no tan exótico Dai Wanshung. De Bukowski, el más influyente de los poetas, de Carl Sandburg, abuelo de las grandes letras de las mejores canciones del pop norteamericano y de tantos magníficos poetas del aquel país... Y puedo afirmar que todos ellos están muy contentos de compartir catálogo con Gerard Vergés.

# Bibliografia de Gerard Vergés Príncep

EUGENI PEREA SIMÓN

---

**L**a bibliografia d'un escriptor, sobretot si la seva producció és extensa, diversa en els gèneres i dilatada en la cronologia, acaba dibuixant-li el perfil intel·lectual i cultural millor que qualsevol biografia. Certament, els interessos literaris de Gerard Vergés Príncep (Tortosa, 1931) s'intueixen o es declaren a través de la matèria dels articles i llibres que ha escrit, dels autors que comenta o critica i dels paisatges físics i humans que descriu. És per això que la bibliografia d'un autor també s'assembla a l'escriptura feta amb suc de llimona: només la llum permet visualitzar-la. En aquest cas, és el temps, el pas del temps, qui fa el revelat de la producció. S'escauen aquí els versos anònims de l'*Elogi de l'escriba* (1570-1090 a.C.): «És pels escrits que llur record resta un encís/d'eternitat indefinida.»

L'obra publicada de Gerard Vergés l'agrupem en quatre grans blocs temàtics: 1) la poesia; 2) l'art; 3) la traducció i 4) la crítica i el periodisme. La cronologia editorial arrenca el 1952 i persisteix, amb més o menys regularitat, fins al present. L'obra completa és escrita gairebé tota en català ja que només alguns pocs articles, datats entre els anys 1952 i 1961, aproximadament, apareixen redactats en castellà. En total apleguem 188 registres bibliogràfics, desglossats en: llibres de poesia, 6; llibres d'assaig, 6; traduccions, 1; articles i col·laboracions, 146; contes i narracions, 4; poemes, 5; pròlegs, 11 i antologies, 9.

Malgrat aquesta activitat editorial, els premis obtinguts i algunes relacions i vinculacions de Vergés amb el món de la cultura del país, el seu nom no apareix a la *Gran Enciclopèdia Catalana* fins a l'any 1982; tampoc s'inclou a la *Història de la literatura catalana* de Riquer, Comas i Molas (1987) ni a l'*Antologia de poetes catalans. Un mil·leni de literatura*, de Giuseppe E. Sansone (1997). I crida l'atenció que tampoc no aparegui com a referència intel·lectual de les Terres de l'Ebre, o autor en obres memorialistes i retrats d'escriptors contemporanis fetes per gent del país i sobre Catalunya. En aquest afer hem consultat una desena de llibres sobre la realitat cultural i literària de

Catalunya i el seu nom mai no hi surt: l'obvia Josep Ll. Carod-Rovira a *Cent personatges del Baix Penedès al Montsià* (1986); no en parla Josep Massot Muntaner (1996-2001) en els seus llibres memorialistes i de retrats d'escriptors; tampoc apareix en els dietaris de Pere Gimferrer (1981-1982), de Josep A. Baixeres Sastre (1983), d'Artur Bladé (1984-1991) o de Xavier Amorós (2000-2002). El desconeixen igualment J. M. Castellet a *Els escenaris de la memòria* (1988); Joan Colomines a *El compromís de viure* (1999); Jordi Casassas a *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya, 1808-1975* (1999) i Maurici Serrahima en el seu dietari *Del passat quan era present, 1940-1974* (2003-2006). Albert Manent és l'únic autor contemporani que parla de Vergés en un context nacional, el fa present des dels inicis de la recuperació de la consciència de país, després de la guerra civil, i actiu en l'escenari de l'activisme cultural comarcal. En el seu darrer llibre *La Represa. Memòria personal, crònica d'una generació, 1946-1956* (2008), Manent al·ludeix al poeta tortosí en aquests termes: «Gosant fer una nòmina generosa d'escriptors, historiadors i investigadors literaris i assagistes en el camp de les lletres o les ciències socials, ens adonarem que els qui s'han mantingut exclusivament, o gairebé, com a poetes, són una minoria: Miquel Martí Pol (1929), Joaquim Horta (1930), Felip Cid (1930), Lluís Serrahima (1931) i Gerard Vergés (1931)», i més endavant, encara: «Probablement el 1955 vaig conèixer a Tortosa l'escriptor i erudit Jesús Massip i Fonollosa, nat el 1927, i deixeble a l'institut de la ciutat de Joan Baptista Manyà, un canonge catalanista, qui durant molts anys era l'únic en tot Tortosa que en una capella vora la seva humil caseta predicava en català. Teòleg moderat, perseguit per tres bisbes espanyolistes, va formar un grup d'addictes entre els seus alumnes. Devia ésser Carles Riba, a qui Massip havia conegut l'any abans, qui em va donar el nom del jove lletraferit tortosí el qual des del 1952, amb un altre poeta, Gerard Vergés, havien començat la revista literària *Géminis*, forçosament en castellà i algun poema en català».

Amb tot, el seu retrat biogràfic, crític i literari ha estat perfilat per una sèrie d'autors mitjançant entrevistes, retrats, perfils o crítiques: David Castillo, «La plàstica i les ironies», *El País* (El País de Catalunya, Quadern), 17 de maig de 1987; Jesús Massip, «Lliri entre cards», *La Veu del Baix Ebre* (Tortosa), 17 de març de 1989; Emili Rosales, «Gerard Vergés o els clàssics», *Ràpita* (abril de 1989); Jaume Subirana, «Gerard Vergés: entre cards, un lliri», *Avui*, 8 d'octubre de 1989; Pili Poy, «Gerard Vergés: No faria mai una novel·la eròtica», *Diari de Taragona*, 13 de gener de 1991, p. VI del suplement «Meridiano»; Jordi Cervera, «Abú-Bakr, els records àrabs», *Nou Diari* (Reus), Quadern, 10 de març de 1991; Marià Lleixà, «Terres de l'Ebre: bons temps per a la lírica», *Serra d'Or* (abril de 1991); a la revista *Recapte*, del Moviment de Mestres de les Terres de l'Ebre, 8 (1991), ps. 17-23 i 17-18 (a. 1992), ps. 7-8, s'inclouen sengles

entrevistes a l'escriptor i poeta de Tortosa. «L'alegria és un component essencial de l'eroticisme» [entrevista], *Avui* (Lletres), 10 de maig de 1991; Ivan Tubau, «Eros i porno segons Vergés», *Diari de Barcelona*, 25 de juliol de 1991; *Qui és qui a les lletres catalanes* (1991); «Gerard Vergés, escriptor», *Tresmall, revista trimestral de lletres i pintures* (Sant Carles de la Ràpita), 1995, ps. 26-27; Màrius Serra, «Vergers alfabètics», *Avui*, 7 de desembre de 1995; Emili Rosales, «Conversa amb Gerard Vergés: la ironia és la cuirassa dels tímids», *Tresmall, revista trimestral de lletres i pintures* (Sant Carles de la Ràpita), 9 (abril 1996), ps. 4-5; *Gerard Vergés, escriptor del mes* (març 1997); Josep Vallverdú, «Gerard Vergés», *El Punt* (Camp de Tarragona), 24 de març de 1997; Francesc Roig Queralt, «Gerard Vergés: memòria i paisatge», *Diari de Tarragona*, 21 d'abril de 1997; J. Prades: «A la Mediterrània estàs com a casa», *El Punt* (Camp de Tarragona), 9 d'agost de 1997; Joan Perucho, «Uns dies amb Gerard Vergés», *Avui*, 8 d'octubre de 1997; Rosa Garcia, «El meu premi vol dir també que se'n recorden d'aquestes terres», *La Veu del Baix Ebre* (Tortosa), 17 d'octubre de 1997; Emili Rosales, «Vergés y los Célios», *La Vanguardia*, 24 d'octubre de 1997; Xavier Bru de Sala, «El peso del sur», *La Vanguardia*, 23 de maig de 2001; Xavier Garcia: «Amb Vergés entre tarongers», *El Punt* (Camp de Tarragona), 5 d'agost de 2001, p. 22; Queti Vinyals, «154 sonets per a l'estiu», *L'Hora del Garraf* (Vilanova i la Geltrú), 24 d'agost de 2001; Isabel-Clara Simó, «Gerard Vergés», *Avui*, 14 d'octubre de 2001; Pau Vidal, «No tan insostenible», *El País* (El País de Catalunya), 23 de maig de 2002; Jordi Llavina, «Gravidesa», *Avui*, 30 de maig de 2002; Alfredo Gavín Agustí, «La placentera gravedad de la poesía», *Diari de Tarragona*, 14 de juny de 2002; Carina Filella, «El tortosí Gerard Vergés publica un nou recull de poemes, després de deu anys de silenci poètic», *El Punt* (Camp de Tarragona-Terres de l'Ebre), 15 de juny de 2002; Joaquim Roglan, «Tortosa es de color de miel», *La Vanguardia* (Vivir en verano), 12 d'agost 2002, p. 2; F. Fernández: «Quién és quien. Gerard Vergés, escritor y farmacéutico», *OFFARM*, vol. 21, núm. 9 (octubre 2002), ps. 36-40; Ivan Favà i Adrià Chavarria, «Conversa amb Zoraida Burgos, Gerard Vergés i Manuel Pérez Bonfill», *Rels* (Tortosa), 0 (estiu 2002), ps. 26-31; Jaime Siles, «Lo bello y lo marchito», *ABC* (Cultural), 27 d'agost de 2005; D. Sam Abrams, «Poesia i impostos», *Avui*, 2 de novembre de 2005, p. 28; Alfredo Gavín: «La incommensurable vitalitat de Gerard Vergés», *El Punt* (Camp de Tarragona), 5 de juny de 2005; Roser Royo: «Gerard Vergés, poeta i escriptor: El meu temari és divers com la vida», *El Punt* (Camp de Tarragona-Terres de l'Ebre), 26-9-2008, p. 28; Sam Abrams: «Visca l'alta literatura!», *El Mundo* (Catalunya), 7-4-2008 i, sobretot, la seva figura ha estat seguida i promocionada pel periodista Xavier Garcia a *Homenots del sud* (1994), *Memòria de la Catalunya Nova, 1957-2000* (2001), «Al cor dels Països Catalans», *El Punt* (Camp de Tarragona-

Terres de l'Ebre), 24-6-2008, p. 12; «Alta perifèria poètica», *El Punt* (Camp de Tarragona-Terres de l'Ebre), 25-6-2008, p. 44.

Cal fer referència, igualment, a diverses publicacions d'homenatge a la seva persona on apareixen col·laboracions d'amics i reedicions de poemes seus, com ara, AA.DD.: *Poesia al voltant d'una poesia. Gerard Vergés. Poetes al voltant d'un poeta*. Presentació de Tomàs Camacho Molina. Vic: Tertúlia Poètica Mediona 15, 2001, 41 ps. (edició no venal de 20 exemplars); AA. DD.: *Gerard Vergés, analista de l'ànima*. Edició no venal, s. e., a. 2002; web Ciutatoci.com, publicació digital de cultura i oci (poeta del mes de novembre 2008).

L'obra de Vergés té coherència i relació amb qualsevol dels gèneres literaris que ha tractat. Passarà el temps i, amb tota seguretat, els seus versos seguiran interessant, com en la premonició que respecte de si mateix va fer Kavafis, referència recuperada per Alexis A. Solà i inclosa en una de les traduccions que aquest va fer del grec al català: «un poète ultra-moderne, un poète des générations futures. En complément de sa valeur historique, psychologique et philosophique, la sobriété de son style impeccable, qui touche parfois au laconisme, son enthousiasme pondéré qui entraîne à l'émotion cérébrale, sa phrase correcte, résultat d'un naturel aristocratique, sa légère ironie, sont des éléments que goûteront encore plus les générations de l'avenir poussées par le progrès des découvertes et par la subtilité de leur mécanisme cérébral.»

Per a la confecció d'aquesta bibliografia agraeixo algunes referències impreses facilitades per Tomàs Camacho Molina, Manolo Rivera i el mateix Gerard Vergés Príncep. A tots ells, el meu agraïment.

## **Llibres de poesia**

*L'ombra rogenca de la lloba*. Pròleg de Xavier Bru de Sala. Barcelona: Edicions Proa, 1982 (Premi Carles Riba 1981), 59 ps.

*Long play per a una ànima trista*. Pròleg de Ramon Pla i Arxé. Barcelona: Proa, 1986 (Els Llibres de l'Óssa menor, 137), 81 ps.

*Lliri entre cards*. València: Eliseu Climent, editor, 1988, 60 ps.

*Cofre àrab (Abú-Bakr al Turtusi)*. Carpeta de versos de Gerard Vergés amb gravats d'Alfons Costa. Tortosa, edició de 50 exemplars, 1991.

*La insostenible lleugeresa del vers*. Pròleg de Joan Perucho. Barcelona: DVD, ediciones, S. L., 2002 (L'Illot, 6), 51 ps.

*La raíz de la mandrágora*. Traducción y prólogo de Ramon García Mateos. Barcelona: La Poesía señor hidalgo, 2005, 380 ps.

## Llibres d'assaig

- El pintor tortosí Antoni Casanova (1847-1896)*. Pròleg de Ricard Salvat. Tortosa: Edicions Geminis, 1983, 87 ps.
- Tretze biografies imperfectes*. Barcelona: Destino, 1986 (Premi Josep Pla 1985), 207 ps.
- Eros i Art*. Barcelona: Edicions 62, 1991 (Premi Josep Vallverdú 1990), 155 ps.
- Barques i fogons: de Vinaròs a Calafell* (en col·laboració amb R. Gomis i J. Gual). Pròleg d'Antoni Mateu; glossari de Lluís Savall; fotografies de Joan Farré; dibuixos d'Antoni Latre. Tarragona: El Mèdol, 1990, 109 ps.
- Apoteosi de la via parenteral (1921-1936)*. *Discurs llegit en l'acte de recepció de l'Acadèmic Corresponent Il·lustre Dr. Gerard Vergés i Príncep, el dia 3 de desembre de l'any 2001, precedit per una presentació a càrrec de l'Acadèmic Numerari Molt Il·lustre Dr. Joan Uriach i Marsal*. Barcelona: Real Acadèmia de Farmàcia de Catalunya (Tortosa: Impremta Querol, SL.), 2001, 30 ps.
- El Delta de l'Ebre*. Fotografies de Mariano Cebolla. Textos de Gerard Vergés. Barcelona: Viena, Espais Naturals, 2004.

## Traduccions

- Tots els sonets de Shakespeare*. Barcelona: Columna, 1993 i 1994 (Premi Serra d'Or de Traducció 1994), 166 ps.

## Articles i col·laboracions

- «Dalí-García Lorca. Binomio del surrealismo español», *Geminis* (Tortosa), 1 (juliol, 1952), ps. 6-7.
- «Elogio de la máscara», *Geminis* (Tortosa), 2 (agost, 1952), ps. 10-11.
- «Divagación en torno del paisaje», *Geminis* (Tortosa), 3 (setembre, 1952), ps. 3-4.
- «Breve antología de Francisco Condomines», *Geminis* (Tortosa), 4 (octubre, 1952), ps. 8-9.
- «El símbolo toro en la poética de Miguel Hernández», *Geminis* (Tortosa), 5 (novembre, 1952), ps. 6-7.
- «Gerard de Nerval, una vida apasionante», *Geminis* (Tortosa), 11-12 (1954), ps. 17-18.
- «Sebastián J. Arbó. Novelista. Biógrafo de Cervantes y de Verdaguer. Premios Fastenrath, Nadal y Ayuntamiento de Barcelona», *Geminis* (Tortosa), 13 (juliol, 1954), p. 3.
- «Tarragona: segunda divagación en torno al paisaje», *Geminis* (Tortosa), 14 (agost, 1954), p. 1.
- «Carl Sanburg», *Geminis* (Tortosa), 1 (setembre, 1954), p. 2.
- «El cine aún no ha conquistado la tercera dimensión», *Geminis* (Tortosa), 16 (octubre, 1954), p. 2.
- «De poesía social a poesía socialista», *Geminis* (Tortosa), 17 (novembre-desembre, 1954), p. 3.
- «Carta a Françoise Sagan, novelista de dieciocho años», *Geminis* (Tortosa), 18 (gener-febren, 1955), p. 2.

- «El poeta amigo», *Geminis* (Tortosa), 19 (abril, 1955), p. 2.
- «Tortosa mariana», *Geminis* (Tortosa), 19 (abril, 1955), p. 4.
- «La bailarina, el payaso y la esperanza», *Geminis* (Tortosa), 20 (maig, 1955), p. 1.
- «Venezuela novelada», *Geminis* (Tortosa), 21 (juliol, 1955), p. 2.
- «Revisión de una revisión», *Geminis* (Tortosa), 22 (agost, 1955), p. 2.
- «El impudor de los poetas», *Geminis* (Tortosa), 23 (octubre, 1955), p. 2.
- «Un nuevo romanticismo», *Geminis* (Tortosa), 24 (desembre, 1955), p. 2.
- «Romanticismo y juventud», *Geminis* (Tortosa), 26 (febrer, 1956), p. 3.
- «Carta a Winston Churchill, escritor», *Geminis* (Tortosa), 28 (agost, 1956), p. 1.
- «A Juan Ramón Jiménez, poeta», *Geminis* (Tortosa), 29 (novembre, 1956), p. 2.
- «A Jerónimo Márquez, universitario en México», *Geminis* (Tortosa), 30 (desembre, 1956), p. 4.
- «A Alfonso Sastre, dramaturgo actual», *Geminis* (Tortosa), 31 (febrer, 1957), p. 2.
- «A Miguel Angel Castiella, sobre un tema común a ambos», *Geminis* (Tortosa), 32 (abril, 1957), p. 2.
- «A Pedro Laín, español caviloso», *Geminis* (Tortosa), 33 (juny, 1957), ps. 1-2.
- «A Giovanni Mosca, humorista», *Geminis* (Tortosa), 34 (agost, 1957), p. 3.
- «A Enrique Vidal Abascal, acerca de la ciencia española», *Geminis* (Tortosa), 36 (març, 1958), ps. 2-3.
- «A Gerardo Diego, poeta», *Geminis* (Tortosa), 38 (octubre, 1958), ps. 1-2.
- «A Joan Arús, espectador ante la moderna pintura», *Geminis* (Tortosa), 39 (març, 1959), p. 3.
- «A Carles Riba, en su muerte», *Geminis* (Tortosa), 40 (juliol, 1959), p. 2.
- «A John Glenn, astronauta», *Geminis* (Tortosa), 41 (gener, 1960), p. 3.
- «Ven, Espíritu Santo», *Geminis* (Tortosa), 42 (febrer, 1961), p. 3.
- «Las buenas gentes», *Geminis* (Tortosa), 43 (octubre, 1961), ps. 2-5.
- «Libros de poesía», *Geminis* (Tortosa), 43 (octubre, 1961), p. 6.
- «L'estàndard occidental», *Avui*, 4 de març de 1987.
- «Fem els homenatges en vida», *Avui*, 14 de març de 1987.
- «De serpents i de verins», *Avui*, 27 de març de 1987.
- «Històries medievals», *Avui*, 17 d'abril de 1987.
- «Elogi d'un pintor massa poc conegut: Ramon Calsina», *Avui*, 28 d'abril de 1987.
- «Banderes estel·lades», *Avui*, 22 de maig de 1987.
- «Un catàleg del 1547», *Avui*, 29 de juliol de 1987.
- «Pompeu Fabra a l'hospital», *Avui*, 9 d'agost de 1987.
- «Vanitat de vanitats», *Avui*, 15 de setembre de 1987.
- «La Inquisició, màquina imperial», *Avui*, 4 de novembre de 1987.
- «Grec i llatí», *Avui*, 27 de gener de 1988.
- «Sobre el seny», *Avui*, 29 de febrer de 1988.
- «L'erotisme del peu i la sabata», *Cultura*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (Barcelona), 12 (març 1988), ps. 45-48.
- «Crítiques d'art», *Avui*, 2 de maig de 1988.
- «Una cultura en vies de normalització?», *Avui*, 30 de maig de 1988.
- «768 milions, educació i cultura», *Avui*, 21 de juliol de 1988.
- «Una llista de llibres», *Avui*, 27 d'agost de 1988.



- «Paraules d'un historiador», *Avui*, 12 de novembre de 1988.
- «Reivindicació del poeta Vicenç Garcia», *Avui*, 17 de gener de 1989.
- «El testament de Dalí, encara», *Avui*, 27 de febrer de 1989.
- «El setmanari «El Temps»», *Avui*, 7 de maig de 1989.
- «Marià Villangómez, poeta de llargs silencis», *Avui*, 22 de maig de 1989.
- «Itinerari de "L'ombra rogenca de la lloba"», *Lletra de canvi*, 33 (1991), p. 24.
- AA.DD.: *D'un temps, d'un país. Setze visions sobre la Catalunya del noranta-dos*. Pròleg de Raïmon. Barcelona: Revista de Catalunya, 1993. En aquest llibre s'inclouen textos que un grup d'escriptors, liderats per Max Cahner, van publicar en diversos periòdics de Catalunya durant nou mesos en motiu de les Olimpíades de Barcelona. Del nostre autor hi figuren: «Llibres en català» (29/04/92), «Tirant lo Blanc a Paüls» (27/05/92), «De negres i de mandíbules» (24/06/92), «Traduccions de Shakespeare» (22/07/92), «Freedom for Catalonia» (19/08/92), «La vanitat vexada» (15/09/92), «Mimosa púdica» (14/10/92) i «Sobre poesia» (11/11/92).
- «Adoro la TV», *Avui*, 25 de novembre de 1993.
- «El pacte de la gana», *Avui*, 23 de desembre de 1993.
- «Tirant ferit», *Els Marges*, 51 (1994), ps. 83-86.
- «Paperassa oficial», *Avui*, 20 de gener de 1994.
- «En espanyol, si us plau», *Avui*, 17 de febrer de 1994.
- «Salve, bella Sirmió!», *Avui*, 17 de març de 1994.
- «El joc dels infinitius», *Avui*, 14 d'abril de 1994.
- «Harakiri valencià», *Avui*, 12 de maig de 1994.
- «Hotel de muntanya», *Avui*, 9 de juny de 1994.
- «Ex-libris», *Avui*, 7 de juliol de 1994.
- «Gent encantadora», *Avui*, 4 d'agost de 1994.
- «El galliner literari», *Avui*, 31 d'agost de 1994.
- «Les gorges del Tarn», *Avui*, 29 de setembre de 1994.
- «De llibres i lectures», *Avui*, 28 d'octubre de 1994.
- «Tetralingüisme», *Avui*, 23 de novembre de 1994.
- «Dry Martini còctel», *Avui*, 23 de desembre de 1994.
- «Temor als llamps», *Avui*, 26 de gener de 1995.
- «Versos poc satànics», *Avui*, 10 de febrer de 1995.
- «Una rifa del 1798», *Avui*, 24 de febrer de 1995.
- «Les tres Margarides de Valois», *Avui*, 8 de març de 1995.
- «Enigmística», *Avui*, 23 de març de 1995.
- «Potser el paradís», *Avui*, 7 d'abril de 1995.
- «Hamlet en català», *Avui*, 20 d'abril de 1995.
- «Des de la Catalunya Sud», *Avui*, 5 de maig de 1995.
- «Irlanda per als anglesos», *Avui*, 17 de maig de 1995.
- «Aquella Biennal del 52», *Avui*, 31 de maig de 1995.
- «L'Amèrica profunda», *Avui*, 10 de juny de 1995.
- «Els pastissos de Tortosa», *Avui*, 30 de juny de 1995.
- «Sobre l'anatomia dels àngels», *Avui*, 12 de juliol de 1995.
- «Unes brigades internacionals», *Avui*, 30 de juliol de 1995.
- «Paisatges de Tarragona», *Avui*, 13 d'agost de 1995.

- «La reacció antigen-anticòs», *Avui*, 1 de setembre de 1995.
- «Quan jo escrivia en italià», *Avui*, 16 de setembre de 1995.
- «La veritable història de Bilitis», *Avui*, 13 d'octubre de 1995.
- «Elogi de les serves», *Avui*, 26 d'octubre de 1995.
- «Curiositats del nou diccionari», *Avui*, 10 de novembre de 1995.
- «Sang i arena», *Avui*, 1 de desembre de 1995.
- «La doctora Barbie», *Avui*, 16 de desembre de 1995.
- «Una nadala diferent», *Avui*, 4 de gener de 1996.
- «Del cinema a la literatura», *Avui*, 19 de gener de 1996.
- «Retrat d'Innocenci X», *Avui*, 8 de febrer de 1996.
- «Secessionisme lingüístic», *Avui*, 22 de febrer de 1996.
- «El món de Robert Crumb», *Avui*, 20 de març de 1996.
- «Nacional com a etiqueta», *Avui*, 11 d'abril de 1996.
- «Recordant l'escultor Clarà», *Avui*, 12 de maig de 1996.
- «Boixa Noia», *Avui*, 2 de juny de 1996.
- «Obra de manobres i obra de patriotes», *Avui*, 21 de juny de 1996.
- «Pep, no guanyaràs el premi», *Avui*, 24 de juliol de 1996.
- «Aspergillus niger», *Avui*, 21 d'agost de 1996.
- «Acadèmies o mastins?», *Avui*, 18 de setembre de 1996.
- «Yacht» i «iot», *Avui*, 10 d'octubre de 1996.
- «Terribles taliban», *Avui*, 13 de novembre de 1996.
- «Camboliu i Cardona», *Avui*, 12 de desembre de 1996.
- «The rice route», *Costa Daurada. Tourist and cultural routes*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1996, p. 90.
- «Aquells poetes castellans dels 50», *Avui*, 18 de gener de 1997.
- «Tecnicismes pintorescos», *Avui*, 20 de febrer de 1997.
- «L'Ebre no és la frontera sud», *Avui*, 27 d'abril de 1997.
- «Simeó Estilita», *Avui*, 23 de juny de 1997.
- «L'espíadimonis», *Avui*, 24 de juliol de 1997.
- «Encara l'espíadimonis», *Avui*, 14 d'agost de 1997.
- «Un viatge a Barcelona», *Avui*, 23 de setembre de 1997.
- «Sahrauí», *Avui*, 29 d'octubre de 1997.
- «Tempesta o xàfec», *Avui*, 3 de desembre de 1997.
- «Record de l'Hotel Siboní», *Avui*, 18 de desembre de 1997.
- «Pla o Perucho?», *La Veu del Baix Ebre* (Tortosa), 26 de desembre de 1997.
- «Grans escriptors grans», *Avui*, 20 de febrer de 1998.
- «Les tres Gràcies de Canova», *Avui*, 17 de març de 1998.
- «D. Francisco de Zamora i la biodiversitat», *Avui*, 2 d'abril de 1998.
- «I la biodiversitat de les llengües?», *Avui*, 13 de maig de 1998.
- «La papessa Joana», *Avui*, 24 de juny de 1998.
- «Hoax», *Avui*, 3 d'agost de 1998.
- «Això són vacances?», *Avui*, 16 de setembre de 1998.
- «Maons i parets», *Avui*, 19 d'octubre de 1998.
- «Andy Warhol i l'èxit», *Avui*, 6 de novembre de 1998.
- «Decadència del «xe» i del «xeic», *Avui*, 8 de desembre de 1998.

«Al-Fishauí», *Avui*, 12 de gener de 1999.

«L'amant de la reina», *Avui*, 5 de març de 1999.

*Guansé*. Textos de Gerard Vergés, Joan M. Pujals i Rosa Ricomà. Tarragona: Museu d'Art Modern, 2001, 96 ps.

«El Dr. Manyà, defensor de la nostra llengua», dins AA. DD.: *Verdaguer i Manyà, vides creuades* (2002).

«Pintura de llibres», dins Raquel MEDINA: *Francesc Todó, la realitat transfigurada*. Amb textos d'Àlex Mitrani i Gerard Vergés. Barcelona: Columna-Museu d'Art Modern-Diputació de Tarragona, 2003 (Col·lecció Tamarit, 16), ps. 53-55.

També es troben articles i col·laboracions disperses a *Nou Diari* (Reus), *La Veu del Baix Ebre* (Tortosa) i *Urc* (Lleida).

## Contes i narracions

«El violín del niño Juan», *Geminis* (Tortosa), 1 (desembre 1952 - gener 1953), ps. 7-8.

AA. DD.: *Anys i anys. Vint narracions d'aniversari*. Pròleg de Pere Gimferrer. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1999 (Col·lecció Gran Narrativa).

«El col·loqui seté del cavaller Cristòfor Despuig», dins AA. DD.: *El brogit de l'Ebre. 15 narradors donen veu al riu* (2003).

«Antoni Casanova avui», *Derestaura. Dertosa Restaura*. Tortosa: Escola d'Art i Disseny, 2 (desembre 2004), ps. 16-17.

## Poemes

«Aleluyas para la doncella Santa María, que arribó a orillas del Ebro», *Geminis* (Tortosa), 1 (juliol, 1952), p. 14.

«Breve antología de Gerardo Vergés Príncipe», *Geminis* (Tortosa), 9-10 (març-abril, 1953), ps. 9-12.

«Terres de l'Ebre: entre el desig i la realitat», *Tresmall, revista trimestral de lletres i pintures*, 7 (abril 1995), ps. 4-27.

«Par que sia la mar», dins AA. DD.: *Terres d'aigua. Poemari de les Terres de l'Ebre*. Estudi introductor i a cura de Pere Poy. Il·lustracions de Santi Alfonso. Valls: Cossetània, 2004, ps. 43-44.

«Poemes», dins *El club dels poetes vius* (Palafrugell), 1 (primavera 2008), 12 ps.

## Pròlegs

Vicent Andrés ESTELLÉS: *Antologia poètica*. Barcelona: Proa, 1985 (Els Llibres de l'Òs-sa menor, 131).

J. G. CARLES: *Com si no fossis temps*. Tarragona: El Mèdol, 1989.

Emili ROSALES: *Els dies i tu*. Barcelona: Edicions 62, 1991.

Josep M. FRANQUET I BERNIS: *L'Immortal i altres poemes*. Tortosa, e. a., 1993.

AA. DD.: *L'Estel de fotografia: Terres de l'Ebre*. Tortosa: Publicacions Comercials Terres de l'Ebre, SL., 1998.

AA. DD.: *Un apòstol que dejó huella. Mn. Ovidio Tobías*. Roquetes: Escuela 'Ovidio Tobías' Cursillos de Cristiandad, 1998.

- Joan PERUCHO: *La meua visió del món (I)*. Tarragona: El Mèdol, 1998.
- Jesús MASSIP: *Cendra vivent*. Epíleg d'Àlex Broch, dibuixos de Frederic Mauri. Barcelona: Proa, 2002 (Els llibres de l'Óssa menor, 231).
- AA. DD.: *L'Ebre. Lo riu és vida*. Il·lustracions de Xavier Barberà. Barcelona: Montflorit, 2006.
- AA. DD.: *Mn. Ovidio Tobías: Vivències*. Roquetes: Associació Mn. Ovidio Tobías «Dónam la mà», 2007.
- Alfredo GAVÍN: *Els castells de la memòria*. Tarragona: Arola editors, 2007.

## Antologies

- Mostra de poesia Tortosa 1980*. A cura de Rosa Sànchez. Tortosa: 1981.
- L'escriptor de poesia*. A cura de Jordi Balcells i Albert Roig. Barcelona: Teide, 1991.
- L'orgull de ser pocs: 1954-1993*. A cura d'Albert Roig. Tarragona: La gent del Llamp, 1993.
- Festa, dol i circumstàncies*. A cura de Jaume Subirana. Barcelona: Proa, 1995.
- Antologia de la poesia catalana del segle XX (I)*. A cura de Liao Yanping. Editat a la Xina: 2000, ps. 140-144.
- Nadals i nadales*. A cura de Jaume Subirana. Vic: Eumo, 2001.
- T'estimo...* A cura de Sam Abrams. Vic: Eumo, 2002.
- Poesia catalana en vivo*. A cura de J. Virallonga. Barcelona: Institut Ramon Llull, 2005.
- Cançons de mandràgora*. Sabadell: CD de Picap, S.L., 2000. Poemes musicats a partir de l'antologia bilingüe *La raíz de la mandràgora*. Música creada i interpretada pel compositor i cel·lo eslovè Robert Faltus. Estrenat el 4 de juny del 2006 a la Biblioteca de l'Escola Municipal de Música i Dansa, de Móra d'Ebre. Reestrena al Národué Osvetové de Bratislava, el 9 de novembre de 2007.

# Arts de seducció en la poesia de Gerard Vergés

MANUEL RIVERA MORAL

---

**P**otser reiteraré l'adverbi «potser», una de les meves paraules preferides davant la contundència del llenguatge i les tesis dels discursos. Aquesta comunicació vol expressar el respecte per la persona, l'obra i el seu misteri. És difícil explicar, desentranyar, el que és en essència potser inexplicable, inefable, misteriós: la poesia.

Espero que no em passi com a Gombrovitz, polonès desplaçat a l'Argentina, el qual en una xerrada sobre poesia —més bé contra el sucre de la poesia— va haver de fugir per la finestra, entre d'altres coses perquè aquí, en aquesta sala d'aquest Centre Cultural, no hi ha finestres.

## Etimologia

Després d'enviar el títol d'aquesta intervenció meva «Arts de seducció en la poesia de Gerard Vergés», després, vaig dubtar i em vaig encomanar a un diccionari proper i al Google de tots els esperits i vaig quedar avergonyit: seducció es relacionava i només amb el que es podeu imaginar. Realment, en l'elecció del títol, a mi el que em ressonava era un mester, un ofici medieval: «arts de cetreria», ara caic. O era potser aquella obra de Shakespeare: *Treballs de seducció perduts*? Alguns traductors canvien seducció per amor.

Però fora preàmbuls, centrem-nos en l'arrel etimològica. Seduir prové del verb llatí *se ducere* o sigui conduir-se o atreure. Malgrat el que s'acostuma a pensar no és en una sola direcció. La seducció pot ser fins i tot multidireccional. La seducció és una manera de fer partícip l'altre del més valuós de tu i d'ell. La seducció és anar a l'essència. La seducció no funciona si una part no vol o no coneix. Recordem aquell vell romanç i el que li diu el mariner al Conde Arnaldos «Yo no digo mi canción sino a con quien conmigo va».

Quina cosa em va seduir de la poesia de Gerard Vergés? Potser la pregunta coincideix amb: Per què estem aquí a Cambrils en lloc d'estar passejant o fent caixa o llegint o a un cafè? Per què nosaltres som devots de la poesia

d'en Gerard, com Gerard s'ha declarat devot fidelíssim d'autors britànics i llatins?

Jo vaig trobar-me amb la poesia de Gerard Vergés el mateix dia que amb la persona. Direm que a finals de segle (sona més mític), un dissabte interior nit a La Vaqueria de Tarragona, convocats pel canareu entusiasta Tomàs Camacho i altres contertulis de Mediona 15. Una nit màgica. No sé quin altre adjectiu posar. Com és habitual, en Gerard va demanar disculpes per no llegir bé, *in medio virtus*. I la veritat és que —amb veu prima o forta— llegeix igual que escriu, amb els mots justs, amb el ritme que cal. No va llegir bé, va llegir molt bé.

Lluny de tu em moriria, lluny de tu...

Encara ressonen a les meves orelles aquests versos en la memòria. Acostumen a ser els finals, finals amb el seu clímax, la seva *vuelta de tuerca* o el seu suspens.

En la conversa posterior al recital, davant d'uns plats de peix al port esportiu, també va conservar part de les seves arts poètiques: la intel·ligència, la ironia, l'enginy, l'humor, la memòria, la gràcia narrativa. La conversa va anar, clar, sobre peix, un tema proper.

Però no ens distraquem i parem, parem esment en les claus de la poesia de Gerard, de per què ens resulta tan seductora, quines arts fa servir.

### **Art: joguina i ofici**

Però què és art? Què es art per a Gerard Vergés? Potser es concreti en els seus escrits i el seu estil. A l'obra de Vergés apareixen les altres arts: música, pintura, escultura, dansa, cinema, etc.

L'art contra l'avanç de la barbàrie i la vulgaritat. L'art com a joguina, i que a més no importi —com precisava Antonio Machado en una mena de *ars brevis, vita longa*. L'art, més que per expressar els versos, per expressar la vida. L'excel·lència, però no aquesta mercantil i acadèmica de destacar per destacar, acumular per acumular. L'art com a inspiració i també com a ofici.

### **Més records que vísceres**

Diuen que a la caixa negra del nostre avió està la infància i l'ofici. Diuen que a la caixa negra de l'escriptor estan els primers escrits, la poesia sobretot senyalava Vázquez Montalbán. El nostre autor, Gerard Vergés, recorda una redacció escolar titulada *El bosque* ben qualificada pel professor amb el co-

mentari: «Gusta por el espíritu de observación que muestra». Potser natural en una família d'apotecaris. Com potser és normal que l'esperit d'observació vagi a més i també els seus fruits. L'apotecari, l'home de ciència aplicada, sap jugar amb el temps i catalitzar i esperar que els elements químics o alquímics reaccionin i actuïn al seu o al nostre favor.

Fent servir les paraules d'un home amb nom de paraula Wordsworth, la poesia pot ser “una emoció recordada en la calma”. En molts dels poemes es nota que Vergés recorda i recorda amb emoció. Diuen que els joves imaginin i els vells recorden i potser sigui veritat. Vergés està entre els que pensen que la literatura es fa amb experiència i memòria i molta suor, i poca cosa es pot esperar de gent que no té encara ni experiència ni memòria. En això es mostra una mica inflexible i carca, també contra el soroll. Llegiu el seu poema “Discoteca”.

De totes maneres ha estat conseqüent, ell va esperar a publicar. Ja passat el tan senyalat *mezzo cammin di la vita* de la *Divina Comèdia*, temps propici per a la reflexió. I ho va fer d'una manera molt pública, guanyant premis, però sense perpetuar-se entre les passarel·les i altres cerimònies de la confusió, retirant-se al més aviat possible a la seva rerabotiga i al seu rerepaís.

Com un frontispici al temple de Delfos, en aquest cas de Cambrils, el *deus ex machina* d'aquestes jornades, Ramón García Mateos, ha escollit un lema lapidari que és un vers de Vergés: «De cop comprenc que l'home és la seva memòria». Busquem el poema i els antecedents que fan dir a Gerard aquesta sentència tan lapidària però tan verdadera, i més en aquests temps d'oblit i oblit ràpid. És el poema «Fràgil com un vidre és la memòria». El poeta té por a despertar-se i no recordar:

De quin color tenia els ulls ma mare?  
Com era aquella dona que em va amar?  
Quins els noms dels amics, quina la pàtria?

Finalment el poeta se n'adona que sí, que recorda i conclou:

Recordo tantes coses. I m'adono  
que dins el cos tinc més records que vísceres.

De cop comprenc que l'home és la memòria.

### **Ètica cantant**

N'hi ha molt d'art en la poesia de Gerard però també de contingut. La seva poesia vola i canta bé, però també és veritat. A la poesia de Gerard, l'hagués valgut el títol d'un poemari de Gerardo Diego, figura tan propera al grup de

la revista *Gèminis*. El títol és *Alondra de verdad*. Potser sí, la bona poesia és una “alondra de verdad”.

I n’hi ha molta estètica però també ètica a l’obra de Vergés. *Nulla etica sine esthetica* (i a l’inrevés). L’ètica com a expressió no només d’un codi moral, o un compromís, sinó també d’un voler, un voler la veritat i la felicitat.

Buscant les formulacions més antigues, topem de manera clara amb l’ideal d’Epicur: És possible viure amb plaer si es viu amb seny, honestedat i justícia. La recerca de la saviesa, el col·loqui amb amics, la trobada amb la natura, són marques epicúries. De ben segur que Gerard se sent més bé al seu Jardí, al seu hortet que enveja Virgili, que al Liceu o a l’Acadèmia.

Gerard Vergés té una debilitat per la intel·ligència en la vida i en la literatura. Aviat tenir idees i tenir idees pròpies i cultivar l’amistat intel·ligent seran tractats com a una malaltia mental i física. Però no en fem cas de certs higienistes, i cultivem l’amistat de les paraules de Gerard Vergés, una poesia saludable (agafo prestat aquest adjectiu «saludable» a un altre poeta, Alfredo Gavin).

Quan tocar qualificar o comentar o buscar poemes, gairebé mai no fem referència al valor de la intel·ligència. N’hi ha gent que fins i tot pensa que escriure poesia és dir bestieses, i el més grosses possibles. La intel·ligència, com la poesia, no es pot acotar però sí copsar.

Afirmava en un assaig el mexicà Octavio Paz, que l’obra d’art és una màquina de significats i, per tant, la seva vàlua radica o es pot mesurar amb la quantitat de significats que revela. Jo, que no sóc massa amic de canons elitistes però tampoc de populismes demagogs, abono aquest pensament. Al cap i a la fi, cadascú busca el que busca. I a vegades, sense buscar, trobes. A mi em va passar amb Vergés. Recordo el que he dit abans sobre aquella primera trobada personal, a La Vaqueria.

### **La prova de l’humor**

Quan parlem d’intel·ligència, una de les proves és l’ús de l’humor i la ironia, facultat humana i entre humans. Henri Bergson ens adverteix que ningú no riu de les coses inanimades i, quan aquestes s’animen, és que a aquestes se les ha dotat d’atributs humans. Algun diccionari de terminologia literària afirma que la ironia «és dir el contrari del que es pensa», un altre diu que «és expressar una cosa seriosament i resultar ser burlesca». Pot ser això però no és tot. Per aprendre o definir el que és ironia, podem prendre la poesia de Gerard Vergés, en les diverses variants i presentacions.

Una ironia que a vegades és més directa i ja podem titllar-la directament d’humor. Un humor —en el cas de Vergés— que no acostuma a ser sagnant ni



basat en els noms i cognoms de les persones, en les seves caigudes o defectes, no, sinó que es basa generalment en la paradoxa de les situacions. El poder d'un humil germen d'un tendre formatge al cos d'una marquesa a l'any mil, el fòssil que sobreviu milions d'anys i no en canvi a l'acció d'un nen, el músic *macarra* per divendres sant, els turistes entrant a Venècia, el venedor portuguès de catifes perdut per Tortosa, etcètera.

I és sorprenent, quan més esperes *la vuelta de tuerca*, llavors es mostra més suau i més romàntic. Així és ell, el poeta, Gerard Vergés, que d'un incendi salvaria el darrer sospir d'Anna Bolena. El seu antecessor en la pregunta, Jean Cocteau, en un incendi al Louvre, el que salvava era el foc.

## Planer

Però no totes les formes supremes de la intel·ligència radiquen en el que es diu sinó com es diu, i Gerard diu amb claredat i naturalitat. Ai la difícil senzilla. El poeta José Hierro (altre conegut del grup de *Gèminis*) ens confessava: «Tarde se aprende lo sencillo». Tard, potser sí.

La seva claredat parteix d'un ideal clàssic: l'art ha de ser intel·ligible, un ideal que les avantguardes i altres ruptures no sempre encertades han trencat. I ser clar vol dir feina de selecció i humilitat.

I no ens resulta antiquat sinó modern. Italo Calvino en les seves propostes per al tercer mil·lenni, el que vivim ara, recomanava: lleugeresa, rapidesa, exactitud, visibilitat, multiplicitat i consistència. La literatura de Vergés compleix aquestes condicions o valors.

Albert Boadella afirma que l'artista modern moltes vegades recull caos i retorna caos, i això no deixa de ser una estafa, i en això reconeixem que l'il·lustre gamberro té raó.

També cal advertir que l'artista, en aquest cas Gerard Vergés, no resultarà clar si l'oïdor o lector no té una experiència pròpia i prèvia del que està llegint. Mai no partim de zero. És un miratge.

De totes maneres, com a bon seductor d'ulls blaus, al qual —com a Foix— l'enamora el vell i exalta el nou, Gerard Vergés ens va deixant molles, pistes, introduccions, aclariments, èmfasis. A vegades sembla aquell professor tendre i dissipat i solitari i una mica fugisser però que un dia et busca i amb mirada neta t'agafa i et diu: vine que en parlarem, no importa de què: dels nostres avantpassats, de les escates daurades o platejades del peix, d'aquella noia del retrat...

I una altra jugada també és clara. És la jugada de l'estil més directe. Intentaré explicar-me. Pel que fa a l'estil, un talentós estilista com Paco Umbral posava d'exemple allò valleinclanesc de «el marqués de Bradomín era feo, ca-

tólico y sentimental» (una categoria física, una cultural i una psicològica). Fem la prova amants escriptors de practicar amb frases així fins aixecar una obra.

En un llibre d'època, em refereixo a l'època del anys 60 i 70, *Conversaciones en Cataluña*, en l'entrevista de Salvador Pániker a Josep Pla, aquest afirma sentenciós: «La literatura consisteix en la frase “la porta és verda”», i —afegeix el nostre sorrut escriptor empordanès— «el realisme poètic consisteix en trobar els adjectius. En la majoria dels escriptors els adjectius són falsos. En canvi, els adjectius de Shakespeare són sempre veritat. Shakespeare, que és el millor escriptor del món (salvant els orientals, que desconec) encerta sempre els adjectius. És l'essencial. Encerta de veritat. Amb tota la complexitat que la limitació humana permeti. O retratant aquesta limitació».

Pensant en l'adscripció del nostre escriptor del Sud i dels marges, Gerard Vergés, us confesso que dubtava d'entre noucentista i modernista, d'entre realista i surrealista, d'entre arrelat i desarrelat, d'entre figuratiu i simbolista, alguns dels grans pols de debat de la crítica i de la poesia del segle xx. A vegades necessitem els retolets. Jo en tenia un: neoclàssic, fins que he revisitat Pla i m'ha aplanat un altre: realisme poètic. S'adiu encara que soni a prosa. No sempre hi ha molta diferència entre prosa i vers. Potser la reiteració d'elements semàntics i fònics, pel que fa als versos. Potser, l'ús del silenci.

A mi Gerard Vergés em recorda, en el seu estil, i alguns temes, al vell terrible del mas de Llofriu. No l'he pogut contrastar. Com també em recorda, i tampoc l'he pogut contrastar, a Borges, a Jorge Luis Borges. Frase curta i directa, gènere breu, llenguatge precís, una festa de la intel·ligència i els sentits, una animada tertúlia amb noms i objectes i mites —locals i universals. Així, és la literatura de Pla, de Borges i de Vergés. Malgrat les diferències, per exemple, de poemes, Pla que era poeta va escriure pocs i dolents.

### **Apunts al natural**

La naturalitat de Vergés és treballada però no forçada. I és que juga amb el temps i escriu com abans molts artistes retratistes i paisatgistes: al natural. I és que Gerard fa servir l'impressionisme puntillista: la suma de paraules, d'apunts i d'enumeracions, autònomes en si mateixes, produiran una impressió general en el receptor. El poeta és molt de les enumeracions i de l'estil narratiu, com Borges, com Pla. El poema ha d'estar ben explicat, ben narrat, ben estructurat. Recordem que T. S. Eliot, reconegut pel tortosí com a mestre, assoleix aquest objectiu en poemes tan gresolats i difícils com «Terra erma» o «els Quatre Quartets».

Gerard Vergés és tan natural que fins i tot quan introdueix al·lusions o cites cultes no imposta, no es distancia. Fa contemporanis tant els clàssics

com gent anònima i situacions de terres i temps llunyans. Les cites brollen de la font de manera fluïda. La ciència i la històries es fan properes. Els personatges, veïns nostres de tota la vida.

Mes no es pot ser escriptor, bon escriptor, si no ens acostem amb les paraules, si no hi tenim una relació carnal, pensa Vergés i penso jo. En un escrit de Poètica per al catàleg d'escriptor català del mes, Vergés recorda Pessoa: «Les paraules per a mi són cossos tocables, sirenes visibles, sensualitats corpòries».

A més a més, estem davant d'una poesia molt sensual, podem tocar-la i olorar-la i sentir-la. Ajuda el seu coneixement de la natura. Ajuden les paraules del *terreno* i de la gent del *terreno*, del *terreno* de l'Ebre, el *genius loci*. Ajuden les arcàdies paisatgístiques (viscudes i llegides, llegir també és viure, viure dues vegades deia Joan Fuster).

En un escrit iniciàtic sobre l'assumpte del paisatge, a la revista *Gèminis*, dècada dels cinquanta, Vergés avisava sobre el perill de momificar un paisatge o un altre assumpte amb una agulla com els insectes, en aquest cas amb l'agulla de les paraules. Recomanava també adoptar la postura d'un nen sense prejudicis ni segones intencions, únicament curiositat: neta curiositat.

La seva curiositat l'ha portat al laboratori, a la biblioteca, al camp, a la conversa, al banquet socràtic, a l'espai del poema. Aquests són els seus paradisos, el seu *locus amenus*, juntament amb el paradís de l'amor i de l'humor, que recrea contínuament a la seva obra.

Un escriptor és el que escull i el que rebutja. I Gerard Vergés rebutja: els discursos estofats, la pedanteria, la cultura distreta que ens distreu dels grans temes, les curses de mèrits. Però no es queda amb la ploma seca i no deixa de recomanar una mena de regeneracionisme.

La política, la religió i altres grans qüestions apareixen però no són el centre. Només el dolor de la guerra i les disputes, o la voluptuositat de certes i certs figurants religiosos, la bellesa de la seva terra, però no surten grans referents com Política, Religió, Nació. No surten ni en majúscula ni en minúscula. Així, no hi ha obsessió amb aquests referents, a vegades massa extenuants i obsessius.

### ***Homo habilis***

Però no ens desviem del tema i tornem-hi, si és que en algun moment hem marxat, de les seves arts de seducció.

Coneix i fa servir moltes —tot i que no vulgui i insisteixi en una certa *aura mediocritas*. La literatura, la seducció, sense recursos, és només pólvora mullada o pólvora de rei. Gerard mostra el que ha llegit sense exhibicionisme.

Quan tradueix, i tradueix molt, és més un *creatore* que un *traditore*.

D'altra banda, també som allò que hem llegit. No pot evitar-ho. No podem evitar-ho.

I per concloure aquesta intervenció, ressaltem que, en l'obra poètica d'aquest *homo habilis*, trobem molts recursos estilístics:

- Moltes metàfores, claus per a la matèria poètica —tot i això Gerard diu que no sap què és metàfora.
- Referències onomàstiques, molts noms propis de lloc, de persona, d'espècie. Una veritable «Estació de correspondències». Dóna per a una tesi doctoral.
- Autoreferències personals i familiars.
- Al·lusions culturals (més que *collages* culturalistes perquè sí).
- Palimpsests, restes d'altres escriptures.
- Ideals tòpics clàssics: *ubi sunt, quo vadis, collige rosas, carpe diem, nosce te ipsum*, però d'una altra manera, frescos i contemporanis.
- Experiències —que no confessions íntimes.
- Monòlegs dramàtics, poesia de la experiència.
- Històries i historietes per sucari-hi pa i altres coses.
- Un llenguatge entre local i clàssic.
- Vers anisil·làbic i isosil·làbic, vers lliure i vers mesurat —destresa en els decasíl·labs.
- Poemes llargs i epigrames breus.
- Elegies no patètiques.
- Expressió d'una tristesa que no és trist.
- Un erotisme no obscè, o sigui: no fora d'escena.
- Poemes amb exposició i opinió.
- Un diàleg continu.
- Una sorpresa a cada línia.

I moltes coses més. Com no ha de ser seductor aquest escriptor perifèric i exòtic i lliure i refinat i cultíssim, i sobre tot lliure, molt lliure?

No segueixo. Només per acabar uns versos, una història de seducció. Personatges: el poeta i el venedor de catifes portuguès:

Però ara brilla el sol i Nel somriu / Tots dos hem fet negoci / Nel  
ven catifes. Jo, sense ell saber-ho, / compro el record del seu país  
bellíssim.

Espero que vostès i jo hàgim fet bon negoci en aquesta ocasió de mercat literari (i afectes).

# Gerard Vergés a partir de *Géminis*

EMILI ROSALES

**P**er als lectors del Gerard Vergés dels últims vint anys, quan ha publicat tota l'obra poètica i assagística, un passeig per les pàgines de les seves col·laboracions a la revista *Géminis* (1952-61) té la qualitat apassionant del descobriment dels orígens, el privilegi d'espiar què el motivava i l'interessa abans d'entrar en el gran silenci literari que duraria dues dècades.

Gerard Vergés s'estrena al primer número de *Géminis* (juliol de 1952) amb un article titulat «Dalf-García Lorca. Binomio del surrealismo español», en el qual analitza elements com el terror, el sexe i la sang en la iconografia dels dos artistes. Més endavant, l'articulista Vergés s'ocupa de les màscares, del símbol del toro a la poètica de Miguel Hernández, de la biografia de Gérard de Nerval o de Sebastià Juan Arbó, a qui entrevista al cafè Tèrminus de Barcelona, de Charles Chaplin, de Quevedo. Al número 24, que correspon al desembre de 1955 trobem un altre article de pes, es titula «Un nuevo romanticismo», i hi ha la següent declaració: «No me interesa el romanticismo como hecho histórico, sino como postura vital». Al número 26, Vergés insisteix amb «Romanticismo y juventud» gairebé per tancar una etapa, ja que al 28 (ara som a l'agost de 1956) l'escriptor inicia una secció titulada *Cartas de la provincia* que tindran com a destinataris Winston Churchill, Juan Ramón Jiménez, Alfonso Sastre, Laín Entralgo, de nou Charles Chaplin, Gerardo Diego o Carles Riba. Per cert, que al número 38 (octubre de 1958) Vergés publica la seva versió catalana de la «Balada dels Proverbis» de François Villon.

Si voleu és una vista d'ocell sobre deu anys d'activitat intel·lectual. Però el que hem vist és enormement significatiu pel que ens explica de la formació i de les preferències de l'escriptor. El qual després d'aquesta etapa va guardar silenci durant vint anys i no va reparèixer fins al 1982 amb *L'ombra rogenca de la lloba*, un poemari que per ell sol justifica tota una carrera literària perquè hi és tot. L'ombra s'inscriu en la gran poesia europea del segle —el ressò d'Eliot és marcadíssim—, en la tradició catalana —Ausiàs March no és gaire lluny— i està plena de referents dels clàssics occidentals —el més significatiu, Virgili—. És un magne poema-llibre de definició personal, que ens podria donar

el següent retrat: culte, líric, crític, contradictori, astut, complex, històric, epicuri, escèptic i lúcid. Un dels elements més visibles de *L'ombra* és que troba una manera de representar la dualitat entre el cant i la reflexió a través de dues veus, la de Ròmul i la de Remus.

La brillantor formal, la bellesa expressiva i la solidesa de continguts de *L'ombra* fa que aquest llibre se situï en el centre de l'obra de Vergés. Com si els articles de *Géminis* en fossin una preparació i els llibres posteriors una derivació o una explicació. Així, els poemaris *Long play per a una ànima trista* (1986), *Lliri entre cards* (1988) i *La insuportable lleugera del vers* (2002) incideixen en la lírica o en la sàtira, evoquen els clàssics o la primera memòria, un moment gloriós o un d'infame, es deleixen en la pintura o en un descobriment científic, és a dir, continuen la veu del Ròmul de *L'ombra*. Mentre que *El pintor tortosí Antoni Casanova* (1983), *Tretze biografies imperfectes* (1986), *Eros i art* (1991) i d'alguna forma també *Els sonets de Shakespeare* (1993) semblen escrits pel Remus d'aquella obra central. I tot plegat, els llibres de Gerard Vergés, constitueixen una invitació com n'hi ha poques al gran banquet de la literatura i de l'art, al banquet de vegades deliciós de vegades putrefacte de la vida.

# Gerard Vergés, un escriptor diferent

JAUME SUBIRANA

---

**J**a he explicat en alguna altra banda que dec la descoberta de l'obra de Gerard Vergés a Xavier Bru de Sala, llavors director literari d'Edicions Proa i sens dubte un dels instigadors que el poeta s'endugués el premi Carles Riba 1981, a més de prologuista de *L'ombra rogenca de la lloba*. L'any 1982 qui els parla era només un llobató que es dedicava a comprar tots els llibres de versos que podia per mirar d'aprendre «com ho havia de fer», però fins i tot jo vaig veure clar que un llibre com aquell —un sol poema de més de tres-cents versos signat per Ròmul amb tot un aparat de notes a càrrec de Remus— era radicalment original, atípic, inclassificable i, tant com això (o per tot això), un glop d'aire fresc en la poesia catalana del moment (en què val a dir que no es trobava gaire cosa que pogués ser exemplar). De fet, *L'ombra rogenca de la lloba* i el seu autor eren en el moment de la seva aparició difícils d'encasellar i ho continuen sent a hores d'ara, més d'un quart de segle després.

## L'aparició

La figura i la poesia de Gerard Vergés (he crescut en una tradició que distingeix clarament les dues coses, però alhora m'he anat interessant més i més, en paral·lel a la poesia, per la figura humana dels artistes, per les seves biografies, els seus caràcters, la seva paperassa personal), tant la figura com la poesia de Vergés, deia, vistos contra el fons de la resta del gremi, apunten al tret de la distinció, de la no semblança. I això pot no ser ni bo ni dolent..., o sí. Però no avancem les coses. Tornem a la distinció, a la diferència: al caràcter i, doncs, a la unicitat. Ja en aquella Nit de Santa Llúcia d'ara fa vint-i-set anys, Vergés apareixia per a un lector ordinari *de cop dalt de tot* enduent-se el premi de referència de la nostra lírica: sense un currículum literari previ reconegut ni citacions o padrins que el fessin «adscribable». Apareixia, a més, ja ho he mencionat, amb un llarg llibre d'un sol poema, una peça a més metaliterària, juganera, irònica, fins i tot per moments autoparòdica... Més enllà del llibre en concret, la poesia de Vergés tenia (i manté) una textura culta i lleugera

ahora, irònica sense arribar mai a semblar cínica, llegida però no pedant. Una poesia, com ja hem apuntat, difícil d'encasellar en els grups i corrents a l'ús. Per postres, l'autor venia *de fora* (ja veuen: de Tortosa!, però no seré ara jo qui els descobreixi fins a quin punt la cultura catalana —també la literària— és centralista). I encara, tot i que pugui semblar-los anecdòtic, una de les primeres coses que en vaig saber abans d'obrir cap llibre seu va ser que Vergés era farmacèutic: en una tradició en què la figura del poeta tendia sovint a ubicar-se en un limbe imprecís entre els models del professor-de-català-de-pas-per-la-poesia i el rendista diletant, aquella professió real, la seva altra vida entre substàncies i fórmules i laboratoris me'l feien, què volen, més creïble, menys de cartó-pedra. Però el toc definitiu va venir després, i no me'n vaig acabar d'adonar fins passat un cert temps: perquè el que va passar va ser que amb aquell seu primer llibre Gerard Vergés *va venir, va guanyar i se'n va tornar*: vull dir que no portava un pla de conquesta, ni de reforma, ni d'evangelització de la poesia catalana, cap moto per vendre, cap dogmàtica a imposar. Allò sí que era diferent. Allò sí que era d'agrair...

Després em vaig anar embolicant en això de llegir i escriure, i amb dos companys tan irresponsables com jo vam començar a signar, sota el pseudònim Joan Orja, crítiques de llibres catalans a *La Vanguardia*. Per obra de la magnanimitat de Robert Saladrigas, vam anar assumint més i més responsabilitat, fins al punt que al final rebíem les proves d'impremta dels guanyadors d'alguns dels premis importants abans que n'apareguessin els llibres. El repte era excitant: calia parlar-ne a cegues (de pressa i sense cap altra opinió com a referència), i la incomoditat davant dels títols que hauries preferit esquivar era àmpliament recompensada per l'alegria dels «descobriments»... Així va ser com Gerard Vergés va creuar-se per segona vegada en la meua vida: el 1985 va endur-se'n el premi Josep Pla convocat per Edicions Destino, i a en Joan Orja li va tocar ressenyar a correuita les seves *Tretze biografies imperfectes*. El llibre —si no el coneixen, els el recomano fervorosament— fou una de les sorpreses, és un dels bons records que tinc d'aquella etapa de crítica militant. A *Tretze biografies imperfectes* l'escriptor que ja s'havia dedicat a jugar a fer parlar Ròmul i Remus en vers apareix sorneguer rere els personatges biografiats (de l'inquisidor Don Fernando Niño de Guevara a Circe, filla del Sol, passant per Giorgio de Chirico o el trabucaire Panxampla) com una veu —altra vegada— culta, intel·ligent, modesta i irònica (ja sé que no es pot ser irònic sense ser modest, però n'hi ha tants que es pensen que són irònics des de la supèrbia que m'agrada repetir-ho).

Llavors van venir dos llibres més de versos: *Long play per a una ànima trista* el 1986 i, el 1988, *Lliri entre cards*, que conté una emblemàtica «Art poètica» l'inici de la qual costa no citar:



Si quan escrius, amic, ets tan il·lús,  
que penses que la rima i la mesura  
són el secret, infausta singladura  
li espera al teu vaixell pel trobar clus.

El mot obscur i el pensament difús  
segur que et cavarán la sepultura.  
Poeta ver no fa literatura.  
La retòrica, amic, és com un pus. [...]

I van venir un volum d'assaigs breus, *Eros i art* (1991, premi Josep Vallverdú 1990) i una veritable pedra de toc: la traducció completa dels sonets de William Shakespeare, publicada i reeditada en una col·lecció d'ample abast i reconeguda amb el premi de la Crítica Serra d'Or. Després, encara, han arribat un altre llibre de poemes (*La insostenible lleugeresa del vers*, 2002) i la monumental edició bilingüe de la seva poesia completa en castellà, *La raíz de la mandrágora* (2005), una peça que no ens cansarem d'agrair al seu editor (Juan Ramón Ortega) i traductor (Ramón García Mateos).

### **Triple programa vital i literari**

Enmig de tot això, Gerard Vergés, com un heroi antic, continua essent per a mi l'emblema immutable de l'*outsider* de luxe, de l'home savi i feliç, acordat amb el seu lloc, el seu temps i la seva vida però en permanent diàleg amb el seu món propi, que és el dels seus clàssics. Fa anys, parlant de *Lliri entre cards* vaig escriure: «El gremi poètic del país ha estat sovint acusat (segurament amb prou raó) d'avorrit, d'inintel·ligible i de presumtuós. Bé, doncs, el millor que es pot dir de l'últim llibre de Gerard Vergés és que replica cadascun d'aquests tòpics: el lector s'ho passa bé llegint-lo, als versos hi ha vocació que siguin entesos i l'autor que s'hi dibuixa és viu, mofeta i ric però buit de vanaglòria. Un se l'imagina mig de tornada de gairebé tot, ben assegut a la rerebotiga o en alguna sala còmoda i atapeïda de llibres i quadres, amb el somriure als llavis i el *fair play* de l'antic atleta que ara corre només per plaer, per fer exercici i per veure les cuixes de les noies maques». Avui ho tornaria a signar, però hi afegiria de manera més evident la meva satisfacció pel fet que la nostra cultura compti amb gent com ell i la meva admiració pel seu triple programa literari i vital: el convenciment (i la vivència) primer de tot que la discreció no s'oposa a l'ambició, en segon lloc que la saviesa no ha d'anar inevitablement lligada a la pedanteria i, finalment, en tercer lloc, que el plaer literari és bo, és llarg, és de veritat i ens fa més persones... Per posar-ho en termes literaris, i disculpin el punt de pedanteria: a Shakespeare des de Tortosa (o a l'universal pel parti-

cular, que diria Josep Carner), sempre amb un somriure agraït als llavis.

N'hem dit, doncs (n'he dit, no me'n vull amagar), excèntric, discret, culte, intel·ligent, irònic, *outsider* de luxe, savi feliç... Hi ha un fragment d'*El Renaixement*, de Walter Pater (traduït al català per Marià Manent i editat, com una mena de miracle, per la Institució de les Lletres Catalanes el novembre de 1938) en què l'autor d'aquells magnífics «Estudis d'art i poesia» que havien d'esdevenir un clàssic del XIX, evocant el Laoccont de Lessing per parlar del Giorgione, escriu:

«la pintura és l'art en la crítica del qual més es necessita recalcar aquesta veritat, puix que és en judicis populars sobre pintura on més predomina la falsa generalització de tot l'art en forma de poesia. Suposar, per una banda, que tot es redueix a adquisicions tècniques en el dibuix o en la pinzellada, actuant a través de la intel·ligència o adreçant-s'hi, o bé que es redueix a un mer interès poètic, o literari, com podríem anomenar-lo, adreçat també a la pura intel·ligència, per altra banda: aquest és el costum de la majoria dels espectadors i de molts crítics, que mai no han cop-sat plenament aquella autèntica qualitat pictòrica que es troba entremig, única penyora, realment, de la possessió del do pictòric, aquell tractament inventiu o creador de la línia i el color purs, que, com passa gairebé sempre en la pintura holandesa, i sovint també en les obres del Tizià o el Veronès, és completament independent de cap cosa definidament poètica en el tema que acompanya. És el *dibuix* –l'esquema projectat del temperament peculiar del pintor, l'esquema en el qual, àdhuc si el pintor ignora les veritables proporcions anatòmiques, les coses de tota mena, tota poesia, totes les coses, per abstractes o obscures que siguin, floten com una escena o imatge visible; és el colorit, aquell teixit de la llum, com a fils d'or a penes perceptibles, en el vestit, la carn, l'ambient de 'La noia del llaç' del Tizià, aquell acoloriment de tota l'estructura amb una nova, delitosa qualitat física...»

I què és, si no autèntica qualitat pictòrica (poseu-hi poètica, si ho preferiu), un endinsar-se silenciosament pel bosc humit de pins i de ginebres a la tardor i, en sentir un soroll al darrere, preguntar-se: «Ets tu? / M'he equivocat, amor. / Eren gotes caient des de les fulles» («Bosc de tardor»). És en aquest sentit que jo els volia parlar de Gerard Vergés com un escriptor diferent: perquè *sap fer*, perquè quan penso en ell penso en pintura i penso en el Renaixement. El nostre Renaixement possible: el que no va ser i que, potser, qui sap, algun dia encara ens espera.

# *Índex*



Pròleg	
<i>De cop comprenc que l'home és la memòria.</i>	
La poesia de Gerard Vergés .....	5
RAMÓN GARCÍA MATEOS	
Gerard Vergés, <i>L'ombra rogenca de la lloba</i>	
i el poema llarg de l'Alta Modernitat .....	11
D. SAM ABRAMS	
Unes paraules a l'amic Gerard Vergés .....	21
ZORAIDA BURGOS	
Gerard Vergés, memòria de lectures i trobades .....	23
TOMÀS CAMACHO	
L'ombra enlluernadora de Gerard Vergés .....	31
DAVID CASTILLO	
Cofre àrab	
Jordi Cervera .....	35
<i>Ferit estic de mots i de silencis.</i>	
La traducció de la poesia de Gerard Vergés .....	43
RAMÓN GARCÍA MATEOS	
Una reflexió biogràfica des de la perifèria .....	51
XAVIER GARCIA	
El do de la claredat .....	57
ALFREDO GAVIN	
Radiografia gairebé imperfecta d'un poeta gairebé perfecte .....	65
ALBERT GUIU	

El seny i la rauxa en la poètica de Gerard Vergés .....	71
NEUS GUIXÉS	
Els àngels de Vergés .....	79
RAFAEL HARO	
Una aproximació imperfecta (amb uns versos finals d'insuportable lleugeresa) a Gerard Vergés .....	91
JOSEP IGUAL	
Geminis o l'embrió creatiu de Gerard Vergés i Jesús Massip .....	95
TERE IZQUIERDO I MONTSE CASTELLÀ	
Caro amic .....	105
JUAN LÓPEZ-CARRILLO	
Eclecticisme i modernitat. Una aproximació a la poesia de Vergés .....	111
MARIA-JOSEP MARGALEF SAGRISTÀ	
Memorabilia .....	119
JESÚS MASSIP	
Gerard Vergés en el canon poético catalán o El gigante de la montaña .....	125
JUAN RAMÓN ORTEGA UGENA	
Bibliografia de Gerard Vergés Príncep .....	131
EUGENI PEREA SIMÓN	
Arts de seducció en la poesia de Gerard Vergés .....	141
MANUEL RIVERA MORAL	
Gerard Vergés a partir de <i>Géminis</i> .....	149
EMILI ROSALES	
Gerard Vergés, un escriptor diferent .....	151
JAUME SUBIRANA	



Aquest llibre, dissenyat  
per Nou Silva Equips,  
i compost amb tipus  
de lletra Hoefler,  
es va imprimir  
el maig de 2009

